

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**1937 1961 DÖNEMİ TÜRKİYE’DE ORMANCILIK
POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Züleyha YURTTABİRGÜL

Danışman

Doç. Dr. Fehim KURULOĞLU

Tokat-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Fehim Kuruloğlu danışmanlığında hazırlamış olduğum “1937-1961 Dönemi Türkiye’de Ormancılık Politikaları ve Uygulamaları” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

15/07/2023

(Züleyha Yurttabirgöl)

ONAY SAYFASI

Züleyha YURTTABİRGÜL tarafından hazırlanan “1937-1961 Dönemi Türkiye’de Ormancılık Politikaları ve Uygulamaları” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 28.07.2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilimdalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Üye (Başkan): Doç. Dr. Fehim KURULOĞLU

Üye: Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hakan YAŞAR

İTHAF

Zamansız kaybettiğim babama....

ÖNSÖZ

Dünyamız için çok önemli doğal kaynaklarımızdan olan ormanlar geçmişten geleceğe büyük bir mirastır. Öyle ki bir ülkenin ‘ciğerleri’ olarak ifade edilmesinden ne denli değerli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu ciğerlerimiz sınırsız değildir. Özellikle de yetişmesi uzun zamanlar alan bölgelerde kullanımlarına çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Ormanların bilinçsizce tahrip edilmesi dünyanın yaşanabilirliğini tehlikeye atmaktadır. İklim değişikliği, kuraklık ve hava kirliliği başlıca sorunlar olarak göze çarpmaktadır.

Tez sürecim boyunca bana verdiği desteği hep dolu dolu hissettiğim, hayatımızı paylaştığımız dünyada bu dönemi benim için ayrıca kolaylaştırdığından eşim Üner YURTTABİRGÜL’e, sevgi dolu teşekkürlerimi sunarım. Özellikle biricik oğlumuzun tez yazım aşamasında kendisine zaman ayırmakta zorlandığım için beni küçük yaşına rağmen anladığını düşündüren davranışlarından dolayı bolca öperim. Yüksek Lisansa başladığımda okul kaydına birlikte geldiğim ama bu sürecin bittiğini göremeyen kıymetli babama rahmet diliyorum. Bizi yetiştirirken döktüğün her terin damlası cennette senin için ırmaklar oluştursun canım babam. Tüm eğitim hayatım boyunca benimle gurur duyan sevgi ve merhamet dolu annem teşekkürlerin en büyüğü senin yaptıkların yanında kifayetsiz. Senin varlığın benim gücüm. Hayatımın her anında olduğu gibi bu süreç içerisinde de yardımlarını aldığım kardeşlerime de ayrıca teşekkür ederim. Her zaman yanı başımda olmanız dileğimle.

Bilimsel temeller ışığında literatürde var olan boşluğu doldurup önemli katkı sağlayacağı düşüncesiyle beni bu çalışmaya yönlendiren ve araştırmaya yüksek motivasyonla başlamamı sağlayan, çalışmanın planlama ve araştırma sürecinde karşılaştığım her zorlukta sabırlı ve olumlu tavırlarıyla beni cesaretlendiren aynı zamanda yol gösterici örneklerle destekleyen özellikle de yazım aşamasına gösterdiği ilgi ve sağladığı katkılarla süreci benim için kolaylaştıran ve Tarih bilimine bakış açımın değişmesine imkân sağlayan değerli danışmanım Doç. Dr. Fehim KURULOĞLU’na teşekkürlerimi sunar hayatım boyunca minnet duyacağımı ifade etmek isterim. Ayrıca tez savunmasında jüri üyesi olarak bulunan Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL ve Dr. Öğr. Üyesi Hakan YAŞAR hocalarıma kıymetli görüşleri ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Öte yandan orman çalışmaları esnasında tanışma fırsatı bulduğum ve eserlerinden yararlandığım Erhan KILIÇ’ a teşekkür ederim.

Bu sürecin gizli kahramanlarından olan gece gündüz telefonlarıma maruz kalan sevgili arkadaşım Ayşe Nur KARABACAK’a ve tarih bilimine çarpana dokuma ile katkı sağlayan

Kültür Bakanlığı Çarpana Sanatçısı sevgili arkadaşım Duygu İLA' ya arşiv ve kütüphane taramalarında verdiği destek için teşekkür ederim.

Züleyha Yurttabirgöl

15.07.2023 - Sivas

ÖZET

1937-1961 DÖNEMİ TÜRKİYE’DE ORMANCILIK POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI

Yurttabirgöl, Züleyha

Yüksek Lisans, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fehim Kuruloğlu

Temmuz 2023, ix + 110 sayfa

Bu çalışmada 1937-1961 arası dönemde Türkiye’de uygulanan ormancılık politikaları ve uygulamaları incelenmiştir. Dört bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde konunun kronolojik takibinin yapılmasını açısından Osmanlı Devleti döneminde uygulanan ormancılık faaliyetleri ele alınmıştır. Birinci bölümde Tek Parti Dönemi ormancılık politikaları incelenirken 1937 yılında çıkarılan ilk orman kanunu kapsamında genel hatlarıyla dönemin değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölümde Çok Partili siyasal hayatın ormancılık politikalarına yansımalarından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde 1961 Anayasası ile ilk defa bir anayasada yer bulan orman kanunu anlatılmıştır. Yapılan kanun ve uygulamaların halk nezdindeki karşılığını anlamak amacıyla halkın ormana bakışı ve yararlanma türleri ele alınmıştır.

1937 yılında kanuni olarak koruma altına alınan ormanlar zaman içerisinde devletin daha fazla ilgilenmesi ile halk ve devlet arasında çatışma konusu haline gelmiştir. Orman, halk-devlet üçgeni arasında kanuni uygulamalar ve sonuçları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orman, Ormancılık, Orman Köylüsü, Orman-Devlet ilişkisi.

ABSTRACT

FORESTRY POLICY AND PRACTICES in TURKEY BETWEEN 1937-1961

Yurttabırgul, Zuleyha

Master's Thesis, History

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fehim Kuruloğlu

July 2023, ix+110 pages

This thesis examines the forestry policies and practices applied in Turkey studied between 1937-1961. The introduction discussed forestry activities during Ottoman rule to follow the subject chronologically. The first chapter examines the forestry policies of the Single Party Period, in general terms, within the scope of the first forest law enacted in 1937. The second chapter mentions the reflection of multi-party political life on forestry policies. The third chapter explains the 1961 Constitution and forest law implemented for the first time in the constitutional history of Türkiye. Understanding the response to the rules and practices in the eyes of the people, the view of the people on the forest and the types of utilization are discussed.

The forests, taken under legal protection in 1937, became the subject of conflict between the public and the state, with the state's more interest in time. The forests, public, and state triangles discuss the legal practices and their results.

Key Words: Forest, Forestry, Forest Villager, Forest- State Relations.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İTHAF	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
A. YÖNTEM, KAPSAM ve LİTERATÜR	1
A.1. AMAÇ	1
A.3. YÖNTEM	2
A.4. LİTERATÜR	2
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TEK PARTİ DÖNEMİ ORMAN POLİTİKALARI	11
1.1. BALTALIK KANUNU VE UYGULAMALARI	11
1.2.İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE ORMAN MESELESİ	15
1.3.HÜKÜMET PROGRAMLARINDA ORMAN MESELESİ	19
1.4. 1930 DEVLETÇİLİK YAKLAŞIMLARININ ORMANCILIK ÜZERİNE ETKİSİ	24
1.5. ORMANLARIN HUKUKSAL OLARAK KORUNMASI: 1937 TARİHLİ 3116 SAYILI KANUN VE UYGULAMALARI	26
1.6. 1937-1945 DÖNEMİ POLİTİKALARI	32
1.7. 4785 SAYILI EK ORMAN KANUNU	35
BÖLÜM 2. ÇOK PARTİLİ HAYAT VE ORMANCILIK	40
2.1. DEVLET VE HALK ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YENİ DÜZEN GETİRİLMESİ	47
2.2. 1956 TARİHLİ 6831 SAYILI ORMAN KANUNU	50
2.3. 1946 – 1956 DÖNEMİ POLİTİKALARI	52
2.4. 1956-1961 DÖNEMİ DEVLET ORMAN İŞLETMECİLİĞİNİN YENİ DÜZENİ	56
2.5. 1961 ANAYASASI'NDA ORMANLAR VE ORMANCILIK POLİTİKALARI	58
2.6. ORMANCILIK POLİTİKALARININ UYGULANMASI	60
BÖLÜM 3. HALK VE ORMAN İLİŞKİLERİ	61
3.1.ORMAN, KÖYLÜ VE DEVLET İLİŞKİLERİ	62
3.2.KÖYLÜNÜN ORMANDAN FAYDALANMA DURUMLARI	63
3.3. ORMANLARIN KORUNMASI	65
3.4. ORMAN SUÇLARI VE NEDENLERİ	71

SONUÇ	76
KAYNAKLAR	79
EKLER	93
ÖZGEÇMİŞ	110

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 1.1: Mülkiyeti devletten Başkasına ilişkin Olan Ormanlar.....	39
Tablo 1.2: Türkiye’de Ağaçlandırma Faaliyetleri.....	54
Tablo 1.3: Silvikültür ve Ağaçlandırma Faaliyetleri.....	56
Tablo 1.4: Ormanların Yok Olmasına Neden Olan Etmenler.....	66
Tablo 1.5: 1938 – 1944 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangınları.....	68
Tablo1.6: 1963 – 1973 Arası Dönemde Çıkan Orman Yangınları.....	70

KISALTMALAR

BBSP	Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
İÜ	İstanbul Üniversitesi
KM	Kilometre
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
VB	Ve benzeri

A. YÖNTEM, KAPSAM ve LİTERATÜR

A.1. AMAÇ

Ormanlar, tarihin bilinen en eski çağlarından beri toplumların gelişmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. İnsanlar barınma, beslenme, korunma gibi ihtiyaçlarını karşılarken gündelik hayatı idame ettirecek basit alet yapımı için de ormanlardan faydalanmışlardır.

Günümüzde dünyada milyonlarca insan yaşamını ormana bağlı olarak sürdürmektedir. Ormanlar hem ekonomik değerleri hem de insan sağlığı ve doğal hayat açısından önemleri nedeniyle vazgeçilmez doğal kaynaklardır. Türkiye’de modern devlet anlayışının getirdiği yenilik hareketleri ormanları ilgi alanına dönüştürmüş ve gelir kaynağı olarak kullanılan ormanlar üzerinde koruma ve geliştirme çabaları başlamıştır.

Devletin modernleşme sürecinde merkezileşmesi ve doğal kaynakları kontrol etme politikaları geliştirmesi birtakım sorunları da beraberinde getirdi. Geçimini; ormancılığa, hayvancılığa, pek çoğu verimsiz olan topraklar üzerindeki tarıma bağlamış olan orman köylüleri yeterli toprak olmadığından orman topraklarından yararlanmıştır. Bu durum ise devlet ile orman köylüsünü karşı karşıya getirmiştir. Ekonomik olarak gelir sağlamak isteyen devlet politikaları ve alınan hukuki önlemler, asırlardır gelenekselleşen ormandan istedikleri gibi faydalanma eyleminin kısıtlanması durumu orman köylüsü ile devlet arasında çeşitli sorunlara yol açtı. Bu çalışmada hukuksal olarak korunan ormanların statüleri, orman köylüsü üzerindeki devlet baskısı ve ekonomik beklentilerin sekteye uğramasının köylüye yaptırım olarak dönmesinin doğurduğu sonuçlar incelenmektedir.

A.2. KAPSAM

Bu çalışma 1937 ve 1961 yılları arasında Türkiye’de uygulanan ormancılık politikaları üzerinedir. 1937 yılında ormancılık faaliyetleri neredeyse yüz yıllık sürecin dönüm noktasındadır. Tanzimat Dönemi ile başlayan ormancılık faaliyetlerinin kanuni boyutta ele alınmasının miladı olan 1937 yılında ilk Orman Kanununun çıkarılmıştır. 1937 yılında çıkan orman kanunundan sonra gerek tek parti hükümetleri döneminde gerekse Demokrat parti hükümetleri döneminde orman kanununa birçok eklemeler ve güncellemeler yapıldı. Bu tez çalışmasının kapsamının bitiş tarihi olarak 1961 tarihinin ele alınmasının nedeni olarak 1961 Anayasası ile ilk defa ormanların anayasal güvence altına alınmış olmasıdır. 1921 Teşkilâtîyesasiye Kanununda ormanlarla ilgili herhangi bir ifade yer almamaktadır. 1924 Anayasa’sında ise yalnızca 74. Maddede kamulaştırma konusunda ormanların

devletleştirilmesi için alınacak toprak karşılığı yapılacak ödemelerin özel kanuna tabi olduğu ifade edilmiştir. Ancak 1961 Anayasa'sı kendisinden önceki anayasalardan orman konusunda tamamen ayrılmaktadır. Bu anayasa 37-38. Maddelerindeki mülkiyet hakkı ve kamulaştırma başlıklarında orman meselesine temas ederken 130 ve 131. maddeler kapsamında tabi servet kaynaklarının aranması, işletilmesi, ormanların korunması ve geliştirilmesiyle ilgili kesin hükümler vermektedir. 131. Madde de geçen “ devlet ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi devlete aittir. Bu ifade devletin ormanlara yönelik yaklaşımında köklü bir değişimi gösterir. İşte bu nedenle bu çalışmada 1937 ve 1961 yılları arasındaki uygulamalar ve politikalar incelenmektedir.

A.3. YÖNTEM

Tezde araştırma ve yazma aşamasını kolaylaştıran tarih bilimi yöntemi olan *Tarama, Tasnif, Tahlil, Tenkit, Terkip* sırasıyla kullanılacaktır.

A.4. LİTERATÜR

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de uygulanan orman politikaları, ormanların ekonomik ve ekolojik olarak orman köyleri/köylüleri üzerindeki etkisi köylü-devlet münasebetleri, çok partili hayatın bu dinamığa etkileri tarihçiler tarafından pek az incelemeye tutulan alanlardır. Literatür incelendiğinde Türkiye ormanları ve ormancılık faaliyetleri genel olarak ekonomik değerleri ve sosyal hayata etkileri gibi başlıklar altında daha ziyade Orman Fakülteleri ve Hukuk Fakültelerinin ilgilendiği bir alan olarak görülmektedir.

Bu çalışmada kullanılan materyaller Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinden temin edilen arşiv kaynakları, meclis zabıtları, kanunlar, araştırma ve inceleme eserler, süreli yayımlar, doktora ve yüksek lisans tezleri, gazeteler ve çeşitli raporlardan oluşmaktadır. Orman ve ormancılık alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde neredeyse her çalışmanın kaynakçasında rastladığımız Niyazi Acun tarafından 1945 yılında yayınlanan *Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümetinin Orman Davası* adlı eseri karşımıza çıkmaktadır. Niyazi Acun bu kitabı konuyla ilgili diğer araştırmalardan ayıran özelliği Mahrukat kanunu, Çay kanunu, Kara avcılığı kanunu, Orman koruma teşkilat kanunu gibi kanunları derli toplu olarak sunmasıdır.

Mazhar Diker'in 1947 yılında yayınlanan Türkiye'de *Ormancılık (Dün – Bugün – Yarın)* eser bu konuda yapılan öncü çalışmalardandır. Diker'in takip ettiği metot literatüre kendinden sonra yapılan çalışmalarda yön vermiştir.

Ormancılık alanında yapılan çalışmalarda araştırmacıların sıklıkla başvurduğu yazarlar arasında yer alan Ali Kemal Yiğitoğlu'nun verdiği eserler dikkat çekicidir. Orman Yüksek Mühendisi olması açısından kaleme aldığı eserler önemlidir. Bu çalışmada *Türkiye İktisadiyatında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti* ve *Ormancılığa Giriş* kitaplarından faydalanılmıştır.

Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü'nün *Teknik Haberler Bülteni*'nde yayınlanan makaleler araştırmaya oldukça katkı sağlamıştır.

Milli Kütüphane envanterinden temin ettiğim Süreyya Toygar'ın *Eski ve Yeni Hükümetlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü* adını taşıyan eser hükümetlerin ormanlara yaklaşımlarını inceleme noktasında değerlendirilecektir. Orman ve Av dergisi ormancılık alanındaki çalışmaları farklı perspektifte sunmaktadır. Yine Milli Kütüphane' de bulunan İsa Bingöl'ün Geçmişten Günümüze *Ormanlarımız ve Ormancılığımız* adlı eser Türkiye ormanlarının ve ormancılık uygulamalarının kronolojik bir beyanıdır. Yaygın bir araştırma ile bulunabilmiş her türlü bilgi ve belgelerden yapılan derlemelerdir. Bu kitabı 1990 yılında kaleme alan İsa Bingöl önsözünde belirttiği üzere o gün bile ormancılık tarihinin olmamasından yakınıyor. Yine İsa Bingöl tarafından hazırlanan *Ülkemiz Ormanları ve Ormancılığı* (2005) kitabının içeriği yazarın kendi izlenimlerine dayanarak oluşturulmuştur. 6 bölümden oluşan eser geçmişten 2000'li yıllara gelinceye dek ormancılıkta var olan sorunları ve çözüm önerilerini sunmaktadır. Kendisinin de orman mühendisi olmasından dolayı ormancılığa dair verdiği bilgiler önemli görülmüştür. Ayrıca Milli Kütüphane'nin Gazete arşivi bölümünden Akşam Gazetesi'nin 1951 yılı tamamen incelenmiştir.

Milli kütüphane kaynakları içerisinde yer alan İktisadi Yürüyüş Dergisi'nin 6. Cilt, 117 sayının ilavesi olan *Orman Özel Sayısı* hem yaptığımız araştırmaların hem de ormancılık alanın yegâne kaynağıdır. Orman ve ormancılık, kereste sanayi, ormanlardan nasıl istifade edilir, orman korunması gibi neredeyse tüm konuları barındırmasından dolayı fazlaca istifade edilmiştir.

Türkiye'de ormancılığın tarihi ve devletin orman politikaları üzerine yazılan tezler arasında bulunan 2007 yılında Selçuk Dursun' un hazırladığı doktora çalışması orman idaresinin tarihine odaklanırken 1994 yılında Devlet Toksoy'un yapmış olduğu çalışma ise orman mülkiyeti konusuna yoğunlaşmıştır. Mehmet Benli ise Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları 1923-1946 Başlıklı çalışmasında 1937 yılındaki orman kanunu öncesi Türkiye'de ormanlarla ilgili tartışmalara derinlemesine eğilmiştir. Özkan Keskin'in hazırladığı

Orman ve Maa'din Nezareti'nin kuruluşu adlı çalışma ise bu nezaretin kurulurken geçirdiği evreleri anlatmaktadır.

Selahattin İnal'ın *Türkiye'de Anayasa-Ormancılık İlişkileri* (1971) eseri anayasal düzenlemelerin ormancılık faaliyetlerine etkisini anlamak amacıyla başvurulacak önemli bir kaynaktır. *Türkiye'nin Ormancılık Sorunları ve Ormancılıkla ilgili Hükümlerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na Girişi, T.C. Anayasası'nın Ormancılıkla İlgili Hükümlerinde Değişiklik Yapılması ve Anayasa'nın 131'inci Maddesinde yapılan Değişikliğin Eleştirilmesi* başlıklarıyla yayınlanmıştır.

Yücel Çağlar'ın *Türkiye Ormancılık Tarihi* adlı eseri Cumhuriyet öncesi dönemden başlayarak 1982 Anayasası'nın uygulamalarına kadar genel bir ormancılık tarihi sunmaktadır.

Sedat Ayanoğlu'nun ders kitabı olarak çıkardığı *Orman Suçları* (2003) *Orman Suçlarının Teorisi, Orman Suçları (Özel Bölüm) ve Orman Suçlarının Takibi Usulü* başlıklarından oluşmaktadır.

Türkiye Ormancılar Derneği tarafından 2016 yılında toplantı bildirisi olarak çıkarılan *İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa'da Orman* adlı eser orman ve ormancılık konusunda çok çeşitli içerikler sunması açısından önemlidir.

Yukarıda sıralanan literatür özeti incelendiğinde orman politikalarıyla ilgili çalışmaların Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi kurumsal yapıları üzerine yoğunlaştığı ve bu bağlamda kurulan teşkilatların Nizamnamelerin ve kanunlar çerçevesinde ele alındığı görülebilmektedir. Bu tez çalışması ise literatürde çok daha az yetersiz bir şekilde ele alınmış olan 1937 ve 1961 yılları arasındaki ormancılık politikalarındaki değişim ve dönüşümü ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle literatüre yeni bir katkı sağlayacaktır.

GİRİŞ

En eski çağlardan bu yana ormanlar insanlık için en değerli doğal hazinelerin başında gelmektedir. İnsanla ormanı birbirine bağlayan bağ tarihin ilk dönemlerinden beri vardır. Barınak yapmak, ısınmak ve beslenmek amacıyla kullanılan ormanlar ilk insanların hayatlarını idame ettirmesinde başvurduğu öncelikli doğal kaynaktır.

Orman tabiri hukuki ve teknik olarak devlet ve ormandan yararlanan gruplar arasında tartışmalı bir terimdir. Ormanlardan faydalanan gruplar ormanlar üzerindeki haklarını olabildiğince genişletmek, ormanları korumakla yükümlü kurum ve kuruluşlar da kendi sorumlulukları kapsamında bu tanıımı daraltmakla meşgul olmuşlardır. Orman ve ormanlar üzerine net ve tam olarak bir tanım bulunmamaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasının asıl sebebi ormanın üzerinde bulunduğu toprak ile içinde barındırdığı ağaç miktarıdır. BM Gıda ve Tarım örgütüne göre ormanın tanımını yapabilmek için asgari ağaç boyu, toplam alan ve tepe kapallılık oranına ilişkin verilere ihtiyaç vardır.¹ Orman tanımı yapılırken dikkate alınan unsurları toplu halde görmek, tanım çeşitliliğinin nedenini açıklaması açısından önemlidir.² Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere ormanın tanımını yapmak için birden fazla unsurun bir arada olması gerekmektedir. O nedenle ormanın tanımı üzerinde kat'i bir uzlaşma olmamakla beraber TDK sözlüğünde; ağaçlarla örtülü geniş alan olarak tanımlanmaktadır. Latince “foris” anlamına gelen orman sözcüğü yerleşim yeri dışında kalan boş arazi anlamına gelmektedir.³ Ormanlarla ilgili kullanılan terimlerin kullanımında bir takım karışıklıklar gözlemlenmektedir. Kavram karmaşası nedeniyle benzer terimler farklı anlamlarda kullanılmaktadır.⁴ Ormanın tanımına bağlı olarak ormanlaştırma, ormansızlaştırma ve tekrar ormanlaştırma kavramları da yeniden tanımlanabilmektedir. Lund’a göre orman ve orman alanını tanımlayan 1600’e yakın ifade bulunmaktadır.⁵ Bütün tanımların orta noktalarına baktığımızda orman ekosistemi; ormanda yaşayan tüm varlıkların canlı ya da cansız ayrım olmaksızın bir arada bulunduğu doğal bir birim olarak ifade edilebilir.

¹Abdurrahman Yılmaz, “Orman, Köylü ve Devlet: Ormandan Faydalanma, Koruma ve Orman Suçları Bağlamında Orman Köylüsü ve Devlet İlişkileri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.4 (2018): 665-690.

² H.Gyde Lund “Orman Nedir? Tanımlar Farklı Sonuçlar Doğurur Türkiye Örneği”, çev. Bekir Kayacan. *Avrasya Terim Dergisi*. S.2 (2014):9-16.

³ Mehmet Benli, “*Türkiye Cumhuriyeti’nde Ormancılık Politikaları 1923-1946*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi 2014), 44.

⁴ Orhan Sevgi, “Orman(-lar), Ormanlık Alan ve Orman Alanı Terimleri: Kullanım Sorunları ve Öneriler”, *Avrasya Terim Dergisi*, S. 1 (2013): 59 – 73.

⁵ Lund. “Orman Nedir?,”10.

Tarihin en eski devirlerinden günümüze kadar insanlar ormandan faydalanmıştır. Ormanlar insanlık için bedelsiz ve sınırsız bir kaynak oldu. İnsanlar temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla ormanlardan besin, konut, ahır, silah, alet, edevat, madencilik ve gemi inşası gibi alanlarda yararlandı. Dolayısıyla ormanlar medeniyetin gelişim basamaklarına önemli katkı sağladı. Türkiye’de orman ve ormancılıkla ilgili literatüre bakıldığında bu alanda yapılan çalışmalar Cumhuriyet dönemine kadar ormancılığı sadece yapacak ve yakacak gibi temel ihtiyaçların giderilmesine yöneliktir.

Ormanlardan devletin ve vatandaşın istifade etmesiyle ilgili 13. yüzyıldan öncesine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Erken dönem Osmanlı tarihine bakıldığında da ormanların mülkiyet olarak durumlarını belirleyen bir hukuksal mevzuat yoktur.⁶ Osmanlı’da ormanlar kamusal alanın bir parçası olarak görülmektedir. Bu bağlamda sadece sarayın ve ordunun kullanımında olan orman arazilerinden yararlanmak yasaklanmıştır.⁷ Orman ile ilgili ilk kanuni uygulamaların II. Mehmet zamanında yapıldığı üzerinde görüşler vardır. Ormanların kullanımıyla ilgili mevzuatın zaman içerisinde ihtiyaçlara binaen yavaş yavaş ortaya çıktığı görülür. I.Selim döneminde çıkarılan Bosna Vilayet Kanunnamesi orman ürünlerinden vergi alınması ve halkın ormanlardan sınırsız yararlanmasını sağlamıştır.⁸ Kanuni Sultan Süleyman döneminde orman ile ilgili bazı hükümler kanunnamelerde görülmeye başladı. Örneğin: Kanunname-i Ali Osman’da; çıra, tahta ve fiçidan at yükü veya araba yüküne göre ne kadar vergi alınması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Osmanlı Devleti için ormanlar yakacak ve yapacağın yanı sıra ordunun ihtiyaçlarını karşılaması bakımından da önemlidir. Bilhassa donanma için yapılacak olan gemilerde kullanılacak olan kerestenin teminine büyük bir önem verilmekteydi. Ormanlardan elde edilen kerestenin maddi değerini göstermesi bakımından 1524-25 yıllarında Gelibolu, Kemer ve İzmit’te yapılan harcamaların tutarının 800.000 akçeye ulaşması önemli bir veridir.⁹

16. yüzyılda Osmanlı ülkesini kasıp kavuran Celali Ayaklanmaları ülke içindeki iskânı ve ormanların durumunu doğrudan etkilediği ve bu nedenle orman köylerinin sayısının arttığı görüşü yaygındır. Bu isyanlar sonucu halk yerleşim yerlerini terk ederek daha güvenli olduğu

⁶ Ahmet Tolunay, Mehmet Korkmaz. “Orman Köylülerinin Orman Kaynaklarından Yararlanma Haklarının Tarihsel Gelişimi”, (I. Çevre ve Ormancılık Şurası, Antalya 22-24 Mart 2005), s. 1559-1566.

⁷ Türkiye Ormancılar Derneği, *Ormancılıkta Yönetim ve Örgütlenme*, (Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği 2020),

⁸ Sevim Erdem ve Ahmet Başkan, "Osmanlı Devleti’nde Ormanlar - Ormanların Kullanımı ve Buna Bağlı Hukuki Düzenlemeler", *The Journal of Academic Social Science Studies* (2016): 283-303.

⁹ Halil Sahillioğlu, “1524-1525 Osmanlı Bütçesi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.41, S.14 (1985): 415-449.

düşünülen ormanlık bölgelere doğru göç etti. Bu hareket orman köylerinin ilk nüvesini oluşturdu. Bu dönem aynı zamanda orman alanlarının tarlalara dönüştürülmesi sürecinin başlangıcını teşkil etti. Orman köylüsü hayatta kalabilmek için kerestelik odun vb. ihtiyaçları açmacılık yöntemiyle sağlamaya çalıştı.¹⁰

I. Mahmut döneminde yayınlanan fermanlarda orman tahribine karşı kürek cezalarının uygulanması, yangınlar sebebiyle oluşan hasarların giderilmesinde Balkanlardaki ormanlık alanlardan yararlanılması ve İstanbul'un ağaçlandırılmasıyla ilgili ifadeler yer almaktadır.¹¹ I. Abdülhamit Dönemi'nde İstanbul'da önceki dönemlerden daha fazla yangın felaketleri yaşanmıştı. Bu felaketlerle mücadele ve hasarların giderilmesi için 1784 tarihinde kereste sağlanması konusunda ferman çıkartıldı. Söz konusu ferman İstanbul'un kereste ihtiyacının karşılanması için yeni tedbirler getirilmekle beraber orman varlığını da tehdit edecek boyutlara ulaştırdı.¹²

Tanzimat Dönemi modern ve merkezi bir devletin kurulması noktasında Osmanlı tarihinde büyük bir öneme sahiptir.¹³ Tanzimat Fermanının getirdiği idari, askeri, adli düzenlemeleri yürütmek amacıyla açılan kurumlar arasında küçük meclis ve müdürlükler de bulunmaktadır. 1839 yılında kurulan Orman Müdürlüğü de bu birimler arasındadır.¹⁴ Müdürlük görevine Ticaret Nazırı Fethi Paşa'nın emriyle eski Tüfenkhâne-i Âmire Müdürü Ahmet Şükrü Bey tayin edildi.¹⁵

1858 yılında yayınlanan Arazi kanunnamesi Osmanlı ülkesindeki ormanların sınıflandırılması açısından oldukça önemlidir. Bu kanunname ile ormanlar miri, cibali mübaha, köy ve kasabalara mahsus ormanlar şeklinde ayrıldı. İlk ikisi için herhangi bir tapu ve özel mülkiyetin bahse konu olmadığı ve ormanlığın kullanımı ile ilgili zaman aşımı gibi bir uygulamanın olmayacağı belirtilmiştir.¹⁶ Miri statüdeki ormanlar saray hayvanlarının

¹⁰ Tolunay, "Orman Köylüleri," 1560.

¹¹ Uğur Kurtaran, "Sultan Birinci Mahmut ve Dönemi (1730-1754)," Yayınlanmamış Doktora Tezi., (Selçuk Üniversitesi 2012).146.

¹² Cantürk Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, (Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, 2018), 14.

¹³ Tolunay, "Orman Köylüleri,"1560.

¹⁴ Özkan Keskin, *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi., (İstanbul Üniversitesi, 2005).

¹⁵ İsa Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, (İstanbul: Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı, 1990), 22.

¹⁶ Tolunay, "Orman Köylüleri,"1560.

otlatılması için kullanılanlar, padişah ve hanedan mensuplarının av faaliyetleri için kullanılanlar ve manastır ve dergâhlara tahsis edilen korulukları ifade etmektedir.¹⁷

Osmanlı Devleti'nde bilinçli ve düzenli bir hedefe yönelik orman ve ormancılık uygulamaları Kırım Savaşı sonrasında ortaya çıktı.¹⁸ Bu dönemde Fransa'dan Lois Tasssy ve Aleksandr Estem adında iki uzman Osmanlı bürokrasisini ve hazinesinin ormanlardan daha iyi istifade edebilmesi amacıyla getirildi. Bu dönemde kurulan Orman Müdürlüğü Osmanlı Devleti'nin ormanlarla ilgili etkin bir çalışma sürdürmesine yeterli olmadı. Bu örgütü aktif bir şekilde kullanabilmek amacıyla örgütün ihtiyacı olan insan kaynağını yetiştirmek üzere 1857 yılında ormancılık okulu açıldı. Bu okul günümüzdeki İ.Ü. Orman Fakültesi'nin temeli oldu.¹⁹

Fransız uzman Tassy Türkiye'de bulunduğu sekiz yıl içerisinde teşkilatın geliştirilmesi orman potansiyelinin keşfedilmesi, yönetmeliklerin hazırlanması gibi alanlarda hizmet verdi. Onun görüşleri doğrultusunda açılan Orman Mektebi ormancılık çalışmalarının merkezi oldu.²⁰ Tassy yukarıdaki sorumluluk alanlarına ek olarak orman mektebinde yöneticilik ve öğretmenlikte yaptı.²¹ Tassy Fransa'ya döndükten sonra bir diğer Fransız uzman Simon, mektep müdürü olarak atandı. Simon'un en önemli icraatı 1871 yılında hazırladığı Orman Mektebi Nizamnamesidir. 13 maddeden oluşan bu nizamnameye göre eğitim süresi 2 yıl olan Orman Mektebi, Maliye Nezaretine bağlı olacaktı. Mektepte okutulan dersler içerisinde doğa tarihi, ağaç ekim ve dikimi ile ağaç kesim ve nakil usulleri, ormanlara dair kanun ve nizamnameler de vardı.

19. yüzyıl ilk yarısında ormanları ilgilendiren bağımsız bir kanun veya uygulama henüz yoktu. Tassy'nin ana hatlarını belirleyerek kaleme aldığı Orman Nizamnamesi taslağı iki ayrı metin halindeydi. Bunlardan birincisi miri ormanlar hakkında olup ikincisi ise bu ormanlardan ağaç kesmeye yetkili olanlara uygulanacak muameleye ilişkindi. Tassy'nin hazırladığı bu layiha 1870 yılında ilan edilecek olan Orman Nizamnamesi'ne temel oluşturdu.²²

¹⁷ Bekir Koç, "Osmanlı Devleti'nde Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma" *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 10 (1999):139-158. Başak Akgül Kovankaya, "Negotiating Nature: Ecology, Politics, and Nomadism in the Forest of Mediterranean Anatolia, 1870-1920," *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, (Boğaziçi University, 2019).

¹⁸ Nadir Yurtoğlu, "Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Orman ve Ormancılık Politikası (1920-1938)," *Atatürk Araştırma Dergisi*, S.107 (Bahar 2023): 125-176.

¹⁹ Kenan Ok, "Türkiye'de Ormancılığın Yapısı ve Sosyal Hayata Yansımaları", *Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları*, (2017): 69-152.

²⁰ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 27.

²¹ Özkan Keskin, "Osmanlı Ormancılığının Gelişiminde Fransız Uzmanların Rolü", *Tarih Dergisi* (2012): 123-142.

²² Özkan Keskin, "Orman ve Ma'adin Nezareti", 28.

Tassy yazdığı raporlarından birinde ormancılık adına bazı önemli noktalara değinmiştir. Bu raporun yazılış tarihi bilinmemekle beraber 1866 Ocak-Şubat arasında olduğu tahmin edilmektedir. Tassy mevcut orman stoğunun yeterli olduğunu savunarak bundan hazinenin birçok avantaj elde edebileceğini belirtir. Örneğin; yabancılara yapılan kereste satışında bir düzenleme yapılmasını önerir. Bu dönemde örneğin Yunanistan'ın gemi yapmak için kullandığı kereste Konya bölgesinden sağlanmaktaydı. Öte yandan iç ticarete kereste ve diğer orman ürünleri fiyatlarının yavaş yavaş arttırılmasının gerektiğini belirtirken, en güvenli yöntemin müzayede yoluyla satış yapmak olduğunu vurgular. Özetle verilen bilgilere bakıldığında Tassy'nin devletin ormandan yararlanma şeklinin ticarileştirilmesinden yana olduğu görülmektedir.²³

1869'da kurulan Orman Umum Müdürlüğü ormancılıkla ilgili devletin temel hedeflerine ulaşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu müdürlük bir yandan orman politikaları planlarken diğer yandan bu politikaların daha sağlıklı yürütülmesi için yeni araçlar ortaya koymuştur.²⁴ 13 Ocak 1870 tarihi Türk ormancılık tarihi açısından önemli bir tarihtir.²⁵ O gün ilan edilen orman nizamnamesi Osmanlı ülkesindeki ormanları dörde ayırmaktadır. Bunlar devlet, vakıf, kasaba ve köylere ait ormanlar ve şahıslara ait ormanlardır.²⁶ 52 maddeden oluşan bu nizamname o döneme kadar yapılmış olan en geniş düzenleme olup 1937 yılına kadar yürürlükte kaldı.²⁷ Koç' a göre bu nizamname ormanlardan rastgele yararlanılmasını rafa kaldırırken, miri ormanların statüsünü yönetim lehine dönüştürmüştür. Orman yönetiminin tek bir elde toplayan yeni bir yapı inşa eden bu nizamname ormanlara bütüncül bir yaklaşımla bakmaktadır.²⁸

Orman Umum Müdürlüğü'nün kurulması ve yeni bir nizamnamenin ilanı Tanzimat döneminde başlayan yenileşme hareketlerinin getirdiği politika değişikliklerinin bir sonucudur. Bu süreçte ziraat müdürlükleri kurularak ziraat işleri bu kurumlara bırakılmıştır. 1843 yılında ise Meclis-i Ziraat kurulup Maliye Nezareti'ne bağlanmıştır. Ancak ziraat işlerinin önemi ve pazardaki gelirinin artmasıyla daha özel bir uygulamaya geçilmesi düşünüldü ve 1846 yılında Ziraat Nezareti kuruldu. Buna ek olarak Ticaret Nezareti'ne bağlı Ziraat Meclisi oluşturuldu. Ancak bu uygulama kısa sürdü ve ziraat işleri tekrar Ticaret Nezareti'ne bağlandı. Daha sonra

²³ Selçuk Dursun, "Forest and The State: History of Forestry and Forest Administration in The Ottoman Empire." Yayınlanmamış Doktora Tezi., (Sabancı University, 2007).

²⁴ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 36.

²⁵ Orman Nizamnamesi için bkz. Düstur i. Tertip, Cilt 2, s. 404-414.

²⁶ Bekir Koç, "1870 Orman Nizamnamesi 'nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar", *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24 (2005): 231-257.

²⁷ Erdem ve Başkan, "Osmanlı Devleti'nde Ormanlar," 288.

²⁸ Koç, "1870 Orman Nizamnamesi," 231.

1872 yılında Orman ve Ma'âdin Nezareti kurulmuştur. Orman ve ormancılık işleri ile birlikte maden işleri de bu nezaretin gözetimine verildi. Yedi yıl sonra yapılan bir ekleme ile nezaretin ismi 1879 yılında Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezareti oldu.

Bu süreçte Osmanlı Devleti'ndeki yenileşme hareketinin getirdiği uygulamalar doğrultusunda başka okullarda açılmaya başlandı. 1 Ağustos 1881'de Edirne Hamidiye Ziraat Mektebi ve Numune Çiftliği ile 21 Mart 1891'de de Bursa Hamidiye Ziraat Mektebi açıldı. 1889'da ise Selanik Yüksek Ziraat Mektebi ve 1893'de de İstanbul Halkalı Ziraat Mektebi öğretime başladı. II. Abdülhamit döneminde Rumeli, Anadolu, Irak ve Suriye de açılan mektepler aracılığıyla modern tarım uygulamalarını bilen uzmanlar yetiştirilmeye çalışıldı.²⁹

II. Meşrutiyet döneminde Sait Paşa Hükümeti'nin hükümet programında ormancılık ile ilgili bölümlerin olması bir ilk olarak dikkat çekicidir: *Orman ve Ma'adin ve Ziraat Nazırlığı ülke ormanlarının ileri tekniklerle idare edilmesini, ticaret için gerekli odunun sağlanmasını, orman ve meraların korunmasını, köylülere baltalık verilmesini ve bunlarla birlikte hukuki önlemlerin alınmasını istemiştir.* Programa orman ve ormancılık maddelerinin eklenmesi artık ciddi anlamda ve kapsamlı olarak ormanlara yönelim olduğunu doğrular niteliktedir. Bu yönelim, değişiklik yapılmasına olanak sağlasa da uygulama noktasında istenilen sonuçlara varılmadığını da göstermektedir.

II. Meşrutiyet döneminde orman kaynaklarının yönetilmesi noktasında önemli atamalardan biri Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezaretinde oldu. Meslekten gelen biri olarak Orman Genel Müdürlüğü görevi Hoca Ali Rıza³⁰'ya verildi. Hoca Ali Rıza ormancılık alanında eğitim almış ve Orman Mektebinde de eğitimler vermişti. Görevi devralınca kurduğu teşkilat sayesinde 1913 yılında **179 maddelik Orman ve Mera Kanunu** adını verdiği bir kanun taslağı hazırladı. Türk orman mevzuatı açısından bakıldığında ormanın tanımı ilk olarak bu taslakta yer

²⁹ Mustafa Kurt, Baki Çakır, Kemal Demir, "Türkiye'de Modern Yönetimin Erken Dönemleri: Geç-Osmanlı Döneminde Fabrikalar, Sanayi Mektepleri ve Yabancı Uzmanlar." *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 45 (2016): 154-165.

³⁰ 25 Ağustos 1908 ile 30 Ağustos 1913 tarihleri arasında Orman Genel Müdürlüğü görevini yapan Hoca Ali Rıza Efendi, 1843 yılında doğdu. 65 yaşında Genel Müdürlük görevine getirildi. Hoca Ali Rıza Efendi, 1871 yılında Orman Okulu'nda Türkçe-Arapça Hocası olarak göreve başladı. Bir taraftan Orman Okulu'ndaki öğrencilere Türkçe Arapça dersi veren Hoca Ali Rıza Efendi, aynı süreçte ormancılık öğrenimi görmüştür. 1878 yılında bu okuldan mezun olan 16 kişiden biri olmuş ve "Orman Müfettişi" unvanı almıştır. Hoca Ali Rıza Efendi, 1879 yılından itibaren Orman Okulu'nun yerini alan Orman ve Maden Okulu'nda 15 yıl; 1893 yılında Orman ve Maden Okulu'nun yerine açılan Halkalı Ziraat Okulu'nda ise 14 yıl hocalık yaptı. Genel Müdürlük görevine getirilmeden önce Selanik, Manastır ve Kosova illerini içeren "Selase İlleri Genel Müfettişliği" bünyesinde ormancılık işlerini düzenlemekle görevlendirilmiştir. Bu bölgede orman varlığını ve sınırlarının belirlenmesini sağlamış, yeni bir örgütlenmeye giderek başarılı çalışmalar yapmış, etkili kişilere verdiği koruma çalışmaları ile bu konuda da verimli sonuçlar elde etmiştir.

aldı. Bu tasarıya göre orman şu şekilde tanımlandı: “**Sak ve gövdeden oluşan nebatın topluca büyüyüp yetişmesi haline orman ve yerine de ormanlık alan denir**”(Kök ve gövde oluşturan bitkilerin büyümüş haline orman ve bulunduğu yere de ormanlık denir.).³¹ Bu taslak hâlihazırda var olan kanun, nizamname, talimatname gibi belgelerin toplu halde sunulmasını ve bir düzen oluşturmayı amaçladı. Taslak, orman ile meranın ve ormancılık ile hayvancılığın birlikte ele alınmasını öngörmekteydi. Fazla gelir getiren uygulamalar yerine, koruma, bakım ve iyi idare esaslarını ele alan tasarı, tahribatı önlemeyi amaçlıyordu. Hoca Ali Rıza ormana en büyük zararı halkın verdiğini bildiği için orman içinde yaşayan ailelere on dönümlük ağaçlık saha verilmesi fikrini benimsedi. Özürsüz üç yıl üst üste boş bırakılan sahaların devlet ormanı olması ve kesim alanlarında on yıl otlatma yasağının getirilmesi şart koşulmuştu.³²

Siyasal alanda yaşanan gelişmeler ormancılık çalışmalarını da etkilemiş ve Avusturya-Macaristan ve Almanya'dan uzman ormancılar Türkiye'ye gelmeye başlamıştı. 1914'te Avusturyalı Hofrat Veith'in yaptığı ilk ziyaretin ardından sekiz orman mütehassısı daha Türkiye'ye geldi. Bu uzmanların katılımıyla yapılan çalışmalar sonunda ülkede ilk orman amenajman heyetleri oluşturuldu. 1914 yılında ormanların korunmasını sağlamak üzere Orman Jandarması kuruldu ve İstanbul Kâğıthane'de Orman Jandarma Mektebi açıldı. Orman Jandarmasının, orman varlığının önemine göre, bölük-takım-karakol düzeni içinde örgütlenmesi planlandı. Orman Jandarma Mektebi, kısa bir süre sonra kapatıldı ve Veith'in teklifiyle 1915 yılında Orman Ameliyat Mektebi kuruldu.³³

1917 yılında orman uzmanları Veith ve Stoger tarafından hazırlanan **Orman Kanunu** adı verilen tasarı tüm çabalara rağmen müzakere edilip kanunlaşamamıştır. Ancak orman ile ilgili düzenlemeye duyulan ihtiyaç nedeniyle tekrar yeni ve kısa bir tasarı hazırlandı.³⁴ 9 Maddelik **Ormanların Usulü İdaresi Fihniyetleri Hakkında Kanun** çıkarılarak yürürlüğe kondu fakat savaş şartları altında tam anlamıyla uygulanamadı.³⁵ 1919 yılında Devlet Ormanlarına Ait Amenajman Talimatnamesi yayınlandı. Bu talimatname Türk ormancılık tarihinin ilk amenajman talimatnamesidir. Talimatname devlet ormanlarının amenajman usulü,

³¹Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 56.

³²Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 62.

³³Yücel Çağlar, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Ormancılık ve Gelişimi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, 1571-1572.

³⁴Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 68.

³⁵Sedat Ayanoglu, “Orman ve Çevre üzerinde Olumsuz Etki Yaratın Yasal Düzenlemeler”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 45, S. 1-2. (1995): 53-59.

idare ve işletmesi, devlet ormanlarının mesaha ameliyesi ve devlet ormanlarının tahdit ameliyatı başlıklarında oluşur.³⁶

Klasik dönemden Tanzimat dönemine kadar olan süreçte ormanların işlevi ordunun ve donanmanın ihtiyacı olan kerestenin sağlanması, saray hayvanlarının bakımı, padişahın ve yöneticilerin avlanma ihtiyaçlarının karşılanması, halkın yapacak ve yakacak ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı idi. Orman kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir olması ile ilgili münferit girişimler olmakla beraber bunların kurumsallaşmasının ancak Tanzimat döneminde gerçekleştiği görülür. 1839 yılında başlayan bu kurumsallaşma hikâyesi yurt dışından getirilen uzmanların verdikleri raporlar ve ormanların korunmasına yönelik bilincin artmasıyla yeni bir boyuta taşındı. II. Meşrutiyet Döneminde hükümet programlarına kadar giren orman meselesi, I. Dünya Savaşı zamanında dahi öncelikli gündem maddeleri arasında yer aldı. Savaş yıllarında açılan okullar, ormanlar için özellikle oluşturulan güvenlik birimleri ve bu birimlerle orman köylüleri arasındaki anlaşmazlıklar bir sonraki dönemde Cumhuriyet’e önemli bir miras bıraktı. Bırakılan bu mirasın maddi olarak karşılığını incelemek ve Osmanlı Devleti Döneminde ülkede var olan orman varlığına da değinmek yerinde olacaktır.

1909 yılında yayınlanan istatistiğe göre orman alanı: 6 876 219 hektar olup, bu orman sahasına hükümetin idare kontrolü olmayan Elazığ, Diyarbakır, Bitlis, Van, Musul, Bağdat içinde bulunan ormanlar dâhil değildir. Osmanlı sınırları içerisinde var olan 6 876 219 hektar orman sahası Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan 4* sancakta 250 993 hektar orman sahası çıkarıldıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti orman sahası 6 625 226 hektar olarak kalır. Ziraat Vekâleti’nin (1932 – 1934) düzenlenen orman haritasında orman alanı 11 266 600 hektar kuru, 1 712 000 hektar baltalık orman olmak üzere toplan alan 12 978 600 hektardır.³⁷

1935 tarihinde Yeni Asır Gazetesi’nde çıkan bir haberin içeriğine göre Tarım Bakanı Kamutayda izahat verirken orman konusuna değindiği görülür. Bakanın orman varlığı ile ilgili verdiği rakamlara bakıldığında. “*Memleketimizde 8 buçuk milyon orman var derler. Bunun iki üç milyon hektarı baltalık, sazlık, koruluk, çamlık ve fundalıktır. Fundalıklarda dâhil olarak ormanlarımız memleketin yüzde 11 inden ibarettir. Hâlbuki bir memleketin orman varlığı yüzde 33 civarında olmalıdır.*”³⁸

³⁶ Said Dağdaş, Sinan Bilge, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Orman Alanlarını Gösteren İlk Haritası ve Orman Varlığımız Üzerine-1926”. *Orman Mühendisliği Dergisi*, 52, S. 1-2-3, (Ocak/Şubat/Mart 2015), 28-32.

* Beyrut (47 000), Cezairibahrisefid (49 218), Halep (81 9009, Suriye (72 875).

³⁷ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız.

³⁸ *Yeni Asır*, “*Tarım Bakanı bakanlık işleri Üzerine Kamutaya izahat verdi*”, (20 Mayıs 1935). s.6.

Orman Umum Müdürlüğünün belirli zamanlarda çıkardığı istatistikler ve dönemin diğer çalışmaları bağlamında elde edilen verilere göre Türkiye'nin orman alanı 2 169 000 hektarlık alanı çalılık, 7 927 000 hektarlık alanı orman olmak üzere toplam 10 096 000 hektardır. (1936 sonrası).³⁹

1939 tarihinde Vakit Gazetesi' de yer alan Türkiye'nin Zenginlikleri Ormancılık adlı yazıda orman varlığı ile ilgili önemli bilgilere yer verildi. Ülkenin yüz ölçümünün yüzde 12 sini ormanlar kapsamaktadı idi. Yüzde 12'lik dilimi kapsayan ormanlar 60 000 – 80 000 kilometrelik alanı oluşturur. Türkiye ormanları koruluk ve baltalık olarak iki bölüme ayrılır.⁴⁰

Niyazi Acun 1945 yılında basılan Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümetinin Orman Davası adlı kitabında ormanların durumunu ve mevcudunu belirten herhangi bir veri olmadığını yazar. Sadece seyahatnameler ve bazı orman bölgelerinde bulunmuş memurların raporlarından ibaret olduğunu söyler. Ülke ormanlarının ne kadarlık alanı kapladığı bilinmiyordu.

Mazhar Diker 1947 yılında çıkardığı Türkiye'de Ormancılık kitabında 1937-1946 Tahdidi yapılmış ve yapılmakta olan ormanların haritasından bahseder. Osmanlı Döneminin ormanlık alanını ifade eden bilgi ve kaynak yoktur. Tahdid işlemlerinin tam anlamıyla yapılmaya başlaması 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Kanun ile dir.

31 Ocak 1937 yılında Tan Gazetesi'nde yazan Şevket Süreyya Aydemir'in verdiği orman varlığı bilgilerine bakıldığında Türkiye ormanlar bakımından fakir olduğu görülür. *“İşletmeye elverişli ormanlarımız, bütün ormanlarımızın yüzde 10'u kadardır. Bütün ormanlarımız ise sekiz milyon ile on milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Son resmi istatistik bu tahmini 11 373 600 hektar olarak kabul etti. Bu da bütün yurt sahasının yüzde 14.63 tekabül eder. Fakat bu rakam tahmindir.”*⁴¹

4 Ağustos 1937 yılında Haber Gazetesi'nde yer alan *Ne kadar ormanımız var?* adlı yazıda ormanların mevcuduna dair bazı bilgilere ulaşılmaktadır. Habere göre; Ziraat Vekaleti'nin kadastro işlerinden sonra elde ettiği verilere göre orman varlığı 5 357 000 hektar koru ile 3. 459.229 hektar baltalıktan oluşmaktadır. Bu çalışmanın sonucu bölgeler bazında değerlendirildiğinde toplamı 8 816 229 olan ormanların; 4 300 000 hektarı Marmara ve Karadeniz Bölgesinde, 3 051 000 hektarı Akdeniz Bölgesinde, 865 399 hektarı Doğu Anadolu

³⁹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız. 43-45.

⁴⁰ Vakit Gazetesi, “ Türkiye'nin Zenginlikleri Ormancılık”,(6 Şubat 1939), s. 9.

⁴¹ Tan, “Ormanlaşan Türkiyeden: YEŞİL TÜRKİYEYE”, (31 Ocak 1937), s.5.

Bölgesinde ve 600 000 hektarı da Orta Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.⁴² Falih Rıfkı Atay'ın Ulus Gazetesi'nde kaleme aldığı Ormanlarda Bir Dolaşma adlı yazısında Türkiye ormanları 10.5 milyon hektar olarak hesaplanmaktadır. Bu oran ülke yüzölçümünün yüzde 13'lük kısmına denk gelir.⁴³

Yukarıda verilen bilgilere bakıldığında ormanların tam anlamıyla ne kadar bir alanı kapladığı veya bölgelerde ne kadarlık ormanlık alan mevcut olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ormancılık işlerinin belirli dönemlerde iyi işleyen bir mekanizmaya tabii olmasından doğan sınırlarının belirlenmesi meselesi yapılmaya çalışılmış ancak bazı nedenlerden dolayı işler yarım kalmıştır. Kaynakların bu kadar farklı bilgiler vermesinin ana nedeninin bu olduğu düşünülmektedir.

Orman Genel Müdürlüğü ana sayfasında bulunan Türkiye Orman Varlığı yayınları 2014-2015 yayınları incelendiğinde envanterlerin 1963-1972 yıllarını baz alarak oluşturulduğu görülmektedir. Yine aynı sayfanın istatistikler verileri incelendiğinde 2007-2008 yılı istatistik kitapçığı 1973 yılı envanterini başlangıç olarak günümüze kadar olan çalışmaları konu edinmiştir. 2009 yılı istatistik verileri ise 1946 yılında orman tesis çalışmalarını ve ağaçlandırma faaliyetlerini tablolar halinde vermiştir. **(Bu tablonu bir kısmını tez metninde kullandık.)**

⁴² *Ulus*, “Cumhuriyetin realizasyonları Ormanlarımız İçin: II”, (17 Ağustos 1936), s.1. *Haber*, “Ne kadar ormanımız var?”, (4 Ağustos 1937), s.11.

⁴³ *Ulus*, “Ormanlarda Bir Dolaşma”, (24 Kasım 1944), s.4.

BÖLÜM 1: TEK PARTİ DÖNEMİ ORMAN POLİTİKALARI

Bu bölümde Milli Mücadele döneminde yürürlüğe giren Baltalık Kanunundan başlamak suretiyle tek parti idaresi döneminde orman ve ormancılık politikaları ele alınmaktadır. Bu süre zarfında sırasıyla İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar, hükümet programlarında ormancılığa ayrılan hususlar, devletçilik politikalarının ormancılığa etkisi ile ormanların hukuki ve ekonomik niteliğini net bir şekilde ele alan 4785 sayılı kanunun çıkarılmasına kadar olan süreç değerlendirilecektir.

1.1. BALTALIK KANUNU VE UYGULAMALARI

1920’de zorlu bir mücadele ile kurulan Türk Devleti ekonomik olarak da sıkıntıdaydı. Büyük Millet Meclisi açıldığında yaptığı çalışmaların yarısından fazlası ekonomik amaçlıdır.⁴⁴ Bu süreç orman ve ormancılık uygulamalarına da yansımış ve Meclis 11 Ekim 1920 tarihinde 39 Sayılı Baltalık Kanunu çıkarmıştır. Ekonomik durumlar göz önüne alındığında Bugün için bakıldığında popülist bir yaklaşım gibi görülen bu karar dönemin siyasi şartları gereği hükümetin pragmatik bir yaklaşımla ormanları halkın ihtiyaçlarına göre kullanıma açması anlamına geliyordu.

30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’nin imzalanması savaşın Osmanlı Devleti açısından sona ermesi demektir. Milli Mücadele dönemi olarak adlandırdığımız 1919-1922 yılları arasında Türkiye Ankara ve İstanbul hükümetleri arasında ikiye bölünmüştü. 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul’un işgalinden sonra Ankara’da kurulan BMM işgalci güçlere karşı Milli Mücadelesinin yönetim merkezi oldu. BMM’nde kurulan İktisat Vekâleti bünyesinde Orman ve Maa’din Müdüriyeti Umumiyesi adıyla ormanların idaresi için bir teşkilat kuruldu. Savaş yıllarının getirdiği ağır ekonomik şartlar altında ezilen köylünün Milli Mücadeleye olan desteğinin artırılması için çıkarılan kanunların başında Ağnam Resmi Kanunu ve Baltalık Kanunu gelmektedir. Savaş yıllarında doğal afetler ve çatışmalar sebebiyle harap olan bölgelerin imarı için ormanlardan kesilecek kerestelere çok büyük bir ihtiyaç vardı. I. Meclis’te yapılan müzakerelere bakıldığında Isparta, Burdur, Kütahya, Erzincan, Ankara gibi yerlerde yaşanan yangın ve deprem felaketleri nedeniyle bölge mebuslarının halkın keresteye olan ihtiyacını Meclis’te dile getirdikleri ve bu doğrultuda düzenlemeler yapılmasını talep ettikleri görülür.

⁴⁴ Gülay Sarıçoban, “Atatürk Döneminde (1923-1929) Türkiye Ekonomisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 44 (2020):222-236.

7 Mart 1921 tarihinde kabul edilen 9 maddelik Baltalık Kanunu yukarıda belirtilen acil alınması gereken tedbirler çerçevesinde gerekçelendirilmişti. Kanun maddelerinin müzakerelerine bakıldığında mebusların en çok köylüye baltalık olarak verilen alanın büyüklüğü ve yerleşim yerine yakınlığı ile ilgili spesifik değerlere ilişkin açıklamalar ve tadiller istediği görülür. Kanunun ilk maddesi odunculuk, kömürcülük ve kerestecilikle geçimini sağlayan köylülere 18'er dönüm baltalık tahsis edilmesini, bunun da köye azami 20km mesafede bulunan ormanlardan dağıtılmasını öngörmekteydi.⁴⁵ Bolu Mebusu Nuri Bey maddeye ilişkin görüşmelerde Anadolu'nun ücra köşelerinde yer alan köylerin bu mesafe bandı nedeniyle mağdur olacağını ve bu nedenle 20 km sınırlamasının kaldırılmasını teklif etmişti. Öte yandan köylere tahsis edilen bu ormanlık arazilerin vasfının bölgeden bölgeye farklılık arz gösterdiğini, orman niteliğine ve niceliğine ilişkin farklılıkların ileride köyler arasında yeni sorunlara yol açabileceğini ifade eden Nuri Bey, çözüm önerisi olarak ise köyleri ayrı ayrı değerlendirmektense sekiz-on köyün bir araya getirildiği bir düzenlemeyi sundu.⁴⁶ Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey de mesafe sınırlaması tartışmasına Koyulhisar örneği üzerinden yeni bir boyut getirdi. Bu bölgede yapılacak 20 km'lik bir düzenlemenin Karahisari Şarki, Sivas, Hafık ve Zara ahalisini karşı karşıya getireceğini ve halkın birbirine düşmesinin yanı sıra ormanların daha çok tahrip edileceği sonucuyla karşı karşıya kalılabileceğini belirtti. Süleyman Sırrı Bey, Nuri Bey'in tamamen bu mesafe tahdidinin kaldırılması önerisine karşılık en azından 10 km'ye düşürülmesini önerdi.⁴⁷

Meclis'teki görüşmelerde söz alan Saruhan Mebusu ve aynı zamanda İktisat Vekili olan Mahmut Celal Bey; teklif edilen dönüm miktarını ve mesafe bazındaki kilometre hesaplarının mükemmel bir şekilde tespit edilmesinin imkânsızlığından bahsetmesi aslında kanunun dönemin şartları içerisinde kısa süreli olacağının işareti olarak kabul edilebilir. Karesi Mebusu Vehbi Bey'in sözleri aslında kanunun amacını açık bir şekilde ortaya koymaktaydı. Baltalığı olmayan köylüye baltalık vermek ziraat aletlerine ihtiyacı olanlara bu aletleri tedarik ederek işlerini kolaylaştırmayı sağlamak ve aynı zamanda yapacak ve yakacak odun ve kömürü temin etmelerine karşılık ormanların korunması işi köylünün insafına bırakılacaktı.⁴⁸

Kanun maddesinde vakıflara ait ormanların ayırım yapılmaksızın istisna tutulacağının belirtilmesi bu statüdeki arazilerle ilgili tartışmayı da beraberinde getirdi. Mahmut Celal Bey;

⁴⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Karar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No: 13, Gömlek No: 1 (13/1), Tarih:27.09. 1920.

⁴⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.18.

⁴⁷ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.19.

⁴⁸ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.20.

vakıf ormanlarının kamunun genel menfaati çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ancak Orman nizamnamesinde mevcut maddeler nedeniyle istenilen değişikliğin yapılamadığını, ancak Arazi Kanunnamesine göre vakıfların amacı doğrultusunda kullanılması halinde kanunla çelişen bir durum olmayacağını belirtti.⁴⁹

Kanunun ikinci maddesi köy civarındaki ormanların şahsa ait olduğu durumlarda miri ormanların belirlenecek bir bedel karşılığı köylüye kullandırılması hakkında idi. Köylünün ödemeyi peşin yapamayacak durumunda olması halinde İktisat Vekâleti aracılığıyla Ziraat Bankası'ndan kredi verilmesi ifadesi müzakerelerde tartışılan hususlardandı. Meclise ilk gelen taslakta şahıs ormanlarının ne kadarının istimlak edileceğine yönelik bir ifade olmaması tartışmaları da beraberinde getirdi. Kütahya Mebusu Ragıp Bey kanunda sözü edilen şahıs ormanlarının geçmişte yapılan bir takım suiistimaller neticesinde tapuya alındığını, “gasp edilen” bu koruların istimlağının söz konusu olmaması gerektiğini belirterek itirazda bulundu. Konu ile ilgili görüş bildiren Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey Ragıp Bey'in tespitlerine ek olarak mevcut ekonomik koşullar gereği ne bakanlığın ne de bankanın bu arazi paralarını karşılayacak finansmanı olmadığını, çözüm olarak taksitle tahsil edilmesini önerdiği görülür. Ancak bu öneri kabul edilmedi. Ragıp Bey'in şahsi ormanlarla ilgili itirazının halkçılık ilkesi bağlamında olduğunu ifade etmesi Meclis'in karakterini göstermesi bakımından kayda değer bir veridir.⁵⁰

İkinci madde için yapılan diğer tartışmalar mahkemeler üzerinde olunmuştur. Cebelibereket Mebusu Faik Bey memlekette orman suçları ile ilgili açılan davalarda kayda değer sonuçlar alınmadığı ve halkın mahkemelerle boş yere bekletildiğini ifade ederek yargının kronikleşen sorunlarının köylü ile devlet arasında yeni bir fay hattı yaratabileceğine işaret etti. Yapılan müzakereler ve tartışmalardan sonra Baltalık Kanunu yedi redde karşı seksen yedi oy ile kabul edildi.⁵¹

Kanunun çıkması ormanların statüsü ve köylünün buradaki hakları üzerine olan tartışmaları elbette sona erdirememesine rağmen bir takım iyileştirmeleri de sisteme entegre etti. Baltalık Kanunun getirdiği en büyük yenilik orman irtifak hakları açısındanydı. Burada bir mülkiyet hakkı doğmuş olmaktadır.⁵² Ancak ormancılık ile ilgili teknik bilgilere dayanmadığı açısından eleştirilmektedir. Hükümet, içinde bulunduğu savaş durumu ve mali imkânsızlıklar

⁴⁹ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.21.

⁵⁰ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.23.

⁵¹ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 1, Cilt 5 TBMM Basımevi 1920, s.30.

⁵² İsmail Özer, “Türkiye’de Orman ve Ormancılık Politikaları I: İlanından İlgasına Kadar 1920 Baltalık Kanunu” *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar II*, ed. Hasan Selim Kiroğlu, (Ankara: Gece Kitaplığı 2020), 422.

içerisinde hâlihazırda var olan orman kaynaklarını köylülere dağıtarak mücadelesine destek beklemektedir. Baltalık Kanunun uygulanması içinde 18 maddelik bir talimatname yayınlanmıştır. Değişen şartlar bazı görüş ayrılıklarına ve yer yer aksaklıklara neden olsa da en kısa yoldan geçici önlemlerin alınması için çaba sarf edilmiştir.⁵³ Bu amaçla 3 kanun yürürlüğe girmiştir.

1. 26 Mart 1921 tarihli ve 109 sayılı “**Resmi dairelere gereken ve fakir halka dağıtılacak yakacak ile askeri kurumların ihtiyaç duyduğu Telgraf ve Telefon direkleri ve yakacak odunun müzayede olmadan tarife bedeli üzerinden verilmesi hakkında kanundur.**”
2. 31 Ekim 1921 tarihli 161 sayılı “**Düşman tarafından tahrip ve yağma edilen kasabalar ve köy halkının devlet ormanlarından kesim yapması hakkında kanundur.**”⁵⁴
3. 18 Haziran 1922 tarihli 239 sayılı kanundur. Bu kanun yukarıdakilerin benzeridir. Savaş, isyan ve afetler sebebiyle tamiri veya yeniden inşası gereken her çeşit binalara gerekli kerestelerin ormandan parasız çıkarılmasına izin verilmiştir.⁵⁵

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde olağanüstü şartlar altında biraz acele bir düzenlemeyle çıkarılan Baltalık Kanunu hedeflenen amaçlarına ulaşamadı. Bazı araştırmacılar halkın kanundan haberdar olmamasından, kanunun yaygın halde duyurulmamasından yakınırken, bazı yazarlar ise halkın tahripkâr davrandığını, kanundışı orman kıyımlarına gidildiğini yazmaktadır. Mazhar Diker Baltalık Kanununu adaletsiz ve hiçbir teknik temele dayanmayan niteliklerle belirtirken bazı tespitlerle şöyle devam eder: *39 Sayılı Baltalık Kanunu ormancılık tarihimizde olduğu kadar siyasal tarihimizde de bir (ihtilal ve inkılap eseri) olmak gibi önem ve karakteri vardır. Orman varlığının ne kadar değerli olduğunu halkın anlamadığını ifade ederek ülkenin ormanları açısından büyük zarara neden oldu. Kendisine verilmiş olan ormanı tarlaya çevirdi.*⁵⁶ Baltalıklara ayıracak yeterli eleman bulmakta yaşanan sıkıntı da gündeme gelmektedir. Gümüş’e göre “*Baltalık Kanunu, Orman ve ormancılık açısından dikkatle incelenmemiş ve uygulama noktasında da problemlere neden olduğu için*” ormanların zararıyla sonuçlandı.⁵⁷ Baltalık Kanunu üzerine görüş belirten Yüksek Orman Mühendisi İsa H. Bingöl Cumhuriyet idaresinin ilk orman kanunu olması nedeniyle önemli görmüş ve orman,

⁵³ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 88.

⁵⁴ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 67.

⁵⁵ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 88.

⁵⁶ Mazhar Diker, *Türkiye’de Ormancılık*, 28-29.

⁵⁷ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 71

ormancılık ve halka olan ilişkisi açısından yeni kurulan devletin canlı bir örneği olarak değerlendirmiştir.⁵⁸

Orman yakınındaki köy halkının tahripkâr davranışları, kaçak kesimler orman varlığına aşırı boyutta zarar vermiştir. Diğer yandan demiryollarının inşaat, tadilat ve enerji ihtiyacının da ormanlardan giderilmesi ormanların zarar görmesine neden olmuştur. Ek olarak yapılan değerlendirmelere bakıldığında Orman Muhafaza erlerinin ormanların korunmasına etkili olmadıkları görülmüştür. Fen memurlarının askere çağırılması da ormanlardan kaçak kesimleri arttırmıştır.⁵⁹ Yaşanan olumsuzluklar üzerine 39 sayılı Baltalık Kanunu 1924 tarihinde çıkarılan 484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı kanunu ile yürürlükten kaldırıldı.

1.2.İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE ORMAN MESELESİ

Ormanların ekonomik değerinin hükümet tarafından anlaşıldığının kayda değer göstergelerinden biri de İzmir İktisat Kongresinin gündem maddeleri içinde yer almasıdır. Bilindiği üzere Kurtuluş Savaşı bitmiş ve ardından Mudanya Mütarekesi imzalanmış ve Lozan Konferansı başlamıştır. Fakat Türk heyeti konferanstan istediğini alamamış ve görüşmelere ara verilerek geri gelmişti. Bu süreçte ekonomik sorunlara çözüm arayışları devam etmektedir. Kapitülasyonların getirdiği ağır yüklerden kurtulmak, ülkenin yer altı ve yerüstü kaynaklarını millileştirmek ve gelir getirecek şekilde kullanmak için yeni uygulamalar getirilmiştir. Lozan görüşmelerine ara verilmesi de yeni bir fırsat oluşturdu ve 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de Türkiye İktisat Kongresi toplandı. Siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıktan geçtiği ilkesine dayanarak kurgulanan İzmir İktisat Kongresi en az Erzurum ve Sivas Kongreleri kadar önemliydi.

Türkiye İktisat Kongresi veya bilinen adıyla İzmir İktisat Kongresi, 1135 kişinin oyuyla kongre başkanı seçilen Kazım Karabekir Paşa’nın başkanlığında başlamıştı. Genel olarak kalkınmacı, yerli ve yabancı sermayeyi ve piyasaya dönük çiftçiye özendirici, ekonomik hayatın denetiminin milli unsurlara geçmesini kolaylaştırıcı ve ılımlı bir korumacılığı öngören tezlerin ön plana çıktığı⁶⁰ ve yeni kurulan devletin iktisat politikalarının belirleyicisi olması açısından önemli bir kongredir. Kongreye ziraat, sanayi ticaret ve işçi zümreleri temsilcileri veya konuşmacıları katılmıştır.⁶¹

⁵⁸ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 87.

⁵⁹ Özer, “Türkiye’ de Orman” 430.

⁶⁰ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2015* (Ankara: İmge Kitabevi Yay. 2018), 48.

⁶¹ Zeki Hafizoğulları, “İzmir İktisat Kongresi Görüşler ve Değerlendirmeler,” Bu konferans, Atatürk Kültür Merkezi adına, 4 Kasım 1999 tarihinde Türk Dil Kurumu Konferans Salonunda verilmiştir. 294.

Kongrede Tüccar ve Çiftçi Grupları kendi zaviyelerinden ormanların yarattığı ekonomik çıktılarına ilişkin görüş ve önerilerde bulundular. Çiftçi grubunun değerlendirmeleri şu başlıklar altında sıralanabilir:

- Ormanların korunması, ormanların çoğaltılması ve toprağın ağaçlandırılmasını sağlamak.
- Köylü ve çiftlik sahiplerinin, inşaatlarını ve aletlerini yapmak için, ihtiyaç duydukları kerestelerin, ücretsiz olarak devlet hazinesine ait ormanlardan, ağaç olarak kesilerek sağlanmasına izin verilmesi.
- Köy ve kasabalarda orman ürünlerine ihtiyacı olanların ihtiyaçları kadarını kendi sınırları içindeki ormandan temin etmesi.
- Mezarlık içlerine ağaç dikilmesi, kurutulan baltalıklardan 15 yıl vergi alınmaması gerektiği, mevsime göre ağaç bayramlarının yapılması, ağaç köklerinin sökülmesinin önlenmesi ve özellikle ipek kozası için dut ağaçlarının kesilmesinin önüne geçilmesi.⁶²

Kongrede alınan kararlar sonucunda oluşturulan maddeler öncelikli olarak koruma ve yeniden ağaçlandırma fikrine dayalıdır. Var olan orman varlığını korumak ilk esastır. Sürgün verebilecek durumda olanlara da zarar verilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bataklıkları kurutmak isteyenlerin vergiden muaf olması da süre itibarıyla cazip görülmektedir. Öte yandan ülkenin her yerine ağaç dikme seferberliği başlatılması hem sosyal hem de ekonomik açıdan değerlendirilmelidir. Ülkenin yeşilini korumak için el ele vererek çalışmalar yapılması önemli görülmektedir. Kerestelik odunun piyasada maddi gelire dönüşmesi de gerekmektedir. Ayrıca halkın çoğunluğunun odunu yakacak ve yapacak olarak kullanması nedeniyle ağaç dikiminin hızlı bir şekilde yapılması gerektiği öngörülmektedir.

Kongrede Tüccar Grubunun ormanlara yaklaşımı ise şu maddelerle özetlenebilir:

- Türkiye ormanlarında teknik ormancılık yöntemlerinin kullanılmasını sağlamak ve var olan ormanların haritalarıyla birlikte istatistik kayıtlarının yapılması.
- Orman ürünlerinin nakliyesinde kullanılacak araçların belirlenmesi ve yollar üzerine belirli istasyonlar kurularak bu mesafenin gerektirdiği masrafların hesaplarının yapılması.

⁶² Afet İnan, *Devletçilik ilkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı 1933* (Ankara: TTK, 1972), 64-65.

- Büyük ormanların ürünlerini ticaretini fabrikalara belirlenecek fiyatlar üzerinden verilmesi ve bu fabrikaların yurt dışında temin edecekleri teknik aletlerin vergiden muaf tutulması ile ticarete kolaylık sağlanması.
- Kereste kaçakçılığının önleyici tedbirlerin alınması.⁶³

Çiftçi Grubu ve Tüccar Grubunun ortak meselesi ormanları korumaktır. Bunun yanında ormancılık çalışmalarının çağdaş yöntemlerle yapılmasının ön adımlarının atılmaya başlandığı görülmektedir. Yeni yolların yapılması nakliyelerin kolaylaştırılması ve en önemlisi var olan ormanların haritalarının çıkarılmasını istemek o gün şartları düşünüldüğünde aslında orman ve ormancılık adına çok olumlu bir durum beklenmemesine karşılık doğaya saygıyla yaklaşıldığını göstermektedir.

Kongrede alınan çeşitli kararlar ile birlikte “Misak-ı İktisadi” belgesi kabul edildi. Kongre kararları dönemin basınında oldukça yer edindi ve halkın görüp okuyabileceği her yere asıldı. 12 maddeden oluşan iktisat yemininde ormanlara şu şekilde değinilmişti:

“Türkiye halkı, servet itibarı ile bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir. Madenlerini kendi milli istihsali için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımağa çalışır.”

8 Nisan 1923’te Halk Fırkasının “Dokuz Umde” nin iktisadi bölümü kongre kararlarının bir özeti gibidir. 1920’lerdeki hükümet programlarının ekonomi ile alakalı bölümleri kongre kararları ile birleştirip büyük ölçüde uygulandı.⁶⁴ Kongre kararları ve Misak-ı İktisadi belgesinin maddelerini incelediğimizde orman konusuna ciddi olarak önem verildiğini görmekteyiz. Savaşların ve maddi imkânsızlıkların ortaya çıkardığı olumsuz durumlar göz önüne alınırsa yeni kurulan devletin ülkeyi bir an evvel kalkındırması için var gücüyle çalıştığı, eldeki tüm imkânları etkili şekilde kullanmayı amaçladığı görülür.

II. Meşrutiyet döneminde başlanan ağaç bayramı kutlamaları İzmir İktisat Kongresi’nin hemen sonrasında yeniden başlatıldı ve 15 Mart 1923’de Manisa’da halkın ve öğrencilerin katılımıyla ağaç bayramı yapıldı. Osmanlı Devleti’nde ilk ağaç bayramı 1910 yılında Erzurum’da kutlandı. 1913 yılında Ziraat ve Ticaret Nezareti, vilayetlere gönderdiği emirlerde

⁶³ A. Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi 17şubat- 4 Mart 1923* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), 36-37.

⁶⁴Kayıran Mehmet ve Selami Saygın, “İzmir İktisat Kongresi” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 3 S.5 (Şubat 2019): 27-70.

ağaç dikilmesini emretti. Milli mücadele döneminde Kazım Karabekir Paşa tarafından savaşta tahrip edilen ormanların imarı için 20 Nisan 1920 tarihinde Erzurum’da Ağaç Bayramı organize edildi. Kazım Karabekir Paşa bir yıl sonra Kars’ta Ağaç Bayramı etkinliklerini başlattı.⁶⁵ Ağaç Bayramlarını her yıl kutlanmasına önem verildi. Örneğin: 1941 yılında çıkan Bugün gazetesinin 22 Mart tarihli sayısında “ Ağaç Bayramı Dün Köprü Köyünde Kutladı” şeklindeki habere yer vermiştir. Orman ve Av dergisinin Nisan 1951 yılı basımında İbrahim Atay’ın kaleme aldığı “Ağaç Bayramı” başlıklı yazıda Kıbrıs’ta ağaç bayramlarının 30. Yıl dönümünün kutlanması amacıyla bir etkinlik düzenlendiği anlatılmaktadır. Bu etkinlikten de anlaşılacağı üzere ağaç bayramları sadece Türkiye de değil yavru vatan Kıbrıs’ta da kutlanılmaya çalışılmıştır.⁶⁶

İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlar ekseninde yerli ve yabancı sermayeye belirli ölçütler dâhilinde izin verileceği konuşulmuş idi. Bu kararlar doğrultusunda Kastamonu, Bolu, Sinop ve Zonguldak ormanları Karadeniz Tük Orman İşletme Anonim Şirketi⁶⁷ tarafından işletilmeye başlandı. Yabancı sermayenin desteği ile yapılan bir anlaşma sonrası kısa adı **Zingal** olan (Zindan ve Çangal ormanları) Türk Anonim şirketi kuruldu.⁶⁸ Ayancık ormanlarının odunlarını kullanmak suretiyle kereste fabrikası üretime açıldı. Belçika merkezli şirketin ormanları 30 yıllık kiralamasına rağmen vergi kaçakçılığı, usulsüz kesim⁶⁹ gibi konular nedeniyle faaliyetine son verildi. Yine İzmir İktisat Kongresi çiftçi ve tüccar grubunun ormanlara yönelik talepleri arasında yer alan orman varlığının tespitine yönelik çalışmalar 1926 yılında tamamlandı ve Türkiye’nin ilk “Orman Varlığını Gösterir Haritası” Harita Genel Müdürlük Matbaasında basıldı.⁷⁰

⁶⁵ Erhan Kılıç, *Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Ağaç Bayramları*, (İstanbul: Orman Mühendisleri Odası Kültür ve Sanat Yayınları, 2020), 71.

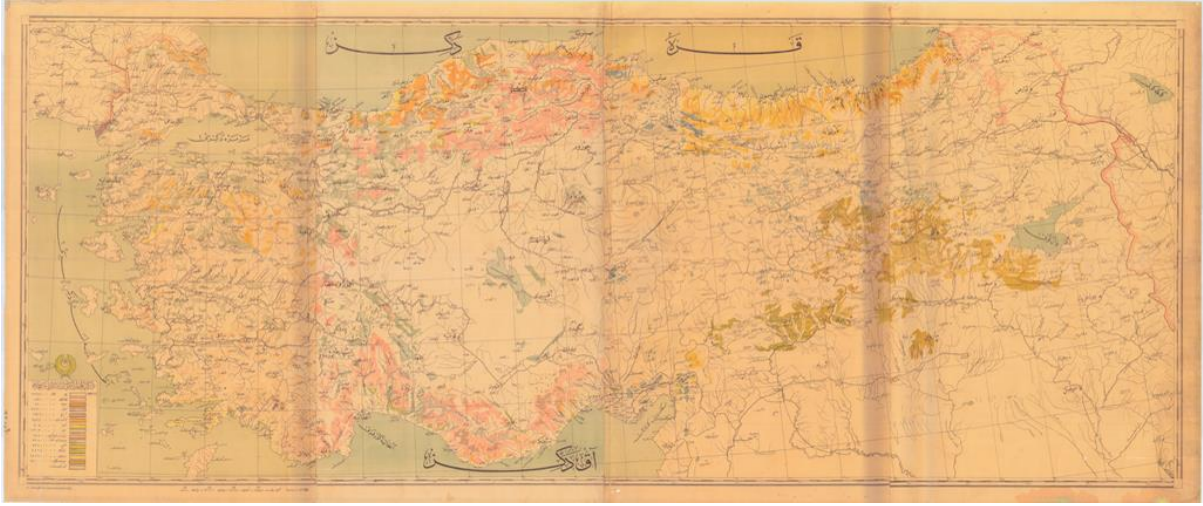
⁶⁶ İbrahim Atay, “Ağaç Bayramı”, *Orman ve Av*, S.1 (Nisan 1951): 101-103.

⁶⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No:20, Gömlek No:18 (20/18), Tarih:31.03.1925.

⁶⁸ Yılmaz Cevdet ve Mutlu Kaya, “Bir Mikrotoponimi Denemesi; Sinop – Ayancık’ta Zingal Orman İşletmesinin Yer Adlarına Etkisi.” *Doğu Coğrafya Dergisi* 23, (Haziran 2018) 149-164.

⁶⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No:264, Gömlek No: 4, (264/4), Tarih: 28.10.1935.

⁷⁰ Dağdaş ve Bilge, “Türkiye Cumhuriyeti,” 28.

1.3.HÜKÜMET PROGRAMLARINDA ORMAN MESELESİ

1937 yılında 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun çıkarılmasına kadar geçen süreçte ormanlara değinilen ama eylem olarak hayata geçirilemeyen hükümet programları ve meclis konuşmalarına göz atmakta fayda vardır.

Mustafa Kemal BMM (1Mart 1923) 4.Toplantı yılını açış konuşmasında “Ormanlarımızın, çağdaş uygarlıktan yararlanılarak işletilmesi ve yüksek seviye de fayda sağlanması için, uzmanlara hazırlattırılmış 250 maddelik bir orman kanunu, meclise sunulmuştur.” Şeklindeki açıklamasıyla orman kanunun çıkacağını duyurmuştur.⁷¹

Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Mustafa Kemal tarafından 8 Nisan 1923 yılında Halk Fırkasına dönüştürülmesi sonucu yayımlanan Dokuz Umde adlı beyannamede geçen 5. umdenin 10. kısmı ormanlarla ilgilidir: “Ormanlarımızdan terakkiyati fenniyeve muvafiksurette istifadeyi meadinimizin en nafi tarzda işletilmesini ve hayvanatımızın ıslah ve teksirini temin edecek esaslar vazolunacaktır.”⁷²

IV. İCRA VEKİLLERİ HEYETİ Ali Fethi Bey Hükümeti (14 Ağustos 1923 – 27 Ekim 1923) 5 Eylül 1923 tarihinde mecliste açıklanan hükümet programında ormanlara şu şekilde yer verilmiştir.

Ormanların işletilmesini eski kuyut ve şuruttan kurtarmak ve halkın vâsi miyasta istifadesini temin etmekle' beraber fennî surette idare eylemek için tanzim olunan Orman Kanunnamesi lâyihası Meclis-i

⁷¹ İnan, *Devletçilik İlkesi*, 85.

⁷² Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, (İstanbul: Boyut Yayınları 2012), 71.

*Âlinize takdim olunmuştur. Ormanlardan İstifadeyi teshil ve ihtiyacatı dâhiliyemizi dâhilden temin etmekle beraber bilhassa ihracat hususuna atfı ehemmiyet olunacaktır.*⁷³

5 Şubat 1924 tarihinde 432 sayılı kanunla Ziraat Vekâleti kurulmuş, ziraat, baytar ve orman umum müdürlüklerinden oluşan bakanlık göreve başlamıştır. Böylece Türkiye’de ilk Tarım Bakanlığı kurulmuş oldu. Mustafa Kemal ormanlar konusunda alanında uzman kişilere ihtiyaç olduğunu fark etmiş ve eski bir geleneğe başvurarak yabancı uzmanları ülkeye davet etmiştir. Ormancılık devrimini gerçekleştirmek için 1924’ten itibaren uzmanların görüşlerini almaya başlayacaktır.

Bu süreçte Fransız Uzman Sapy ve Prusya Krallığı Saksonya eski orman genel müdürü Prof. R. Bernhard Türkiye’ye geldi.⁷⁴ Bernhard 1926-1929, 1934-1935 ve 1937 yıllarında Türkiye’de çalışmalar yaptı. Ormanlar üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda birçok rapor hazırladı. Almanya’da çalışırken oluşturduğu ormancılık ilkelerini Türk ormancılığına bağlamaya çalıştı. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünde öğrenci yetiştirdi. Kanun ve nizamname taslakları hazırladı. Konferanslar verdi. 1927 yılında Ankara Türk Ocağı Konferans Salonu’nda Halk Konferansları adı ile Türkiye Ormanlarının durumunu belirten bir konferans verdi. Bu konferansta iki hususa dikkat çekti. İlki Türkiye’de bulunan ağaçsız arazilerin hızlı bir şekilde ağaçlandırılmasını sağlamak diğeri ise ekonomik olarak gelir getiren ormanlardan en üst seviyede nasıl yararlanılır bunun yanıtını aramaktı. Ağaçlandırma yapılacak alanlara uygun planın hazırlanmasının önemini anlattı. Devlet ormanlarını geliştirmek için ise devlet orman sınırlarını belirlemek, orman haritalarını oluşturmak, orman yolları yapmak gibi faaliyetler başlamak olduğu belirtti.⁷⁵ Bernhard’ın amacı Türkiye ormanlarının geliştirilmesi, korunması ve gelir getirecek düzeyde ülke ekonomisine katkı sağlaması idi.

Fransız Sapy’nin tavsiyesi üzerine 1924’te “Âli Orman Meclisi” kurulmasının hazırlıkları başladı.⁷⁶ 1927 yılına kadar Türkiye’de kalan Sapy, gerekli gördüğü konularda detaylı çalışmalar yaparak ayrıntılı bir rapor sunmuştur. Belgrad Ormanları incelemesi, Ankara Fidanlığı, Orman Mektebi Âlisi, Orman topografya dairesinin kurulması, orman idare merkezinin kurulması, amenajman heyetleri, orman sınırlarının belirlenmesi, Türkiye’de funda istihsalı gibi konular üzerine çalışmıştır.⁷⁷

⁷³ İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, *TBMM Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri* (Ankara: TBMM Basımevi, 2013), 73.

⁷⁴ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 113.

⁷⁵ Bernhard, *Türkiye Ormanları* (İstanbul: Devlet Matbaası 1927),4.

⁷⁶ Mehmed Gökhan Polatoğlu, “Türkiye’de 1923-1945 Döneminde Uygulanan Ormancılık Politikaları” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23, S. 3 (2021):971-999.

⁷⁷ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 112.

Sapy'nin önerileri doğrultusunda kurulan “Âli Orman Meclisi” İktisat Vekâleti müsteşarı başkanlığında mühim toplantılar yaptı ve 76 gün süren toplantı sonunda 38 karar alındı. Alınan ilk karar 27 Şubat 1924 tarihli Bolu-Karadere ormanlarının devlet tarafından işletilmesine aittir. Bu işletme ile İzmir piyasasının üzüm ve incir kutularının yapılması için gerekli Göknar kerestesinin üretilmesi, demiryolları ve özellikle de Zonguldak bölgesinin ihtiyacı olan travers ve maden direğinin sağlanması amaçlanmıştır.⁷⁸ Ziraat Vekâleti'nin teklifi ile yeni kurulan Âli Orman Meclisi ‘Orman Heyeti Fenniyesi’ olarak değişmiştir. Fen heyetine ormanları koruma, çoğaltma işletilmelerini nizama bağlama konusunda gerekli kanun, nizamname ve talimatnameleri hazırlamakla görevleri verilmiştir. 1924 yılı mali bütçesi 34. Maddesi ile askere alınan jandarmalar arasından ayrılacak bir kadro ile ormanların korunması öngörülmüştür.⁷⁹ *Devlet Ormanlarının Muhafazasında İstihdam Edilmek Üzere Alınacak Efradı Mükellefenin Sureti Tefrik ve İstihdamlarına Dair* bir talimatname hazırlanarak 638 sayılı kararname ile yürürlüğe girdi.⁸⁰ Ancak orman ve ormancılık teknik bilgilerinden yoksun askerlerin ormanları koruması uygulaması olumlu sonuç vermedi. Gelen şikâyetler ve uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle yaklaşık iki buçuk aylık deneme süresi ile askeri koruma uygulaması kaldırıldı.

15 Nisan 1924 tarihinde 484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanuna göre eskiden beri baltalığı olmayan köylüye yakacak odun ve kömür, inşaat için gerekli kerestelik odun, ziraat için lazım olan aletleri yapmak üzere devlet ormanlarından yararlanmalarına izin verildi. Köylüler ihtiyaçları doğrultusunda yararlanacakları orman ürünlerini o yıl içinde köy muhtarına bildirerek orman memurları tarafından defterlere kayıt olmak şartıyla talepte bulunabileceklerdi. Ticaretle uğraşanlara işleyebileceği ürünler sadece bir yıl uygun tarifelerle için verilecekti.⁸¹

II. Ali Fethi Okyar Hükümeti (22.11.1924-03.03.1925) döneminde de kanunlaşma yönünde adımlar atıldığı ve vaatlerde bulunulduğu görülür. 27 Kasım 1924 günü Mecliste okunan Hükümet Programı ormanlardaki şahıs, köylü ve devlet sınırlarının belirlenmesine öncelik verileceği ve bu sayede orman koruma teşkilatının daha iyi çalışmalar yürütebileceği öngörülmekteydi: “Ormanlarımızda ciddî koruma teşkilâtı oluşturmak için köylere ve şahıslara ait kısımlarının tefriki ile devlet ormanlarında muhafaza ve kattiyat sahalarının tespiti ve

⁷⁸ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 78.

⁷⁹ <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c006/tbmm02006111>

⁸⁰ Bingöl, *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız*, 94.

⁸¹ *Ziraat Vekâleti Mecmuası: 1. Yıl, 1. Sayı*. İstanbul: Ziraat Vekâleti Neşriyat Müdüriyeti, 1924.

*orman teşkilâtının dâhi bu esasa göre tertibi ve fenni vesaitle orman işletecek olan müteşebbislere teshilât iraesî iltizam olunacaktır.”*⁸²

Bu dönemde “484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı” kanunu Baltalık Kanunu’nun sakıncalarından dolayı yürürlükten kaldırılması için çıkarılmıştır. 11 maddeden oluşan bu kanun köy veya köy yapısındaki kentlerin devlet ormanlarından karşılıksız olarak yararlanmasını olanaklı kılmıştır.⁸³ Kanunu kapsamı 1. Madde de şöyle belirtilmiştir: *“Eskiden beri koru ve baltalığı olmayan köy ve kasaba niteliğinde kasaba halkı; okul, mescit, köprü, ambar, ağıl, ahır ve samanlık gibi ihtiyaçlarını yapmak ve onarmak, araba ve tarım araçları yapmak ev gereksinimlerini ve bağlı oldukları pazar yerleriyle, kasabalara kendi araçlarıyla taşımak ve satmak üzere odun ve kömür yapmak için devletin ormanlarının verim gücü yeterli parçalarından resmi izne dayanarak ücretsiz olarak ağaç kesebilecektir.”*⁸⁴ Bu kanun yeni kurulan devletin genel ekonomik politikasının orman kesimine yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Yalnızca 1 hafta sonra 22 Nisan 1924’te “Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi” kanunu çıkarıldı. Bu kanun ormancılık camiasında çağdaş ormancılık çalışmaları için ilk adım olarak görülmektedir. 12 maddeden oluşan kanunun ilk maddesi şöyledir: *“Devlet, kişiler, ortalıklar, dernek, kurum ve köylere ilişkin tüm ormanlar, koru ve baltalıklarda yapılacak kesim, işletme planlarının düzenlenmesiyle olanaklıdır.”*⁸⁵

Bu kanun ile orman işletmeciliği bilimsel esaslara dayandırılmaya çalışılmış, ormanların kamu malı olduğu, bu nedenle devletin politik ve teknik murakabesi altında bulunmaları gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁶ Kanunun 9. Maddesi ormancılık için çok önem arz eder. Nitekim devletin ihtiyaç duyduğu teknik personeli yetiştirmek için orman okullarının açılması düşüncesi ortaya atıldı.⁸⁷ 22 Nisan 1925 tarihinde 504 numaralı kanun gereği üç orman okulu açılması kararlaştırıldı⁸⁸ ki bu da 1933 yılında kurulacak olan Orman Fakültesinin öncü sinyalleri olarak değerlendirilebilir.

Burada değinilmesi gereken gelişmelerden biri de Mustafa Kemal Atatürk’ün 1925 yılında Ankara’ya 5 km uzaklıkta bulunan ve neredeyse tamamen ağaçsız, bataklık ve

⁸² Neziroğlu ve Yılmaz, *TBMM Hükümetler*, 100.

⁸³ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 74.

⁸⁴ Yücel Çağlar, *Türkiye’de Ormancılık Politikası (dün)*, (Ankara: Çağ Matbaası, 1979), 166.

⁸⁵ Çağlar, *Türkiye’de Ormancılık Politikası*, 169.

⁸⁶ Ayanoğlu, “Orman ve Çevre,” 53.

⁸⁷ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 74-75.

⁸⁸ Mehmet Benli, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Ormancılık Politikaları (1923–1946).” 63.

sazlıklarla⁸⁹ dolu 20.000 dönümlük araziye satın almasıdır.⁹⁰ Bu araziye almasındaki amacı örnek bir çiftlik kurmak istemesidir. Paşa, ormanlık alana sahip, teknik yöntemlerle ziraatın yapılacağı ve cinsi ve verimi iyi hayvanların çoğaltılmasıyla Ankara'ya yeni bir merkez kazandırma gayretindedir. Özellikle Ankara'da yetişebilecek fakat bilgisizlik ve teknik yetersizliklerden dolayı ekimi ve dikimi yapılamayan bitkilerin yetiştirilmesiyle Ankara'nın havasının değişeceği düşüncesine sahiptir. Bu düşünce etrafında günümüzde de varlığını koruyan Atatürk Orman Çiftliği kuruldu. 1926 yılında Atatürk'ün isteği ve İcra Vekâletinin onayı ile dünyadaki teknik ormancılık uygulamalarını ve ormancılık işlerinin modern yöntemlerinin diğer ülkelerde nasıl ilerlediğini öğrenmek üzere Roma'da düzenlenecek olan Uluslararası Ormancılık Kongresine iki ormancı gönderildi.⁹¹

Günden güne yokluğu daha da fazla hissedilmesine rağmen tam anlamıyla kapsayıcı ve işlevsel bir orman kanunu henüz yoktu. Bu ihtiyaçtan kaynaklanan eksikliği gidermek üzere 1926 yılında Ziraat Vekâleti bünyesinde bir orman kanunu hazırlığı başladı. “Ormanlar Kanunu” adı altında bir layiha ve “Ormanlar Kanun Tasarısı” kaleme alındı.⁹² Ziraat Vekâletinin hazırladığı 168 maddeden oluşan bu tasarı kanunlaşamadı. Öte yandan Orman Müdüriyeti Ziraat Vekâletinden ayrılarak 1929 yılına kadar İktisat Vekâletine bağlandı. İktisat Vekâleti bu tasarıyı yeniden şekillendirerek 147 madde olarak 3 Nisan 1929'da kabul etti.⁹³

Savaşlardan bıkmış, yorgun ve yoksul bir halk ile borç batağında, yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin başka ellerde himaye edilmesi nedeniyle büyük bir girdapta olan yeni kurulmuş devlet en kısa sürede etkili çözümler üretmeye çalışmaktaydı. Ancak geçici ve yetersiz kanunlar ve bunların uygulamaları olumsuz sonuçlar getirdi. Bu durum ele aldığımız konu olan ormanlar açısından da felaketlerle sonuçlandı. Sınırsız kıyımlar yapılmış, gereksiz alanlar açılmış kısa sürede yenilenemeyen ormanlar hem ülke ekonomisine hem de bölge halkına büyük zararlar vermişti. Yıl 1929'a geldiğinde vadedilen orman kanunu henüz çıkmış değildi. Ancak tüm dünyayı etkisi altına alacak olan 1929 krizi, çeşitli politika ve uygulamalarla ayakta durmaya çalışan Türkiye ekonomisini derinden sarsacaktı. 1930 yılından sonra Türkiye ekonomisi dışa

⁸⁹ Atatürk Orman Çiftliği için Bkz. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 516, Gömlek No: 16 (516/16).

⁹⁰ Fazıl Dalay, “Atatürk, Ankara Orman Çiftliğini Nasıl ve Niçin Kurdu?”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4 (1988): 503-510.

⁹¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No:16, Gömlek No: 14 (16/14), Tarih: 03.03.1926.

⁹² Halil Kutluk, “1926 – 1933 Devresine ait Ormanlar Kanunu diğer adıyla Ormanların İdari ve Fenni Muamelesi Hakkında Kanun” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, Cilt 7, S. 28. (1968):212-234.

⁹³ Kutluk, “Ormanlar Kanunu,” 213.

kapalı ve devlet eliyle kontrol edilen milli bir sanayileşme dönemine girdi. İktisadi olarak Korumacı-Devletçi Sanayileşme olarak nitelendirilecektir.⁹⁴

1.4. 1930 DEVLETÇİLİK YAKLAŞIMLARININ ORMANCILIK ÜZERİNE ETKİSİ

1929 Ekonomik Buhrandan sonra devlet ekonomisi de özellikle dışa kapalı bir tavır sergilemeyi seçti.⁹⁵ 1929 Ekonomik Krizinin etkileri temel ihtiyaç ürünlerine erişimi de zorlaştırdı. Tarım sektörüne yeni vergiler getirildi.⁹⁶ Korkut Boratav “*Devletçiliği bir sistem değil, bir iktisat siyaseti olarak yorumlar. Öyle ki yeni iktisat politikası, Türkiye’de Kapitalizm gelişimine zemin hazırladı.*”⁹⁷

Devletçilik olarak adlandırılan yeni ekonomik strateji; özel sektöre yol göstererek ve gücünün yetmediği ekonomik alanlara girmesinin sağlayarak, onun gelişmesine ve olgunlaşmasına yardımcı olmaktı. Büyük oranda üretim ve yatırım alanlarında rol oynaması gerekmektedir.⁹⁸

1930 yılında Büyük Sanayi Kongresi’nde Dr. Tevfik Ali’nin Orman Sanayimiz adlı tebliğini sunarak ormanlar üzerine görüşlerini bildirmiştir. Bazı kesitlerine göz atmak süreç içerisinde politika geliştirmek için verilen çabayı göz önünde bulundurmamıza fayda sağlayacaktır.

Orman sanayii dediğimiz zaman şümüllü manasile haşebi mevad-ı iptidaiye olarak kullanan bütün sanat şubeleri ve haşebin istihsalı ile meşgul sanayi anlaşılır. Bu mevzu bir raporda ihata kabil olmadığı gibi buraya ait bütün şubeler yüzlerce ihtisas ihtiva ettiği için bir raportörün bu işi görmesine imkân yoktur.^{99*}

5 Ocak 1931 Ankara’da açılan Birinci Ziraat Kongresine sunulan bildiriler arasında en dikkat çeken konulardan olan Yüksek Orman mektebi hayvanat muallimi Mustafa Remzi’nin “*Ormanlarımızın henüz ölçülerek tahdit edilmemiş, muntazam haritaları yapılmamıştır.*” görüşüdür. Aynı bildiride ormancılığı diğer ülkelerle karşılaştırarak, ormancılığı ziraatın bir

⁹⁴ Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi*, 63.

⁹⁵ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, çev. Yavuz Alogan (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2019), 119.

⁹⁶ Çağlar Keyder, *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 129.

⁹⁷ Korkut Boratav, *Türkiye’de Devletçilik*, (Ankara: Savaş yayınları, 1982), 2.

⁹⁸ Ahmad, *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, 120.

⁹⁹ 1930 Sanayi Kongresi Raporlar-Kararlar-Zabıtlar, sy. 332. Neşreden, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Umum Merkezi Ankara.

* Ormanların henüz ölçülerek tahdit edilmemiş olması konusu, 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Orman Kanunu tartışmalarında da göze çarpmaktadır. Arada geçen 6 yılda ormanların haritalarını çıkarmak için herhangi bir çaba verilmediği görülmektedir.

şubesi olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁰ Ziraat Kongresi bu döneminde ülkenin her yerinden katılan üreticilerle yapılan ve ülke tarımının problemlerini ele alması bakımından önemli bir kongre olma özelliğini taşımaktadır.¹⁰¹

1931 yılında CHF Üçüncü Büyük Kongresi toplandı. Bu toplantıda kabul edilen program *Devletçiliği* de kapsamaktaydı. Aynı zamanda ormanlar 3. kısım madde 8 ile ele alınmıştır. Buna göre; “*Ormanların ve madenlerin işletilmesi ve bu amaçla geleceğimizi aydınlatmak için her türlü tedbire ihtiyaç vardır*” denilmektedir.¹⁰² Devletçilik ilkesinin benimsenmesi ile devlet sanayi kesiminin büyük bir kısmının hem sahibi hem de işleticisi durumuna girmiştir. Bu politik değişimin sonucu olarak Türkiye ilk defa planlı uygulamaya ihtiyaç duymuştur.¹⁰³ Yapılan çalışmalar sonucunda Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBYSP) 1934 Mayıs’ında uygulamaya konmuştur. Bu plan, başlangıçta belirtilen hedeflere plan dönemi bitmeden önce ulaşmıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı amaç ve stratejileri içerisinde bizim konumuz açısından önemli olan kısmı şu şekildedir:

- Ülkede var olan hammaddeyi işleyecek tesislerin kurulması ve bununla birlikte özellikle ihtiyaç duyulan kâğıt, şeker ve dokumacılık ürünlerinin üretilmesi.
- Ana hammaddesi Türkiye’de olan veya kolay temin edilebilen sanayi kollarının belirlenmesi.

BBYSP'nin uygulanabilmesi için Sümerbank kuruldu. Planın asıl amacı ise devlet işletmeleri ile özel teşebbüsün bir arada aynı yolda olmasını sağlamaktır.¹⁰⁴ Devletçiliğin dayandığı uygulamaya göre kamu yararına olan kuruluşlar, hükümet eliyle ve planlı şekilde yürütülecek, özel teşebbüs ise milli sermayeyi israf etmeden, milli çıkarlara uygun şekilde devletin yol göstericiliği ve koruyuculuğuyla teşebbüslerinde devam edecekti.¹⁰⁵ Sürecin getirdiği ekonomik zorluklara karşın ormancılık işleri aksatılmadan devam etmektedir. Dönemin başında da yer edinen bu durum orman işlerine ne derece önem verildiğini göstermekte idi. Ziraat Vekâleti ormanları korumak ve özellikle iklim ile birlikte gelen kuraklığı engellemek amacıyla yeni bir orman kanunu hazırlığında olduğu bildirildi.¹⁰⁶ Yine

¹⁰⁰ 1931 Birinci Ziraat Kongresi Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti sy.1855-1856 Ankara https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/pdf_goster?file=29e923cf9b821a64e84372111968895#book/1011.

¹⁰¹ Türkan Çetin, “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Sonrası Türkiye'nin Tarım Politikasındaki Arayışlar: Birinci Türkiye Ziraat Kongresi”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2 (1996): 0-0

¹⁰² Boratav, *Türkiye’de Devletçilik*, 62.

¹⁰³ Hasan Özyurt “Atatürk Dönemi Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planları ve Türk Ekonomisindeki Yapı Değişikliğine Etkileri (1933-1938)” *Istanbul Journal of Sociological Studies* 0 (1981)119-148.

¹⁰⁴ Özyurt, “Atatürk Dönemi,” 130.

¹⁰⁵ İnan, *Devletçilik İlkesi*, 17.

¹⁰⁶ Akşam, “Orta Anadoluda yeniden orman yetiştirilecek”, (20 Aralık 1934), s.1-4.

farklı bir gazetenin yaklaşık bir ay sonraki yazısına göz atıldığında aynı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Yazıda ormanların korunmasının devletin sıkı takibi ile yeni bir düzen verilmeye çalışıldığı ifade yer almaktadır. Ormanla için atılan önemli adımın ise ağaç kesme işleminin bir kurala tabii olmasıyla durdurulacağı vurgulandı.¹⁰⁷ Öte yandan özellikle teknik ormancılığın önemi hükümet tarafından anlaşılmış olması bu alana ayrı değer verilmesini sağladı. Bu amaçla orman ve ormancılık işlerinin teknik boyutunu öğrenmeleri üzerine Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. Ayrıca bu öğrencilerin içinde bulunduğu durumu kontrol etmesi amacıyla da müfettişler görevlendirildi.¹⁰⁸ Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere Mustafa Kemal Paşa ve yeni kurulan devletin yöneticileri ormancılık işlerine azami düzeyde önem vermekteydi.

Devletçilik; 3115 sayılı kanunla 1937 yılında anayasaya girmiş ve "*Ülkenin büyük menfaatlerinin teşebbüslerin devlet elinde toplanması*" şeklinde tanımlanmıştı.¹⁰⁹ Aynı tarihteki 74. maddesinde "*Çiftiçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları devletleştirmek ve kamulaştırmak için*" hükmü de çıkarıldı ve bu konuda ayrı bir kanun çıkarılacağı vurgulandı.¹¹⁰ Böylece ormanlar özelinde bir kanun çıkacağı açıkça ifade edildi. Nitekim 18 Şubat 1937 tarihinde 3116 sayılı Orman Kanunu çıkarıldı. 3116 sayılı Kanunla orman ve ormanlık alanlar tanımlandı ve ormana zarar verenlere cezai müeyyideler konuldu.

Birinci Celal Bayar Hükümet Programında (13.04.1938-11.11.1938) orman varlığının korunmasının önemine değinilerek, ormanların modern yöntemlere uygun olarak işletilmesini ve sürdürülebilir orman ürünleri için önlemlerin alınmasını gerektiği ifade edilmişti. Ayrıca madencilik konularına da dikkat çeken açıklamalarda bulunuldu. Öte yandan okaliptüsün travers ihtiyacını karşılamada kullanılmasıyla uygun yerlerin belirlenip dikilmesinin faydalı olacağı vurgulandı.¹¹¹

1.5. ORMANLARIN HUKUKSAL OLARAK KORUNMASI: 1937 TARİHLİ 3116 SAYILI KANUN VE UYGULAMALARI

TBMM toplantısında 3116 Sayılı Orman Kanununun görüşülmesi esnasında milletvekillerinin eleştirileri ve önerileri zabıt ceridesinden incelenecektir. Meclisin 27 Ocak 1937 tarihindeki toplantısında gündem maddelerinden biri Orman Kanunu Layihasıdır.¹¹²

¹⁰⁷ *Ulus*, "Gündelik orman İşleri", (29 Ocak 1935), s.1

¹⁰⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), Dosya No: 58, Gömlek No: 20 (58/20), Tarih:18.07.1935.

¹⁰⁹ Özyurt, "Atatürk Dönemi," 124.

¹¹⁰ İnan, *Devletçilik İlkesi*, 19.

¹¹¹ Neziroğlu ve Yılmaz, *TBMM Hükümetler*, 273.

¹¹² *Ulus*, "Kamutay Orman Kanunun Projesini Dün görüşmeye başladı", (28 Ocak 1937), s.6.

Kanun maddelerinin müzakerelerine bakıldığında mebuslar özellikle ülke ormanlar bakımından zengin mi yoksa fakir mi şeklinde kendilerine göre çeşitli örneklemeler ile bunu ispata tutuşmuşlardı. Orman Kanununun gerekliliğine neredeyse her mebus değinerek bu kanunun çok yerinde bir eylem olmasından dolayı gerek Hükümete gerekse kanunun oluşturan heyete teşekkürlerinin ilettiler. Mebusların fikir birliği içinde olduğu konulardan biri de kış aylarında köylünün odun yakma durumu idi. Halkın odun alacak parası olmadığı için ormandan odun keserek kışı geçirdiği hususunda ayrıca tedbirlerin alınması teklifinde bulundular.

Afyon Karahisar Mebusu Berç Türker 3116 Sayılı Orman Kanunu görüşmeleri yapılırken söz alarak kanunun ve bu kanunun gerekliliği üzerine önemli açıklamalarda bulundu. Mebus ülke ormanlarının bereketli olduğunu ifade ederek yangın gibi büyük felaketlerin kısa sürede çok geniş bir ormanlık alanı yok edebilecek güce sahip olmasından dolayı orman da çıkabilecek yangınların önlenmesi için talepte bulundu. Öte yandan ormana usulsüz kesim ile zarara veren, tahrip eden kimseler için etkili tedbirlere ihtiyaç olduğunu belirtti. Kanunun öngördüğü yerlere ormanlık saha yapma meselesini ise eleştirerek ormana uygun olmayan yerleri orman yapma gayretinde bulunmanın boş heves ve zaman kaybı olacağını belirterek bunun yerine ormandan faydalanan köylülerin de hesaba katılması gerektiğini ihtiyaçlarının karşılanmasının ormanları korumada etkili olacağını ifade etti.¹¹³

Aydın Mebusu Tahsin San 3116 Sayılı Orman Kanunu Türkiye Cumhuriyeti'nin ormanlarını ilgilendiren en önemli kanun olarak nitelendirdi. Tahsin Bey Türk ormancılığının geçmişte yapılan yanlış uygulamalar ve liyakatsiz kişilerin orman ve ormancılık işlerinin başına getirilmesinden dolayı geri kalmış olduğunu sırasıyla verdiği nedenlere dayandırdı. Aydın Mebusu orman ve ormancılık işlerinin ülkenin önemli meselelerinden biri olduğunu vurguladı. O'na göre ormancılık işleri yeni ve ayrı bir vekâletin üstlenmesini teklif etti.¹¹⁴

İzmir Mebusu Hüsnü Kitabççı çıkacak olan kanunun ormanların maddi değerleri kapsamında ekonomiye katkı sağlanması amacıyla bu işlere başlamanın önceliklerini sıraladı. Hüsnü Bey'e göre varılması öngörülen hedefler için ilk yapılması gereken iş ormanların tahdidi işiydi. Sonrasında ise ormanların korunması, işletilmesi ve çoğaltılması işlerinin yapılmasına dikkat çekti. Bu konuların nasıl yapılması gerektiğini açıklayarak acilen işlemlere geçişmesini teklif etti.

¹¹³ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 112-113.

¹¹⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 113.

İzmir Mebusu Hüsni Bey'in konuşmalarından anlaşılacağı üzere Türkiye orman varlığı tam olarak bilinmemektedir. Bu durum ise ormanlara yönelik yapılacak işlerin daha baştan eksik olduğunun ispatıdır. Mevcut orman varlığının tespit edilmesi ve bu doğrultuda çalışmaların yapılması hem kolaylık sağlaması açısından önemli hem de eldeki verilere işlerlik kazandıracak atılımlara ön ayak olacaktı.

Çanakkale Mebusu Ziya Gevher Etili ise ülke ormanlarının yeterli derecede olduğunu verdiği örneklerler açıkladı. Öte yandan sadece ormanları ilgilendiren bir vekâletin kurulması teklifini ise bu vekâleti kontrol edecek yüksek bir kurumun olmayacağı gerekçesiyle tekrar değerlendirilmesini önerdi. Kanundaki eksik bulduğu hususlara açıklık getiren Çanakkale Mebusu, özellikle kara keçinin ormana büyük zararlar verdiğini ifade ederek kanun içinde kara keçi ile ilgili hükmün bulunmasını teklif etti. Ayrıca orman yetiştirme bahsinin de yer almamasından yakındı. Öte yandan kanunun köylü üzerinde oluşacak olumlu ve olumsuz etkisini de gündeme getirdi. Mebusun değindiği nokta bu çalışma açısından da oldukça önemlidir. Ziya Bey'e göre dokuz ayı kış, altı ayı da 38 derece sıcakta geçiren köylüye ormandan ağaç kesmeyin, yakmayın demekle onları çaresizliğe ve sonucunda ise suça teşvike yöneltmek olduğunu söyledi. 10 yıl sonra daha iyi sonuçlar almak için kanunun kapsamının ve içeriğinin kaliteli olması gerektiğini savundu.¹¹⁵

Çanakkale Mebusunun açıklamalarına bakıldığında ormanları tehdit eden unsurlara değindiği görülür. Köylünün orman kanunun içinde nerede duracağının değerlendirilmesi gerektiği önemli bir husustur. Nitekim kanun ne derece etkili olursa olsun köylü basit temel ihtiyaçları içinde olsa ormandan faydalanmayı sürdürecektir. Dolayısıyla köylü ile ormanı merkeze alan içerikte kanun olması önemlidir.

Ziraat V. Kütahya Mebusu Muhlis Erkmen ise ormancılık işlerinin ne zaman ve ne şekilde başladığı konularına değinerek çeşitli açıklamalarda bulundu. Mebus yaptığı açıklamalarda 1856 yılını baz alarak orman işlerinden devletin maddi gelir kazandığı döneme vurgu yaptı. Sonrasında modern eğilime yön vermesi amacıyla yurt dışından orman uzmanlarının getirildiğini ve ilk ormancılık işlerinin bu uzmanların takiplerine göre şekillendiğini söyledi.¹¹⁶

Ziraat Vekili Muhlis Bey'in açıklamaları aslında bizim bu çalışmada giriş kısmında açıklamaya çalıştığımız meselenin özeti şeklindedir. Ormancılık işlerinin gelir getirmesi için

¹¹⁵ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 113-114.

¹¹⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 117-118.

başlatılan uygulamalar neredeyse yüz yıla yakın bir zamana ulaşmış olsa da henüz ortada ne bir kanun ne de düzenli bir uygulama vardır. Durum böyle olunca ormana verilen zarar devam etmekte ve devletin aldığı ancak uygulamada başarısız olduğu önlemler anlamsız kalmaktadır.

Kanun müzakereleri sonraki toplantılarda da devam etti. 29 Ocak 1937 günü yapılan görüşmelerde orman kanunu maddeleri görüşülürken orman ve mera işleri, orman muhafazası, umuma mahsus ormanlar ve bunların idaresi ve korunması, işletme imar işleri gibi konular da ele alındı. 1 Şubat 1937 görüşmelerinde ise orman yapılacak yerler, orman teşkilatı kurulacak yerler, orman yangınlarının söndürülmesi, orman memurlarının hakları, cezai hükümler ve suçların takibi gibi konular tartışılarak alınacak tedbirler kabul edildi. Böylece 1937 yılında Türkiye Cumhuriyeti ilk defa ormanlara ait müstakil bir kanuna kavuştu.

Orman çalışmaları için getirilen uzmanların, Büyük Millet Meclisinde görüşülen orman konularının, çıkarılan kanunların uygulama bozuklukları ve yapılan eleştiriler en nihayetinde sonuç verdi. Sadece ormanları ilgilendiren bir kanun çıkmış oldu. Ormancılık camiasında devrim olarak nitelendirilen 3116 Sayılı Orman Kanunu 136 madde ile 8 geçici maddeyi içermekte idi.

Orman kanunu görüşmelerini takip eden gazetelerden Ulus Gazetesi müzakerelerin bittiğini manşetten duyurdu. Habere göre; *“Cumhuriyetin orman rejimi kanunlaşmış sayılabilir. Büyük Millet Meclisi dün orman kanunu layihasının ilk müzakerelerini bitirmiştir... Meclisçe ormanlarımızın çok sıkı ve ağır kayıdlarla korunması bir devlet vazifesi sayıldığı kadar işletme ve istismarı da devlet işleri arasında görülmüştür.”*¹¹⁷ Cumhuriyet Gazetesi orman kanunu müzakeresini ikinci toplantısını haber yaptı: ... *“orman kanun layihasının ikinci müzakeresi de yapılarak kabul edilmiştir.”*¹¹⁸ Yeni Asır Gazetesi orman kanunun uygulanması için hazırlanan tasarıyı bastı: *“Ziraat Vekâleti, orman kanununun tatbikatı hakkındaki çalışmalara devam etmektedir. Vekâlet, ormanların korunması, ıslahı ve saire hakkında kanun sureti tatbiki etrafında bir nizamname hazırlamaktadır. 937 bütçesinden verilecek 900 bin lira bu işlere sarfolunacaktır. Kadronun hazırlanmasına başlanmıştır.”*¹¹⁹ Tan Gazetesi *“Orman kanununun müzakeresi bitti”* başlığını attı. Mecliste müzakere esnasında söz alan mebuslar

¹¹⁷ Ulus, *“Atatürkün Kamutaya Teşekkürleri Kamutay dün orman kanunu projesinin ilk müzakeresini bitirdi”*, (2 Şubat 1937), s.1. Kurun, *“Büyük Millet Meclisinde Orman Kanununun ilk müzakeresi bitti”*, (2 Şubat 1937), s.2.

¹¹⁸ Cumhuriyet, *“Siyasi müsteşarlıklar ve orman kanunları”*, (9 Şubat 1937), s.1. Ulus, *“Orman, siyasi müsteşarlık kanunları dün kabul edildi”* (9 Şubat 1937), s.1.

¹¹⁹ Yeni Asır, *“Orman kanununun tatbikatı için nizamname hazırlanıyor”*, (3 Mart 1937), s.4.

arasında bulunan Tahsin San, Raif Karadeniz, İsmail Hakkı Uzmay ve Muhlis Erkmen'in kanun hakkındaki konuşmalarına yer verdi.¹²⁰

1937 tarihli 3116 Sayılı Kanun

Ormanın tarifi,

Madde 1:Kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş herhangi bir orman ürünü veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile birlikte orman sayılır.

Sazlıklar ve yapısal özellikleriyle kuru ve baltalık olmayan veya step bitkileriyle kaplı yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.

Meclis' te kanun teklifi üzerine yapılan görüşmelerde Manisa Mebusu Tahir Hitit Bey bu maddeye muhalif olduğunu dile getirerek şu sözlerle açıklama yapmıştır: Ormanların tarifi maksadile yazılan bu maddede 5 hektardan fazla olan alelumum fındık, kestane, palamut, incir, zeytin, portakal ve emsali meyva bahçeleri de ormandan sayılmakta ve pek tabii olarak bu kanun hükümlerine tabi tutulmaktadır. Miktarı beş hektardan az olupta ormanlara bitişik meyva bahçeleri orman sayılıyor. Böyle meyva almak için yetiştirilmiş bahçelere orman diyecek olursak orman mevzuunun haricine çıkmış, maksad ve gayeden uzaklaşmış oluruz. Bu tarifi memleketin ihtiyacına uygun olmadığı kanaatindeyim.¹²¹ Bu ifadelere karşılık ise Trabzon Mebusu Orman Muhtelit Encümeni M.M.Raif Karadeniz şu sözlerle maddenin onayını istedi: Orman kanununun tarif ile işe başlaması yerinde oldu. Şimdi arkadaşım bu tarifte yine de bir noksan olduğunu iddia ediyor. Hâlbuki dikkat edilirse birinci fıkrada, her hangi bir çeşid orman hasılatı veren... Deniyor. Orman hasılatının nelerden ibaret olduğunusaymamız lazım olduğu halde, teferrüatlı iş olduğu için bunları nizamnameye bıraktık. Bu konuşmalara üzerine Gazi Anteb Mebusu Remzi Güres madde de yapılan tashihi açıklanmasını istemişti. Bunun üzerine M.M. Raif Karadeniz şöyle açıklama yaptı. Son satırda “ağaçlar ve fidanlıklar” denmiştir. Fidanlıktan maksad, bir yerde fidan yetistirib de oradan alib bunu başka yere götürüb dikmek kastedilmistir. Yani burada “ fidanlıklar” tabiri kullanılacak olursa, o gibi yerlerin, 5 hektardan az olduğu takdirde bile ormandan sayılması lazimgelecek, bitişik olursa. Yukarıda birinci fıkra ile tenazuru temin için, birinci fıkrada “ ağaç ve ağaççıklar” diyoruz, burada da o tabiri kullandık.¹²²

¹²⁰ Tan, “Orman kanununun müzakeresi bitti”, (2 Şubat 1937), s.10.

¹²¹ Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 108-135.

¹²² Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 108-135.

Madde 2: Bulundukları alan ve sahip oldukları önem itibarıyla halkın ve tüm ülkenin faydasına olacak şekilde belirlenen ağaçlı alanlar orman idaresinin iznine tabi olacaktır.

Madde 3: Ormanlar dörde ayrıldı.

Devlet ormanları, Umuma mahsus ormanlar, Vakıf ormanları, Özel ormanlar.

Madde 4: Devlete ait olamayan diğer ormanlar da bu kanunun hükümleri içerisine alındı.

Ormanların Sınırlaması

Madde 5: Devlet Ormanları ve bu ormanların içinde yer alan yaylak, kışlak gibi diğer ormanların sınırlarının belirlenmesi için komisyonlar oluştu.

Madde 6: Komisyonlar yaptığı tahdit işlemlerini deftere kaydetmekle görevlidir.

Madde 7: Komisyonların tahdit işlemleri Resmi Gazete de ilan edilir. Tahdit işlerine razı olmayanlar üç ay içerisinde mahkemeye başvurabilir.¹²³

Görüldüğü üzere bu kanun ile ormanın tanımı yapılmakta ve sınırları çizilmektedir. Birinci fasıl 3. madde ile ormanlar 4'e ayrılmıştır. Ormanların sınırlarını tespit etmek ve ne tür arazi olduklarını belirlemek için komisyonlar kurulmuştur.

3116 Sayılı Orman Kanunu ile ilk defa bir ormanın ne anlama geldiği ifade edilmekte, geçmişten gelen bedelsiz kullanım hakları kaldırılmaktadır. Orman köylüsünün temel ihtiyaçları tarife bedelinin dörtte bir oranı ile karşılanması sağlamaktadır. Sene de 250 bin hektar alanın tahdidin bitirilmesi öngörülerek ve devlet ormanlarına tiftik keçisi, karakeçi ve devenin sokulması yasaklanmıştır.¹²⁴ 1937 yılı Türkiye ormancılığı için bir dönüm noktasıdır. Bu tarihe kadar ormanlar süreklilik ilkesi dikkate alınmadan yönetilmiştir.¹²⁵ 3116 Sayılı Orman Kanunu ormancılığa önemli görevler yüklemiştir; ormanları korumak, yeniden orman yetiştirerek orman varlığını artırmak ve zenginleştirmektir.¹²⁶

3116 Sayılı Orman Kanununun yürürlüğe girmesiyle orman teşkilatı şekillendi. 3116 sayılı Orman kanunun kabulü beraberinde modern bir ormancılık örgütüne ihtiyaç olduğunu gösterdi. Bu amaçla, 1937 yılında “Orman Umum Müdürlüğü Teşkilât Kanunu” adı altında genel müdürlük düzeyinde bir örgüt kuruldu. Aynı yıl çıkarılan 3157 Sayılı “Orman Koruma

¹²³ T.C. Resmi Gazete Sayı: 3537 18 ŞUBAT 1937.

¹²⁴ Üstüner Birben, “Türkiye’de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler” *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 58, S.1 (Ocak 2008):1-16.

¹²⁵ Erdönmez Cihan ve Seçil Yurdakul Erol, “Türkiye’de Ulusal Ormancılık Politikasının Tarihsel Gelişimi Açısından Bir Dönüm Noktası:1255 Sayılı Yasa”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 23, S.1 (Nisan 2021): 182-201.

¹²⁶ Diker, *Türkiye’de Ormancılık*, 40.

Teşkilât Kanunu” ile de ormanların korunması görevi askeri birliklere verildi. Tarım Bakanlığı’na bağlı bir “Orman Genel Komutanlığı” oluşturuldu. Askeri örgütlenme esasına dayanan bir orman koruma örgütü kuruldu.¹²⁷ Orman Çevirge Müdürlükleri, Orman Revir Amirlikleri ve Bölge şeflikleri kuruldu.¹²⁸ 3116 Sayılı Orman Kanunu ile teknik ve modern ormancılık anlayışının oluşması mevzuat açısından da yeni olanaklar getirmiştir. 1937’ den sonra kurulmasına başlanan devlet orman işletmeleri orman mühendislerinin teknik ve idari sorumluluğu altına yürütülmeye başladı.¹²⁹ Ulus Gazetesi’nde Reşit Tankut’un yazısında “*Cumhuriyete geçen Türkiyede diri ve gürbüz bir şey yoktu... Ağaç ve orman işleri de bunlardan biridir.*” İfadesinden anlaşılacağı üzere geçmiş uygulamaların eleştirisi yapılarak yeni rejimin ise işleri yapmaya sırasıyla başladığı ifade edildi.¹³⁰ Orman kanunun çıktıktan kısa bir süre sonra kaçakçılık eylemlerinin azaldığına dair haberler de duyulmaya başladı.¹³¹

Orman Kanunu ile “Devlet Orman İşletmeleri” kavramı gündeme geldi. Ormanların ülke ekonomisi için ne kadar önemli olduğunun anlaşılmasından sonra devlet eliyle işletilmesinin daha fazla gelir getireceği düşüncesi doğdu. Böylece devlete ait olmayan ormanlar üzerinde devletin söz sahibi olması sağlandı.¹³²

1.6. 1937-1945 DÖNEMİ POLİTİKALARI

1937 yılında 3116 sayılı Orman Kanunun çıkarılması her ne kadar devrim olarak görülse de halk bu durumdan memnun değildi. Cibali mübaha olarak kullanılagelen ormanların korunması ve kamu yararına işletilmesi amaçlanmış fakat uygulamalar sonuç vermemişti.¹³³ Yüzyılların getirdiği alışkanlıkları terk etmek kolay olmayacaktı. Kaçak ve usulsüz kesimler bu süreçte de devam etti. Şevket Süreyya Aydemir’in Tan Gazetesi’nde yer alan yazısında “*eski Türkiye’nin yeni Türkiye’den daha yeşil olduğunu belirterek Türk Devleti vatan toprağından düşmanı kovdu fakat ağaç ve orman katillerinin sonunu getirmeyi başaramadı*”¹³⁴ diyerek durumun ne kadar ağır bir tablo içinde bulunduğunu gözler önüne serdi. Ayrıca kereste tüccarları Devlet Orman İşletmeleri istihşalarını sabote ederek piyasada suni krizler

¹²⁷ İlhan Gülen, Metin Özdönmez, “Türkiye’de Orman ve Ormancılık,” *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 31, S. 2 (1981):1-13.

¹²⁸ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, (Ankara: T.C. Orman Bakanlığı 1973),57.

¹²⁹ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında*, 10.

¹³⁰ *Ulus*, “Ağaç Düşmanlığı”, (2 Ocak 1937), s.1

¹³¹ *Son Telgraf*, *Yeni kanundan sonra, kaçakçılık çok azaldı*, (31 Ağustos 1937),s. 3.

¹³² Polatoğlu, “Türkiye’de 1923-1945 Dönemi,”2021, 984.

¹³³ Sezgin Özden, “İkinci Yeni Kitap Yeni Anayasa’da Orman,” içinde *Anayasada Yer Alması Gereken Hükümler ve Gereklere*, (Ankara: Dönmez Ofset, 2016). 11-33.

¹³⁴ *Tan*, “Ormanlaşan Türkiyeden: YEŞİL TÜRKİYEYE”, (31 Ocak 1937), s.5.

oluşturmaya cesaret ederek yeni ormancılık rejimini kötölemek ve başarısızlığa uğratmak için çaba sarf ettiler.¹³⁵

Mustafa Kemal Atatürk 1 Kasım 1937’de TBMM’de gerçekleştirdiği açılış konuşmasında: “Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esası ile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna, Büyük Kamutayın layık olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphe yoktur”¹³⁶ sözleri ile orman varlığının önemine ve kullanım esaslarının belirlenmesine vurgu yapmıştır. Aynı konuşmada “Memleketi; iklim, su ve toprak verimi bakımından, ziraat bölgelerine ayırmak icab eder. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin, gözler ile görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak gerektir.” diyerek köylüler için modern tarım yöntemleri kullanmalarına teşvik olacak düzenlemeleri belirtmektedir.

Yeni çıkarılan kanunlar ile orman içinde yetişen türlerin ıslah ve aşı çalışmaları yapılmaktaydı. Bu nedenle 3573 sayılı 1939 tarihli Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında kanun ile; 50 ile 10 adet delice (yaban zeytin) ihtiva eden orman alanları, orman dışına çıkarılmıştır.¹³⁷

II. Dünya Savaşının hemen arifesinde hazırlıklar içinde bulunan devletler ve birbirileri ile olumsuz havada seyreden ilişkiler içerisinde Türkiye orman ve ormancılık politikalarının geliştirilmesine ayrıca önem verdi. İçinde bulunduğu politik karmaşa ve ekonomik zorluklara karşın orman politikalarıyla kurumsal yapısını geliştirmek ve dünya trendlerini yakalamak için bir takım adımlar attı. Bu süreçte Helsinki’de yapılması planlanan kongreye davet edildi. Ancak 17 Haziran 1939 yılında Başvekâletten Ziraat Vekâlet’ine gönderilen evraka göre; 1940 yılında 15-19 Haziran günlerini kapsayan ve Finlandiya’nın Helsinki şehrinde düzlenecek olan 15. Uluslararası Enstitüler Birliği Orman İncelemeleri ve 3. Uluslararası Fenni Ormancılık Kongrelerine Hariciye Vekâleti’nin davet edildiği ancak bunun uygun görülmediği bilgisi verildi.¹³⁸ Orman ve ormancılık politikalarını geliştirme yolunda ilerleyen Türkiye Cumhuriyeti 1945 yılında 4785 sayılı Orman Kanununu yürürlüğe koydu. 1940 yılında nedeni belirtilmeden

¹³⁵ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında*, 56.

¹³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Kasım 1937, s.4

¹³⁷ Mehmet Tanışır, *Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği)*. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003), 157.

¹³⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No: 539, Gömlek No: 9 (539/9), Tarih: 17.06.1939.

katılması engellenen Türk Heyeti 1949 yılında yine Helsinki’de düzenlenecek olan 3. Dünya Ormancılık Kongresine Fuat Adalı’yı gönderdi.¹³⁹

1 Eylül 1939 da başlayan II. Dünya Savaşı, Türkiye için tarihin en zor dönemlerindendir. Savaşın uzaması ve seferberlik ilanı sonucu tarlaların boş kalması gıda ürünlerinde kıtlık yaşanmasına neden oldu.¹⁴⁰ Döneme damgasını vuran en önemli gelişme ise Milli Korunma Kanunu’dur. Bu kanun ile devlet tarım ve ticari hayatın önemli noktalarına müdahalelerde bulundu. Ayrıca köylünün ürününe ve hayvanlarına el konulması hükümete ve Tek parti iktidarına tepkilerin büyümesine neden olmuştur.¹⁴¹ Ekonomik alanda yaşanan bu değişimler ormancılığa da sirayet etti. Kırsal yaşamın zorluğu yanında bir de yoksulluk eklenince halk dikkatini orman verdi. Orman koruma politikalarının halkın ormandan beklentisiyle çatışması devlet ile halkı karşı karşıya getirdi.¹⁴²

1940 yılında yayınlanan Ali Kemal Yiğitoğlu’nun ‘Ormancılığa Giriş’ kitabında o dönem için fazla iddialı çıkarımlar vardır: “Teknik, ekonomik ve idari teşkilatlanmada ormancılıkta gerçek ilerleme ilmi araştırma, sistemli yetiştirme ve teorik bilgi esaslarına dayanmakla mümkündür... Çünkü orman mahsulü birkaç insan ömrü süren müddet zarfında yetiştigiinden şahsi zanaat bilgisi yerine, ilmi meslek bilgisi lazımdır.”¹⁴³ Yazının devamında ise ilmi bir orman istatistiğinin olmamasını eleştirmiştir. 1940’lı yılların sonralarına doğru her siyasal iktidar ormancılık uygulamalarına siyasal misyon kazandırmak istemiştir. Bu süreç ise giderek partizanlığa dönüşmüştür. 1960 ve 70’li, yıllarda öğrenci olaylarının temeli atıldı.¹⁴⁴

Cumhuriyet dönemi Türkiye ormancılığının bilimsel temellerle bütünüyle oturtulduğu sürecin kapılarını açmaktadır. Ormancılıkta devlet işletmeciliği de ortaya çıkınca ormandan parasız yararlanma hakkı kaldırıldı. Bu durum orman suçlarında çok fazla artışa neden olmuş, halk-orman ilişkilerinde ciddi sorunlara yol açmıştı.¹⁴⁵ Öte yandan 3116 sayılı kanunun

¹³⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Kararlar Daire Başkanlığı, Dosya No: 97, Gömlek No:3 (97/3). Tarih: 13.06.1949.

¹⁴⁰ Oktar, Suat ve Arzu Varlı, “Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası,” Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, XXVIII, S.1 (2010): 1-22.

¹⁴¹ Oktar, Suat ve Arzu Varlı, “Türkiye’de 1950-54 Dönemi,” 5.

¹⁴² Erdönmez ve Yurdakul Erol, “Türkiye’de Ulusal Ormancılık,” 183.

¹⁴³ Ali Kemal Yiğitoğlu, *Ormancılığa Giriş* (Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Matbaası, 1940.), 1.

¹⁴⁴ 1960’lı yıllarda MHP’nin ilk ve en etken örgütlenmesinin yaşandığı yerlerden birisi de İÜ ve sonraki yıllarda da KTÜ Orman Fakülteleri olmuştur. 1970’li yıllarda ise bu etkenlik, orman fakültelerinde ve Orman Genel Müdürlüğü’nde “solcu” olarak tanınanlara silahlı saldırı; meslek örgütlerinin genel kurullarına baskı, kamu çalışanlarına yönelik “sürgün”, ekonomik ve demokratik hak gaspı vb boyutlarına ulaşmış. Sağ siyasal oluşumların çoğu önderi ormancı çalışanlar arasından çıkmış; ormancılık örgütlenmesinin üst ve orta düzey yöneticileri ise, çok kısa süreler dışında hemen hemen tümüyle sağ eğilimli orman mühendisleri olmuştur. Yücel Çağlar, *Hukuksal Kısaçaktaki Ormanlar* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2014),17.

¹⁴⁵ Özden, “İkinci Yeni Kitap Yeni Anayasa’da Orman,”103.

getirdiği zorunluluklar arasında çıplak köylerin belediyeler aracılığıyla ağaçlandırılması yer almıştı. Uygun yerlerde orman fidanlıklarının kurulması sağlandı. Bu doğrultuda Ankara, Eskişehir, Sivas, Çankırı, Elazığ, İzmir, Tarsus da Orman Umum Müdürlüğü bünyesinde fidanlıklar kurulmuştur.¹⁴⁶ Gazete ve dergiler aracılığıyla ağaç dikmenin gereklilikleri anlatıldı.¹⁴⁷

Çok partili hayata geçişle birlikte ormanlar ve ormancılık, siyasi propagandanın etkili bir aracı haline geldi. Orman kanununda kısa süreli değişikliklere gidilmiş, af kanunları çıkarılarak orman suçluları affedilmiştir.¹⁴⁸ Ancak halk-orman ilişkileri göz ardı edilerek bir düzenleme yapılmamıştır. Bu süreç kısır döngü haline gelmiştir. 1945 tarihinde 4785 sayılı Orman Kanunu çıkana kadar yapılan kanuni düzenlemeler şunlardır:

- 1- 21 Ağustos 1940 tarihli **3913 Sayılı Vakıf Memba Suları ile Orman ve Zeytinliklerin İşletilmesi Hakkında Kanun.**
- 2- 3 Ağustos 1942 tarihli **4283 Sayılı Orman Koruma Teşkilat Kanunun 3490 Sayılı Kanunla Değiştirilen 14. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun.**
- 3- 14 Ocak 1943 tarihli **4371 Sayılı Orman Koruma Teşkilat Kanununun 4283 Sayılı Kanunla Değiştirilen 14. Maddesinin B Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun.**
- 4- 9 Nisan 1945 tarihli **4714 Sayılı Vakıf Memba Sularıyla Orman ve Zeytinliklerin İşletilmesi Hakkındaki 3913 Sayılı Kanuna Ek Kanun.**
- 5- 25 Haziran 1945 tarihli **4767 sayılı Orman Koruma Kuruluşunun Kaldırılmasına ve Bu Kuruluşun Görev ve Yetkilerinin Devlet Orman İşletmelerine Devrine dair kanun kabul edildi.**¹⁴⁹

1.7. 4785 SAYILI EK ORMAN KANUNU

Türkiye II. Dünya Savaşı'nın sonunda yaşanan ekonomik darlık içinde yeni tedbirler almaya mecbur kaldı. Türkiye ekonomisinin büyük oranda toprağa dayalı olması öncelikle bu alanda yenilik yapılmasına neden oldu. Hükümet 1945 yılında **4753 Sayılı Çiftçiyi**

¹⁴⁶ Fuat Adalı, "Ziraat Vekâleti'nin Bu Seneki Teşebbüsü ve Yurdun Ağaçlandırılması", *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı* C.6 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 52-97. Kamuran Ardic, "Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış," *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 36, S.1 (Ocak 1986): 98-114.

¹⁴⁷ *Cumhuriyet*, "Orman Fakültesinde bir gün Ekim seferberliği yanında ağaç seferberliği de lazım", (5 Mart 1942), s.2.

¹⁴⁸ Özden, "İkinci Yeni Kitap Yeni Anayasa'da Orman," 103.

¹⁴⁹ Nadir Yurtoğlu, "II. Dünya Savaşı Döneminde Türkiye'de Orman ve Ormancılık Politikası Hakkında Bir Araştırma (1939-1945)," *Çağdaş Türkiye tarihi Araştırmaları Dergisi* 44 (Bahar 2022): 363-407.

Topraklandırma Kanunu çıkardı. Bu kanun sadece ekonomi ile ilintili değildir aynı zamanda siyasi boyutu da önemlidir. Kanun büyük toprak sahiplerinin topraklarının bir kısmını topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtmayı esas alıyordu. Ancak TBMM içerisindeki büyük topraklara sahip olan vekiller bu tasarıya şiddetle karşı çıktı.¹⁵⁰ Adnan Menderes, Refik Koraltan, Emin Sazak gibi büyük arazilere sahip vekiller toprakların parça parça edilmesini istemedi. Toprak reformu değil Tarım reformu olmalı diye mücadele ettiler. Bu kanun tasarısının tartışmaları esnasında CHP içerisinde var olan muhalifler seslerini daha da yükselttiler. Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar ve Fuat Köprülü'nün içinde bulunduğu grup "Dörtlü Takrir" adıyla CHP Meclis Grubuna bir önerge verdi. Önerge reddedildi ancak bu durum parti içerisinde şok etkisi yarattı. Adnan menderes ve Fuat Köprülü tek parti yönetimine eleştirilerini basın marifetiyle de duyurmaya çalıştı.¹⁵¹ Süreç vekillerin ihraç edilmesiyle sonladı. Ancak Türk siyasi hayatını derinden etkileyecek Demokrat Parti'nin kurulması hızlandı. Bu kanun ile CHP büyük tepki topladı. Hemen akabinde 13 Temmuz 1945 yılında **4785 Sayılı Orman Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun** çıkarıldı.¹⁵² Yücel Çağlar'a göre bu kanun devlet ormancılığı düzeninin son aşamasıdır.¹⁵³ Çünkü 3116 sayılı kanun ile yapılması hedeflenen işler tam anlamıyla yapılmadı. Ormanların devlet eline geçmesi uygulamaların daha kolay yapılacağı düşüncesini doğurdu. Devletin ormancılık politikalarını daha etkili biçimde uygulamak üzere bu kanunun gerekliliği vurgulandı. Orman mülklerine sahip olan özel ve tüzel kişiliklerin başına buyruk davranışlarının da bu kanuna ihtiyaç olduğunu gösterdi. Bu gerekçeler sonucunda orman kanunu görüşülmek üzere meclise geldi. Orman kanunun birinci maddesinin değiştirilmesine yönelik çalışmalar başladı. Tasarı dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından meclise sunuldu. Mecliste görüşülen kanun tasarısı; Tarım Komisyonu, İçişleri Komisyonu, Adalet Komisyonu, Maliye Komisyonu ve Bütçe Komisyonun hazırladıkları raporlar doğrultusunda oluştu.

Kanunun ilk maddesi bütün ormanların devletleştirildiği hükmünü ihtiva etmekte idi. Kanunun maddelerinin görüşme esnasındaki konularına bakıldığında özellikle Tokat Milletvekili Galip Pekel'in yaptığı açıklamalar dikkat çekicidir. Pekel, bu kanun üzerinde 5

¹⁵⁰ Mehmet Korkud Aydın, "CHP 'de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve TBMM'de Yaşanan Tartışmalar", *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S.41 (Sonbahar 2018):359-384.

¹⁵¹ Şahin Enis ve Bilal Tunç "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasi Mücadelesi (1945- 1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* (2015): 31-69.

¹⁵² Ulus, "Ormanlarımız... Vatan topraklarımızı ilgilendiren ikinci kanun da çıktı. Ormanları Devletleştirme Kanunu". (13 Temmuz 1945.)

¹⁵³ Çağlar, *Türkiye Ormanları ve Ormancılık*, (Ankara: İletişim Yayınları,1992), 70.

komisyonun neden çalıştığını sorgulayarak konuşmalarına başladı. Devletleştirmeye karşı olduğunu, devletin ormanlara el koymasını doğru bulmadığını ifade etti. Ormanları korumanın bütün kurum ve kişilerle yapılması gerektiğini savundu.¹⁵⁴ Trabzon Milletvekili Süreyya Anamur ise orman istimlak işlerinin gerçekleştirilmesi zorunluluğu olduğundan Bütçe Komisyonuna gerek olduğunu söyleyerek bu tasarının amacının ormanları devletleştirerek korunmasını sağlamak ve ormanların yok olmasına engel olunmaktır dedi. Ormanların devlete geçmekle statülerinde herhangi bir değişiklik olmayacağını ormanların yine aynı yerinde kalacağını söyledi.¹⁵⁵ Bunun üzerine Pekel maddede de geçen köy ve belediye ormanlarının dâhil edilme hususunu ele aldı. Eğer bu ormanlar tasarı içerisinde bulunursa orman kaçakçılığının engellenmesinin sağlanamayacağı endişesiyle bu fıkranın maddeden çıkarılmasını teklif etti. Antakya mebusu Hikmet Turan Dağlıoğlu mahalli idareler yönetimi altında varlıklarını sürdüren ağaçlık ve koruların kanun dışında kalması gerektiğini belirtti. Dağlıoğlu şehirlerin görüntüsü üzerinde oldukça etkili olan ve temiz hava açısından da önemini vurgulayarak bu alanların devletleştirme kapsamının dışında bırakılmasının doğru bir karar olacağını teklif etti. Ordu mebusu Hamdi Şarlan ise ikinci maddede sahipli fıstıkçamı, meşe palamutu ve aşısız kestanelerin bulunduğu ormanlık alanlar şeklinde ağaçların isimleriyle anılan ormanlar üzerinde ekimi ve dikimi kolay olan ağaçların yetişmesini sağlamakta bir sorun görmediğini vurguladı. Pekel burada tekrar söz alarak kanunda şekil yönünden değişiklik talep etti. Ayrıca ülkenin bazı yörelerini örnek göstererek her yerde orman olmadığı sadece yerel halkın ihtiyaçlarını karşıladığı küçük ağaçlık alanların bulunduğunu belirtti. Bunlarında kanun kapsamına alınması halkın hayvanlarına bakamayacağı ve temel gereksinimleri için gerekli araç gereci sağlamayacağı için bu bölgeler kanun dışında kalmalı şekline söylemlerine devam etti. Kanuna müzakereler esnasında en çok Galip Pekel karşı görüş geliştirdi. Farklı alternatifli teklifler sundu. Ancak 15 Maddeden oluşan kanun aynen kabul edildi.¹⁵⁶

Devletleştirme adı altında yapılan değişimlerin halk nezdinde bölgesel tepkilere dönüştü. Yeni düzenlemenin çok ağır sonuçları oldu. Ormanların devletleştirilmesi büyük orman yangınlarını da birlikte getirdi. Türkiye ormancılığının önemli gelişmelerinden biri olarak görülen ormanları tahripten koruma, teknik ve planlı ormancılık, ormanları ıslah edip verimli hale getirmek amacıyla çıkarılan 4785 sayılı kanun köylü ve devleti yine karşı karşıya getirdi. Köylü kanunun getirdiği uygulamalardan şikâyetçi olmaya başladı. Örneğin 1946 yılında Gebze ilçesinin Köseler köyünde çekilen bir şikâyet telgrafındaki şikâyet konusu şu

¹⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt:19. Seksen Dördüncü Birleşim VII. Dönem:74.

¹⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt:19. Seksen Dördüncü Birleşim VII. Dönem:76.

¹⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt:19. Seksen Dördüncü Birleşim VII. Dönem:74.

ifadelerle dile getirildi: Hükümet Programı ile yakacak istihali işi halka bırakılmış olmasına rağmen, orman işletmesinin satış ihtiyacı için kesim alanı göstermemesinden kaynaklanan şikâyetler bildirildi.¹⁵⁷

Orman içinde yaşayan köylünün devletleştirme sistemiyle mağdur edilmesi, köylünün devlete karşı gelmek amacıyla kasıtlı yangılar çıkarmasına kadar gitti.¹⁵⁸ 1945 ve 1946 yıllarında çıkan 2299 orman yangınıyla toplam 290 422 hektar ormanlık alan yakıldı.¹⁵⁹ Gazetelerde neredeyse her gün orman yangını haberleri yer almaya başladı. Örneğin 12 Temmuz 1945 yılında Akşam Gazetesinin haberine göre; *Dün öğleden sonra, biri Yakacıkla Samandıra arasında, diğeri de Zincirlikuyuda Ayazağa köyü civarında olmak üzere iki fundalık yangını vukua gelmiştir. Yakacıkla Samandıra arasında bulunan büyük fundalık saha saat on altıya doğru tutuşmuş, kısa bir zamanda ateş büyüyerek her tarafı sarmıştır. Kartal kaymakam ve jandarma komutanı hadise yerinde icabeden tertibatı almış, köylü ve askerin yardımile ancak gece saat bire doğru söndürebilmiştir...*¹⁶⁰ Diğer bir örnek ise 14 Temmuz 1945 yılı Akşam Gazetesinin haberine göre; *Kartal ilçesinin Aydos ile Samandıra köyü arasında üç gün evvel başlayan orman yangını nihayet dün söndürülmüştür.*¹⁶¹ Yine aynı gazetenin 5 Ağustos 1945 tarihli sayısında Yüksek Ziraat Enstitüsü Ekonomi ve Maliye İlimleri Doçenti Şeref Nuri İlkmen “Orman yangınları ve önlenmesi işi” başlıklı yazıyı kaleme aldı. Son günlerde artan orman yangını vakalarına dikkat çekerek büyük bir endişe duyduğunu dile getirdi. Türkiye’nin ormanlık alanlarını diğer ülkelerle karşılaştırmalarını yaptı. Ormanda yangına neden olacak kuru dalların temizlenmesi ve yangının genişlemesini önlemek için güvenli yolların oluşturulmasını önerdi.¹⁶²

9 Temmuz 1945 yılında 4785 Sayılı Ek Orman Kanunu ile bazı istisnalar dışında hususi şahıslara, vakıflara, köy ve belediyeye, özel idareye ve kamu tüzel kişiliklerine ait ormanlar devletleştirildi.¹⁶³ 1945 yılında ormanların korunmasıyla görevli olan askeri koruma kaldırılıp yerine orman muhafaza memurları getirildi. Muhafaza memurların yetiştirileceği kurslar açıldı. Böylelikle ormanların idari teknik ve ekonomik yönlerden gelişeceği düşüncesi doğdu.¹⁶⁴ 1947

¹⁵⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 504, Gömlek No: 12 (504/12), Tarih: 17.10.1946.

¹⁵⁸ Hüseyin Ayaz, “Türkiye Ormancılığında 4785 Sayılı Yasanın Uygulanması ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma (Doğu Karadeniz Örneği),” Yayınlanmamış Doktora Tezi., (Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2004).

¹⁵⁹ Çağlar, *Türkiye’de Ormanlık* 265-266.

¹⁶⁰ *Akşam*, “İki fundalık yandı”, (12 Temmuz 1945), s.2.

¹⁶¹ *Akşam*, “Orman yangını söndürüldü”, (14 Temmuz 1945), s.3.

¹⁶² *Akşam*, “Orman yangınları ve önlenmesi işi”, (5 Ağustos 1945), s. 4.

¹⁶³ Polatoğlu, “Türkiye’de 1923-1945 Dönemi,” 990.

¹⁶⁴ İsa H. Bingöl, *Ülkemiz Ormanları ve Ormancılığı* (Ankara: Baran Ofset, 2005), 91.

yılında, yangınların önlenmesi ve söndürülmesine önem verilmiş uygun yerlere kule ve kulübeler inşa edilmiş, buralara yangın gözetleyiciler yerleştirilmişti. İdare ile haberleşme ağları kuruldu. Uygun yerlerde araç ve gereçler depolandı.¹⁶⁵ Ormanı görecekte şekilde tasarlanan kulelere ilk defa orman yangınına haber verecek aletler yerleştirildi.¹⁶⁶ Bu önemli gelişme ile yangınlar daha erken fark edilip yangın büyümeden söndürülebilme imkânı sundu.

1937 yılında ilk orman kanunun çıkarılmasından sonra yaşanan olaylar ve yapılan uygulamaları Mazhar Diker şöyle açıklamaktadır: *1937 ve 1942 'e kadar olan dönem pasif geçen devredir. 1942 ve 1946 devresi ise aktif geçmiştir. Çeşitli mukabele ve muhalefetlere rağmen büyük hamleler yapılmış hatta 4785 Sayılı Kanun çıkarılmıştır. İşletmelerimizin orman dışı ticaret ve sanayiye uzanması ormanların bol miktarda harcanmasına yol açmıştır. Bu durum ise yanlış propaganda ve fikirlere neden olmuştur.* 4785 sayılı Kanun öncesinde devlet ormanlarının dışında kalan ve mülkiyeti kişi ve kurumlara ilişkin olan ormanların alan ve işletme biçimleri ve ülke ormanları içindeki pay şöyleydi:

Tablo 1: Mülkiyeti Devletten Başkasına İlişkin Ormanlar

Mülkiyet Biçimleri	Orman		İşletme biçimi		Ülkenin tüm Ormanlarına oranı % (1)
	Hektar	%	Koru %	Baltalık %	
Özel orman	174 874	55	34	66	1,85
Vakıf ormanı	110 906	34	17	83	1,7
Köy belediye Ormanı	5 819	2	93	7	0,06
Tartışmalı Ormanlar	28 137	9	78	22	0,3
TOPLAM	319 786	100	33	67	3,38

Kaynak: Yücel Çağlar, Türkiye’de Ormancılık Politikası(Dün), (Ankara: 1979) s.263.

¹⁶⁵ Bingöl, *Ülkemiz Ormanları ve Ormancılığı*, 93.

¹⁶⁶ *Son Posta*, “Orman Yangınlarını Haber Veren Aletler”, (26 Eylül 1945), s.4.

BÖLÜM 2. ÇOK PARTİLİ HAYAT VE ORMANCILIK

Çok partili siyasi hayat Türk siyasi yaşamı bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşları hariç tutulursa Türkiye Cumhuriyeti 1945 yılına kadar tek partili otoriter bir idare ile yönetildi. Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçişin yaşanmasında ağır basan liberalizm ile sosyal ve ekonomik alandaki uygulamalardır.¹⁶⁷

Türkiye siyasi tarihinin değiştiği dönem olarak görülen çok partili hayatın getirdiği yeniliklerden olan Milli Kalkınma Partisi Nuri Demirağ liderliğinde 1945 yılında İstanbul’da kuruldu. Milli Kalkınma Partisinin orman ve ormancılık politikası açısından programı şu şekildedir:

- Orman ve madencilik işlerini ve fabrikaları, gelişmiş ülkelerde olduğu şekliyle özel teşebbüse fırsat vermek şartıyla, şirketler kurmak ve hükümetin sorumluluğu ve kontrolü altında üretim yapmak amaçlandı.
- Maden ve orman işletmelerinde ve sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerin mesai ödemelerinin düzenlenmesi, tatil haklarının verilmesine yönelik çalışmalar açıklandı.¹⁶⁸

Milli Kalkınma Partisi 1946 belediye seçimlerine katıldı fakat çekilmek zorunda kaldı. 1950 Genel seçimlerine de katıldı ancak kazanamadı.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri ilk defa farklı bir politikaya sahip farklı seslerin yükseldiği yeni bir partiyle tanıştı. Demokrat Parti 7 Ocak 1946 yılında kuruldu. Tek Parti iktidarını neredeyse her alanda eleştiren Demokrat Parti konumuz olan ormancılık konusunda da geçmişte yapılan uygulamaları hatalı buldu.

1937 yılından itibaren başlayan süreçte orman ve ormancılık işleri iktidar partilerinin programlarında yer aldı. Siyasi çekişmelerde kullandıkları araç haline geldi.¹⁶⁹ 1946 yılında kurulan Demokrat Parti, 3166 sayılı Orman Kanunu hedef almış ve bu konuda çok büyük ödünler vermiştir. Bu ödünlerden yararlanmak isteyen orman ve orman çevresinde yaşayan nüfus üzerinde yoğun propagandalarda bulunmuşlardır.¹⁷⁰ DP’nin Parti Programı’nın 66-70.

¹⁶⁷ Nuran Kılağız, *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri* (Ankara: Berikan Yayınevi 2007), 79-80.

¹⁶⁸ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859- 1952* (İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1952), 644.

¹⁶⁹ Nadir Yurtoğlu, “Demokrat Parti (DP) Döneminde Türkiye’de Orman Politikaları (1950-1960)” *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, S. 2 (2014): 111-126.

¹⁷⁰ Yeşil Kitap Orman Davamız, Türkiye Ormancılar Derneği. Ankara 2005. 9.

Maddelerini içeren orman ve ormancılık meseleleri, Adnan Menderes'in TBMM'de açıkladığı hükümet programlarında da yerini aldı.¹⁷¹ Demokrat Parti'nin ormancılığa ilişkin görüşleri şöyledir:

*“Orman varlığının korunması ve geliştirilmesi önemlidir. Devlet bu konuda özenle çalışmalıdır. Köylünün kerestelik odun ihtiyacı zamanında sağlanmalıdır. Ormancılık ürünlerinin fiyatlarında indirimle gidilebilir. Köylüyü ekonomik olarak rahatlatacak önemlere ihtiyaç vardır. Ülke için önemli ormancılık ürünleri üretecek tesislerin kurulmasını ve bunların devlet elinde idare edilmesi gereklidir. Küçük ormanlar özel teşebbüse verilerek işletilmesi sağlanabilir.”*¹⁷²

Recep Peker Hükümetinin 16/08/1946 tarihli programında ormancılık ile ilgili yaklaşımı orman kanunun amacına sadık kalınmak şartıyla orman ürünlerinin fiyatlarının ucuzlatılması yönündeydi. Köylünün ihtiyacı olan yapacak ve yakacak ürünlerini ucuza temin edilmesi, köylülerin Devlet Orman işletmelerinde istihdam edilmesi, ormanlara zarar veren hayvanlarla mücadele ve günün ihtiyaçlarına yönelik tekliflerle ek kanunlar yapılması şeklindeydi.¹⁷³

Demokrat Partinin ormancılık konusundaki düşünceleri hızla taraftar bulurken, bu durum iktidar partisini rahatsız etmekte ve yeni tedbirlerle süreci idare etmeye mecbur kalmaktadır. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün emri üzerine, Orman Genel Müdürlüğü İşletmelere telgraf çekerek; “...gerek kereste ve tomruk gerekse odun ve kömürle öteki orman ürünlerinin satış fiyatlarını %10 oranında indirmiştir. Tarım Bakanlığı da halka yaptığı perakende satışını durduran bir genelge yayınlamıştır.”¹⁷⁴ Ayrıca Tarım Bakanlığı bölgesel tedbirlere ve kalkınma ataklarına da hız verdi. Bu kapsamda 1945 yılında İçişleri Bakanlığı'nın Yüksek Başkanlığa verdiği raporda yer alan bilgilere göre bölgenin kalkınması ve ekonomiye katkı sağlaması için Tarım Bakanlığı ve Özel idarenin gayretleri sonucu 68 dekarlık meyve fidanlığının oluşması sağlandı.¹⁷⁵ Bölgede özellikle Elazığ'da meyveciliğinin gelişmesine ortam hazırlandı. Böylece bölgesel kalkınma için tedbirler alındı.

¹⁷¹ Yurtoğlu, “Demokrat Parti,” 121.

¹⁷² Demokrat Parti Programı 1946 <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/917?show=full>

¹⁷³ Neziroğlu ve Yılmaz, *TBMM Hükümetler*, 419-420.

¹⁷⁴ Çağlar, *Türkiye’de Ormancılık*, 269.

¹⁷⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No: 471, Gömlek No: 12 (471/12), Tarih: 15.09.1945.

CHP 1947 yılında 7. Büyük Kurultay toplantısında da orman konusuna değindiği görüldü. Ekonomi Politikalarımız başlığı altında tarım ve ormanlar üzerine yeni açıklamalar yapıldı.

- Orman varlığımızı korumak ve bütün imkânlardan faydalanarak geliştirmek ve genişletmek başta gelen işlerimizdendir. Özel orman yetiştirenlere her türlü yardımı yapacağız.
- Devlet ormanlarının sınırlandırılması ve devlet eliyle işletilmesi esastır, ancak bu işletmenin ormanları korumak ve geliştirmek amacını aşmamasını gerekli buluruz.
- Ormanlarını halkın kereste, yakacak ve aygıtlık ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmakla beraber yakacak ihtiyacını sağlamak için kolaylaştırıcı bir tedbir olmak üzere linyit işletmelerine de önem vereceğiz.¹⁷⁶

1937 yılında çıkarılan ilk orman kanunu dâhil olmak üzere politikalar ve uygulamalar 1947 yılına gelindiğinde de hala aynı yerdeydi. Ormanları korumak, ondan en iyi şekilde yararlanma vaatleri ne yazık ki ormanların aleyhine sonuçlanmıştı. DP savunduğu liberal fikirler halk tarafından öylesine karşılık buldu ki uzun yıllar tek parti rejimi altında ezilen özellikle kırsaldaki halkın büyük sempatisini kazandı.¹⁷⁷ Ormancılık konusu çok partili hayata geçişe paralel olarak iç politika aracı olarak kullanılmaya başlandı. 1950 yılında ve sonraki seçimlerde orman ve ormancılık işleri siyaset söylemleri üzerinde etkili oldu. Bu durumların yaşanması CHP tarafında endişe uyandırmaya başladı. 1949 yılında Şemsettin Günaltay liderliğindeki yeni hükümet programını açıkladı ve 1950 yılında yapılacak seçimlere hazır olduklarını ifade etti. Hükümet orman konusuna da değinmeyi ihmal etmedi: *Orman kanunun esas prensiplerini muhafaza edecek ve fakat halkımıza kolaylıklar sağlayacak yeni tasarıyı yakında meclise sunacağız.*¹⁷⁸ Seçimlere hazırlanırken orman ve ormancılık ile ilgili konuları da beyannamesine dâhil etti. İlgili maddeye göre; *Orman davamız: Halk ile orman idaresi arasındaki ilişkileri düzenleyici tedbirler alınacak, orman varlığını korumak ve arttırmak için tedbirler alınacak.*¹⁷⁹ Aynı yıl ormancılıkla ilgili iki düzenleme yapıldı. Bunlardan ilki 31 Mart 1950 tarihli 5658 Sayılı Kanundur. Bu kanun ile 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı Kanun ile devletleştirilen ormanların tekrar iade edilmesiyle ilgilidir. Bu düzenleme iç siyasi endişelerle yapılan bir

¹⁷⁶ Cumhuriyet Halk Partisi 7. Büyük Kurultayı <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/842?show=full>.

¹⁷⁷ Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", Erzincan Bilim ve Sanat Merkezi Sosyal Bilimler Birimi 2012 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/68497>

¹⁷⁸ *Yeni Sabah*, "Yeni hükümet, Programını neşretti", (28 Ocak, 1949), s.1-3.

¹⁷⁹ Fatma Alev Atayakul, "Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler(1950-1954-1957), "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., (İstanbul Üniversitesi, 2007).

uygulamadır.¹⁸⁰ 3 Nisan 1950 tarihinde çıkarılan 5653 sayılı kanun yürürlükte olan 3116 Sayılı kanunun birçok maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanundur. Bahsedilen kanunun 1. maddesi ile 3116 sayılı kanun ile yapılan 1945 yılında değişikliğe uğrayan orman tanımı şu şekildedir: “*Kendi kendine yetişmiş ya da emekle yetiştirilmiş olup, herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri, yerleriyle birlikte orman sayılır. Ancak; her çeşit dikenlikler, parklarla şehir, kasaba ve köy mezarlıklarındaki ağaçlıklar, Sahipli her çeşit tarım arazisi içinde emekle yetiştirilen ve doğal olarak ormanlarda yetişmeyen kavak, okaliptüs, söğüt, akasya gibi ağaçlıklar vb. ormandan sayılmaz.*” Bu kanunun 43. maddesi gereğince muhafaza ormanı niteliğini taşıdığı ya da devamlı olarak hasılatı verdiği Tarım Bakanlığınca fennen belirtilecek olan makillerle örtülü alanlar (e) fıkrası hükmünün dışındadır.

Madde 3: Ormanlar üçe ayrılmıştır:

Devlet ormanları, köy ve belediye gibi tüzel kişiliklere ait ormanlar, özel ormanlar şeklinde ayrıldı.¹⁸¹

Orman ve ormancılık konusu tüm toplum yaşamını kökten ilgilendirmektedir. 3116 sayılı kanun büyük bir çatışmanın fitilini ateşlemiştir. Ormandan parasız yararlanma hakkının kaldırılması CHP’nin 1950 seçimlerini kaybetmesinin en önemli nedenidir.¹⁸² Çünkü DP geçimini ormandan sağlayan geniş kitlelere büyük vaatlerde bulunarak ormanı kendi propagandası haline getirmiştir.

1950 yılında yaşanan iktidar değişim sürecini Yusuf Ziya Keskin Şöyle açıklamaktadır:

*“Türkiye de yaşanan bu iktidar değişimi aynı zamanda önemli boyutta sosyal ve kültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Şehirli ve bürokrasiye yakın CHP uygulamalarına karşı, DP daha kırsala ve köylüye yönelik politikaları ön plana çıkarmıştır. 1950–54 yılları arasında Türkiye de yaşanan ekonomik gelişmeler, özellikle kırsal alanda refah seviyesini arttırmıştır..”*¹⁸³

Yücel Çağlar bu değişimi ormancılık açısından bir “meydan savaşı” olarak nitelemektedir.

¹⁸⁰ Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 239-240.

¹⁸¹ T.C. Resmi Gazete, 3 Nisan 1950, Sayı. 7473 S. 18248

¹⁸² Gümüş, *Türk Orman Devrimi*, 241.

¹⁸³ Yusuf Ziya Keskin, Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları, Erzincan Bilim ve Sanat Merkezi Sosyal Bilimler Birimi 2012 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/68497>

Yeni iktidar partisi olan Demokrat Parti popülist politikaları için ormanlardan yararlanabileceğinin bilincindedir. Devletçilik düzeni yerine daha ‘liberal’, daha ‘halkçı’ bir düzen kurmak için uğraşmaktadır.¹⁸⁴ Bu amaçla özel teşebbüs ve sermayenin faaliyetini esas aldı. Maden ve orman işletmeleri gibi gelecek nesillere de faydası olacak alanların devlet eliyle kurulup özel teşebbüse devredilmesi planlandı. Böylelikle devletin işletmecilik fonksiyonunun ortadan kaldırılması hedeflenmişti.¹⁸⁵ Son Posta Gazetesi DP iktidara geldikten kısa süre sonra orman işlerini ele aldığını duyurdu. Haberde orman ve ormancılık işlerinin halkın yararına olacak şekilde düzenleneceği ve teknik ormancılığa ihtiyaç olduğu vurgulandı.¹⁸⁶

1. Menderes Hükümeti (22 Mayıs 1950 - 9 Mart 1951) Programında ormancılık ile ilgili değindiği hususlar:

*Devlet ormancılığına geçişte yaşanan sıkıntıların yanında asıl büyük sorunları yaşayanlar orman köylüsüdür. Orman ürünlerinin pahalı olması halk üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Bu hatalı uygulama açıkça ortadadır.*¹⁸⁷

DP bulduğu her fırsatta CHP yönetimini eleştirmekten geri durmuyordu. Bayramiç Ormanında çıkan yangın sonrası açıklama yapan Tarım Bakanı önceki iktidarı hedef alan sözlerle açıklamalarda bulundu. “*eski iktidar zamanında orman yangınları önleyecek hiçbir medeni tedbire başvurulmamış olduğunu açıkladı. Avrupadan modern yangın söndürme aletleri getirileceği*” vurgulandı.¹⁸⁸

19 Aralık 1950 yılında DP Meclis genel kurul toplantısında Tarım Bakanı Nihat İğriboz orman ve ormancılığı ilgilendiren konuşmasında ise çok farklı bir yaklaşım sergiler. 1945 yılında orman işletme sayısının 125 olduğunu daha sonradan bunun 113’e indiğini ifade eder. Yeni orman kanunun çıkmasıyla 98 tanesinin kapatılacağını ve sayının 15 olacağını belirtir.¹⁸⁹

2. Menderes Hükümeti (9 Mart 1951 - 17 Mayıs 1954) Programında ormancılık ile ilgili vurguladığı hususlar:

Bugüne kadar uygulanan ormancılık politikasının yetersiz ve eksik olmasının yanında halkı içine sürüklendiği ekonomik dar boğazdan çıkarmak ve ülke ormanlarından verimli üretim yapabilmek adına yeni kanun tasarısı yakında

¹⁸⁴ Yücel Çağlar, *Türkiye Ormanları*, 97-98.

¹⁸⁵ Muzaffer Sencer, *Türkiye’de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri* (İstanbul: May Yayınları, 1974), 228-229.

¹⁸⁶ *Son Posta*, “Hükümet orman davasını da esaslı şekilde ele aldı”, (18 Haziran 1950), s.6.

¹⁸⁷ Faruk Sükan, *Başbakan Adnan Menderes’in Meclis Konuşmaları TBMM 1950-1960* (Ankara: Kültür Ofset 1991), 5.

¹⁸⁸ *Son Posta*, “Bayramiç orman Yangını genişliyor”, (30 Ağustos, 1950), s.3.

¹⁸⁹ TBMM Kütüphanesi, Demokrat Parti Meclis Genel Kurul Toplantı Tutanağı. 19.12.1950.

*meclise sunulacaktır. Bu taraşı orman ve ormancılık işlerine bir düzen getirecektir. Halkın ihtiyaçları ve pazara gidecek ürünün tedarik edilmesine kadar tüm şikâyetlere yanıt olacaktır.*¹⁹⁰

Akşam Gazetesi Orman kanun tasarısı haberini şöyle yayınladı: “Orman Tasarısı Politikaya alet edildiğinden hükümete iadesi isteniyor Büyük Millet Meclisi geçici komisyonunda müstaceliyetle görüşülmekte olan Orman kanunu tasarısı üzerinde birçok milletvekilleri ehemmiyetle durmaktadırlar..... Bir kısım milletvekilleri tasarının yeni baştan tanzim edilmek üzere Tarım Bakanlığına iadesi için bir teklif hazırlamaktadırlar.”¹⁹¹

5 Şubat 1958 tarihinde Ziraat Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise takdimi İcra Vekilleri Heyetince kabul edilen **7132 Sayılı Orman Suçlarının Affına Dair Kanun** tasarısı Meclis gündemine geldi. Bazı değişikliklerle kanül edilen tasarı şu şekildedir:¹⁹²

*Sonu gelmeyen bu çatışmaların sadece cezalarla bertaraf edilmesindeki zorunluluk hatta imkânsızlık göz önünde bulundurularak ihtiyaçların zamanında karşılanması, orman sevgisinin ve ormanın sadece ekonomik değeriyle itibar görmesi değil ondan çok daha mühim olan kolektif hizmet ve faydalarının vatandaş tarafından anlaşılması sadedinde sarf olunan gayret ve çalışmaların gün geçtikçe müsmir neticeler verdiği ve vermekte olduğu memnuniyetle müşahade edilmektedir.*¹⁹³

Bu tasarıya bazı Milletvekillerinden çeşitli eleştirilerde bulundu. Mardin Milletvekili Mehmet Kâmil Boran; orman suçlarının hangi şartlar altında işlenirse işlensin ve cezaları ne kadar hafif olursa olsun memlekete son derece zararlı suçlar olmaları nedeniyle kesinlikle affedilmemesi gerektiğini, bu suçların ülkeyi çöl haline getirerek onun geleceğini ve selametini tehdit ettiğini söyledi. Ülkenin geleceği için bu tasarının reddedilmesi gerektiğini belirterek ‘baltanın ve kazmanın DP’nin sembolü ve arması haline gelmesini sizler önlemelisiniz’ diye çağrıda bulundu.¹⁹⁴

Kars Milletvekili Hasan Erdoğan ise af kanunuyla ticaret yolu ile ormandan fayda sağlayan tüccarların affedileceğini, affın orman katliamlarını önlemeyeceğini hatta arttıracaklarını ifade etti. Adana Milletvekili Mehmet Geçioğlu ise ormanda yaşayan halkın tek geçim

¹⁹⁰ Sükan, *Başbakan Adnan Menderes*, 60.

¹⁹¹ *Akşam*, “Orman Tasarısı” 27 Nisan 1951.s.1.

¹⁹² Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi TBMM – XI. DÖNEM (1957-1960)* (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu no:156), 245.

¹⁹³ Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bunlardan Mütevelli İdare Şahsi Haklarının Sükutuna Dair Kanun Layihası ve Ziraat ve Adliye Encümenleri Mazbataları (1/131), s.119.

¹⁹⁴ Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, 248.

kaynağının orman ürünleri olduğunu, mevcut kanun ile ormandan faydalanırken suçlu durumuna düşüp ağır para cezaları ödemek zorunda kaldıklarını belirterek affın kapsamının daha geniş tutulmasını savundu. Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ise ormandan günlük ihtiyaçlarını karşılamak için suç işleyen halkın ıstıraplarını afla sona erdirmenin imkânsız olduğu söyleyerek uzun vadeli tedbirlere ihtiyaç olduğunu belirtti.¹⁹⁵

Görüldüğü üzere orman af kanunun çıkarılması çeşitli tartışmaların yaşanmasına sebebiyet verdi. Af kanunu ile ceza evlerinin boşaltılması gibi bir hedefin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalar ışığında ne ormanları korumak için ne de orman içinde yaşamını devam ettirmeye çalışan halk için etkili ve işleyen tedbirler söz konusu değildir.

1945 ile 1950 arasında kişi başına düşen milli gelir yükselmişti. Bu gelişme büyük ölçüde savaşın sona ermesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca ABD'nin yardımları da halka iyimserlik havası aktarılmasını sağlamaktaydı.¹⁹⁶ 1950 yılında 20 milyon olan nüfusun yüzde 80'i köylüydü ve bunların büyük çoğunluğu küçük üreticilerden oluşmaktaydı. Amerikan yardımı olan 15.000 traktör ülkeye gelince yeni alanlar tarıma açıldı.¹⁹⁷ Türkiye'ye gelen traktörler tarımda önemli gelişmelerin yaşanmasını sağladı. Kırsalda yaşayan halkın sosyal yaşam alanlarını da etkilemesi açısından devrim niteliğindedir. Öyle ki Türk Edebiyatının metaforu haline dahi geldi.¹⁹⁸ Ancak 1950'lerin ortasında Türkiye traktörlerin tamirinde kullanılan parçaları alamaz hale geldi. Bu ve bunun gibi sorunlar nedeniyle tarımda makineleşme durma noktasına geldi. 1950'lerin sonunda Menderes Hükümeti ekonomiyi kontrol gücünden yoksun kaldı.¹⁹⁹ Tüm toplumsal kesimleri bünyesinde barındırmayı deneyen Demokrat Parti, eski eliti demokratik rejim içerisinde tutmayı başaramadı. Dönemin sonu 27 Mayıs Darbesi ile geldi.²⁰⁰

1940-1950 dönemi ormancılık açısından Yücel Çağlar tarafından 'otoriter istismarcı dönem' olarak adlandırılır. Bir yönüyle ülkenin ormansızlaştırılmasına devletinde etkin bir güç olarak katıldığı bir evredir. Dönemin ikinci yarısı ise DP ile CHP'nin liberalleşme mücadelesi ormana da yansımıştır.²⁰¹ 1950-1960 Dönemi kırsal kesimdeki halkın ve büyük toprak sahiplerinin dikkatlerini ormana vermesi ve buralardan tarım alanı kazanma çabası ormancılık

¹⁹⁵ Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, 249.

¹⁹⁶ Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 149.

¹⁹⁷ Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, 148.

¹⁹⁸ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Boğaç Babür Turna (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2011), 647.

¹⁹⁹ Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, 142.

²⁰⁰ Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 397.

²⁰¹ Çağlar, *Türkiye Ormanları*, 276.

politikalarının değişmesine neden oldu. Bu değişim ormancılık mesleği ile ilgilenen ve ormanların geleceğini düşünenler için endişe yarattı. Orman Fakültesi profesörleri ve doçentleri tarafından orman davasına yönelik bir yayın hazırlandı. Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler adını taşıyan eserin sonunda 21 maddeden oluşan ormancılığın asıl sorunlarını dile getirdiler. Bu maddelerden en önemlisi Orman Teknik Araştırma Enstitüsü'nün kurulmasını istemeleridir. Enstitü kurulursa modern anlamda ormancılık işlerinin yapılması kolaylaşacak aynı zamanda orman ürünlerinden alınan verim kaliteli hale gelecek ve alanları genişletilecekti.²⁰²

1950'li yıllar Türkiye siyasetinin kaderinin değiştiği yıllar olarak göze çarpar. Siyasi olayların elbette ki birde sonuçları olur. Bu sonuçlardan biri de ormancılık ve turizm boyutu olmuştur. Bu dönemde turizm Türkiye gündeminde kendine yer edinmeye başladı. Ülkeyi hem içerde hem de dışarda tanıtıp sevdirmeyi amaçlayan bir takım hazırlıklar yapıldı. Ancak etkili olduğu söylenemez. 1960 yılından sonra uygulanmaya başlanan 5 yıllık kalkınma planlarında turizm geliştirilmesi için çalışmalar yapıldı.²⁰³

1951 yılı Orman ve Av Dergisi'nin Ormancılık ve Turizm başlıklı yazısında Selçuk Çakıroğlu bazı çıkarımlarda bulunmaktadır. O'na göre:

*“Etilerden (Hitit) tutun İyonya, Lidya, Firikya, Bizans, Selçuk, Osmanlı Medeniyetleri ve tarihi eserleri oturuyoruz da, iklim ve tabii güzelliklerimiz bir kıt'a zenginliğindedir de mevki bakımından üç kıt'anın kavşak noktasındayız da hala memleketi tanıtmak ve turizm bakımından uçak asrında yaya kalmış gibiyiz.”*²⁰⁴

Yazısının devamında orman ve turizm bağlamını elen alan yazar ağaç ve ormanın turizm ayrılmaz parçası olduğu ifade etmektedir. Turizm işlerinin geliştirilmesinin ormanların sağlıklı olmasına dayandırarak Turizm Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü'nün birlikte çalışmasının daha iyi sonuçlar vereceğini belirtiyor.

2.1. DEVLET VE HALK ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YENİ DÜZEN GETİRİLMESİ

DP iktidarı boyunca dört defa af kanunu çıkarmıştır.

1. 14/7/1950 tarihinde 5677 sayılı Kanun, Bu kanunun gerekçeleri incelendiğinde şu tespitlere varıldı. Toplum hafızasında derin izler bırakan büyük olaylardan sonra

²⁰² Orman Fakültesi Profesörleri ve Doçentleri, *Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler* (Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951), 79.

²⁰³ Dalgın, Taner, Levent Karadağ ve Zekeriya Bingöl, “Türkiye’de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 4, S.1 (Haziran 2015): 174-184.

²⁰⁴ İ. Selçuk Çakıroğlu, “Ormancılık ve Turizm”, *Orman ve Av* S.1 (Ocak 1951): 6-10.

halkın daha sakin ve huzurlu bir hayat idame etmesini sağlamak amaçlandı. Aynı zamanda geçmiş uygulamaların yenedünyada geçersiz kalması ile bu af kanununa ihtiyaç olduğu belirtildi. Çok partili hayatın getirdiği sonuçlara değinerek demokratikleşme adına önemli aşama kaydedildiği vurgulandı. 15 Mayıs 1950 yılına kadar işlenmiş suçlar affedildi.²⁰⁵

Yukarıda verilenlere bakıldığında geçmiş dönemlerdeki uygulamaların eleştirisi yapılmakta, DP kendi dönemini demokratik süreç olarak değerlendirmektedir. Af kanununun duyurulması kamuoyunda bir sevinç havası yarattı. Af kanunu basın tarafından da desteklendi.²⁰⁶ Demokrat Partini yayın organı olarak adlandırılan Zafer Gazetesi'nin 2 Haziran 1950 tarihli haberine göre, *"Af Kanunu hazırlığı süratla ilerliyor Yeni hükümetin programında da belirtildiği gibi Af kanununun bir an evvel çıkartılması için faaliyete geçilmiş bulunmaktadır."*²⁰⁷ Aynı gazetenin 12 Temmuz 1950 sayısında af kanununa ve tasarısının içinde bulunan orman konusuna geniş yer verdi. *"DP Meclis Grupunda Dün af tasarısı görüşüldü."* Mümtaz Faik Fenik tarafından kaleme alınan *"Doğacak af güneşini bekleyenler"* adlı yazı ile Halk partisi tarafından önemsenmediğini iddia ettiği bu konuyu Demokrat Parti'nin gündeme getirmesinden dolayı hoşnutluğunu ifade ederek yerinde bir hareket olarak destekledi. İ. Selçuk Çakıroğlu *"Orman ve Kanun"* başlıklı yazısında kanunların toplum düzenindeki yerine ve ekonomik olarak önemine değindi. Ormanların korunması ve orman içi köylülerin ihtiyaçlarına yönelik adımlar atılması önerisinde bulundu.²⁰⁸ Yeni İstanbul Gazetesi de *"Af Kanunu Tasarısının Tam Metnini Veriyoruz"* diyerek manşetten duyurdu.²⁰⁹

2. 11/3/1954 tarihinde 6385 sayılı Kanun, 5677 sayılı kanun ile suçlara ait tazminat davalarının yaklaşık 82 bine ulaştığı kaydedildi. Ancak bu davaların bir kısmından vazgeçilmiş olsa da devam eden davalar mahkemelere fazla yük olması ve diğer konulardaki davaların aksamasına neden olduğu gerekçesiyle bu af kanununa ihtiyaç olduğu bildirildi. Ayrıca yeni bir orman kanunun hazırlanması da gündeme geldi.²¹⁰

²⁰⁵ T.C. Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü, Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyon Raporu (1/30), Kanun No: 5677, Kabul Tarihi: 14.07.1950.

²⁰⁶ Cahide Sınmaz Sönmez, "Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: 'Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun'", *Yönetim Bilimleri Dergisi* S.20 (2012):111-136.

²⁰⁷ Zafer, "Af Kanunu hazırlığı süratla ilerliyor", (2 Haziran 1950), s.1.

²⁰⁸ Zafer, "DP Meclis Grupunda Dün af tasarısı görüşüldü."s.1, "Doğacak af güneşini bekleyenler"s.1, *"Orman ve Kanun"* s.2. (12 Temmuz 1950).

²⁰⁹ Yeni İstanbul Gazetesi, "Af Kanunu Tasarısının Tam Metnini Veriyoruz", (12 Temmuz 1950), s.1.

²¹⁰ TBMM Başkanlığı, Bolu Mebusu İhsan Gülez ve 3 Arkadaşının, Orman Suçlarından Mütevellit Bazı Cezaların Affı Hakkında Kanun Teklifi ve Muvakkat Encümen Mazbatası (2/619). Kanun No: 6385, Kabul Tarihi:11.03.1954.

5677 sayılı kanun ile mahkemelerin iş yükünün olması gereken çok artması nedeniyle öteki davaların akmasına neden olan af kanunun doğurduğu sonuçları hafifletmek ve bu kanun ile sürekli mahkemelere giden halkın da yorgunluğuna dikkat çekerek var olanı suçları affetmek üzere yeni bir kanun hazırlığı içerisine girildi. Bu dönemin önemli görüşmelerinden biri de yeni bir orman kanunun hazırlanmasına yönelik yapılan açıklamadır. Nitekim DP iktidara gelmeden önce CHP iktidarını en çok orman ve ormancılık politikaları üzerinden eleştirmiş olmasına rağmen henüz orman kanunun çıkarmayı başaramadı. Yapılan basın taramasından elde edilen verilere göre 11 Mart tarihli Akşam Gazetesinde yer alan haber şöyledir: “ *Orman suçları Bazı orman suçlarının affi hakkında Bolu mebusları Zuhuri Danışman, İhsan Gülez, Fahri Belen, Mithat Dayıoğlu tarafından yapılmış olan kanun teklifi, dün Geçici Komisyonunda müzakere ve kabul edilmiştir.* ”²¹¹

3. 8/9/1956 tarihinde 6831 sayılı Kanunun geçici 5. Maddesinde belirtilen 1 Mart 1954 ile 15 Ağustos 1956 tarihleri arasında işlenmiş olan orman suçlarının affedilmesine karar verildi.²¹²
4. 23/6/1958 tarihinde 7132 sayılı kanunlarla af kanunu çıkarılmıştır. Bu kanununda gerekçesi diğer af kanunlarının gerekçelerine benzer mahiyettedir. Devlet ormanlarından usulsüz ve kanunsuz kesimlerin yapılması ve 6831 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle orman davalarının sayısında artış olması gibi konular üzerinden yeni bir af kanunu çıkarıldı.²¹³

DP muhalefette iken CHP iktidarının orman ve ormancılık politikalarını şiddetle eleştirdi. Ancak DP iktidarı ele aldıktan sonra en büyük darbeyi orman varlığına vurdu. Halk ile orman arasındaki ezelden beri var olan ilişkiyi düzeltemedi. Aksine orman kıyımlarına göz yumdu. Ülkenin içinde bulunduğu kötü ekonomik şartlar af kanunu çıkarmasına neden oldu. Konu ile ilgili araştırmalardan edinilen bilgiler ışığında denilebilir ki; DP Dönemi orman varlığına en çok zararın verildiği dönemdir.

1955 yılında Türkiye Ağaçlandırma ve Kavakçılık Teknik Kongresi Ankara’da toplandı. Bu kongreye Milletvekilleri, İstanbul Üniversitesi Rektörü, Orman Fakültesi Dekanı, Ormancılık alanında çalışmalar yapan profesör ve doçentler, Orman umum müdürlüğü fen heyeti üyeleri, orman mütehassısları, Orman başmüdürleri ve Fidanlık müdürleri, kavak

²¹¹ Akşam, “Orman Suçları”, (11 Mart 1954).s.3.

²¹² Akis Dergisi, “İktisadi ve Mali Sahada”, (29 Eylül 1956), s.13.

²¹³ Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bunlardan Mütevellit İdare Şahsi Haklarının Sukutuna Dair Kanun Layihası ve Ziraat ve Adliye Encümenleri Mazbataları (1/131). Kanun No: 7132, Kabul Tarihi: 23.06.1958.

yetiştiricileri, Sümerbank Kâğıt ve Selüloz Sanayii, Devlet Su İşleri, Ziraat Bankası gibi birçok kurum ve kuruluş katıldı. Bu kongrede ağaçlandırma konusunu ilgilendiren sorunlar gündeme geldi. 1956-1960 yıllarını kapsamak üzere 5 yıllık ağaçlandırma planı hazırlandı. Ağaçlandırma Grup Müdürlükleri, Toprak Muhafaza ve Mera Islahı Tatbikat Grup Müdürlükleri ve Havza Amenajman Tatbikat Grup Müdürlüğü oluşturuldu.²¹⁴

2.2. 1956 TARİHLİ 6831 SAYILI ORMAN KANUNU

DP iktidara gelirken büyük eleştirilerde bulunduğu orman ve ormancılık meselelerini sonlandıracak kanunun çıkarmayı başaramadı. 6 yıl sonra 1956 yılında 6831 sayılı kanunu çıkararak yeni sorunlara yol açacaktı.²¹⁵ Başbakan Adnan Menderes'in Meclis'te yaptığı konuşma ile yeni bir kanun tasarısının görüşülmesine başlandı. Başbakan: *“Ormanlarımızın muhafaza, imar ve teksirini ve bütün imkânlardan faydalanarak vatandaş ihtiyaçlarının en kolay, seri ve devamlı bir şekilde karşılanmasını teminen yeniden bir orman kanunu lâiyhası hazırlamak Hükümetimizin üzerinde lâyük olduğu hassasiyetle durduğu çok ehemmiyetli bir mevzu olmuştur.”* Şeklindeki açıklamasıyla bu kanunun gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Orman kanunun gereklerinin açıklandığı komisyon raporuna göre: ilk ormancılık işlerinin nasıl ve ne şekilde yapılmaya başlandığı anlatılarak zaman içinde geçirdiği değişimlere vurgu yapıldı. Ancak geçmiş dönemlerin zihniyeti eleştirilerek yeni ve modern yöntemler övüldü. 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı kanunun ‘halkın alışık olmadığı geçim ve hayat şartları ile karşı karşıya bırakıldığı’ ormanların tahribini önleyemediği gibi halkın devlet ile olan çatışmalarını da arttırdığı ifade edildi. Yeni tasarıda ağaçlandırma konusuna da yepyeni bir zihniyet getirildiği belirtilerek gerekli görülen yerlere ağaçlandırma ve orman varlığını yeniden kazandırmayı esas alacak uygulamalar yapılacağı vurgulandı. Ayrıca köy ve belediyelerin ve diğer kurumların fidan ihtiyaçlarının karşılanması, ağaçlandırma yapacak olanların kredi ve vergi muafiyetinden yararlanmaları sağlanarak ağaçlamaya teşvik edilecekleri belirtildi. Önceki kanunlarda yer alan devletçilik sisteminin özel teşebbüse imkân vermemesinin eleştirisi yapılarak ormanların korunması ve imarı için yeni bir sistemi getirileceği ve devlet işletmelerinin yanında özel teşebbüse de yer verileceği ifade edildi.²¹⁶ Özetle sürekli üzerinde durulan yeni bir sistem ile ormanların korunması, yeniden ormanlık

²¹⁴ Fikret Saatçioğlu, “Türkiye’de Ağaçlandırma Çalışmalarının Planlanması Problemleri I Genel Ağaçlandırma Planlaması”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S. 1 Ormancılığımızın Yüzüncü Öğretim Yılı Münasebeti İle Yayınlanan Özel Sayı (1957): 55-79. Çağlar, *Türkiye Ormanları*, 112.

²¹⁵ Gümü, *Türk Orman Devrimi*, 242.

²¹⁶ Orman Kanunu Layihası ve Ziraat ve Muvakkat Encümenleri Mazbataları(1/81) Devre: X İçtima:2 S. 298. 26/1/1955.

alanların oluşturulması ve halk ile devlet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için bu kanuna ihtiyaç olduğu defalarca vurgulanmıştır. 1956 Tarihli 6831 Sayılı Kanunun ilk maddesi şöyledir:

Ormanların tarifi,

Madde 1- Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır. Ancak: Sazlıklar, steple kaplı alanlar, dikenlikler, parklar; şehir mezarlıkları, kasaba ve köylerin sınırları içerisindeki mezarlıklarda ağaç ve ağaççıklarla kaplı alanlar, sahipli arazide bulunan ve civarındaki ormanlarda tabii olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu yerler orman sayılmaz.²¹⁷

Kanunun maddeleri Hükümetin teklifleri ile Ziraat encümeni ve Muvakkat encümeninin değişiklikleriyle kabul edildi. Kanun yedi fasıl beş muvakkat madde ile toplam 119 maddeyi içermektedir. Bu kanunun kabulü ile bir devrin sonu gelmiş oluyordu. Ormancı çevreler tarafından devrim olarak nitelendirilen, orman ve ormancılık işleri açısından büyük öneme sahip olan 3116 sayılı orman kanunu yürürlükten kaldırıldı. 6831 sayılı kanun ile ormanlık alanlar yeniden tanımlandı. Kanunun ikinci maddesi ile de ormanlık alanların Bakanlık kararı ve Ziraat Vekâleti önerisi ile ormanlık alan dışına çıkarılmasının önü açıldı. Bu kanun DP döneminde orman ve ormancılık işleri ile ilgili yapılan en kapsamlı kanundur.²¹⁸

6831 sayılı kanun ile **6777 sayılı Zeytinciliğin ıslahı ve yabanilerinin aşılatırılması hakkındaki 3573 sayılı Kanunun sakız ve neveleriyle harnupluklara da teşmiline dair Kanun** yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre:

- Anteb fıstığı ve harnupluk tesisi için sakız neveleri olan menengiç, yabani sakız, âdi sakız, Filistin sakızı ağaçlarını aşılama suretiyle istifade etmek isteyenler hakkında Zeytinciliğin ıslahı ve yabanilerinin aşılatırılmasına dair olan 3573 sayılı Kanun ile mezkûr kanunun 14. maddesini değiştiren 3669 sayılı Kanun ve bu kanunlara göre çıkarılan nizamnameler aynen tatbik olunur.
- Bu kanunun hükümlerini Adliye, Dâhiliye, iktisat ve Ticaret ve Ziraat vekilleri yerine getirir.²¹⁹ Bu kanun ile özel teşebbüse imkân sağlanmış ve ormanlık alanların tarım arazisine dönüşmesini kolaylaştırmıştır.²²⁰ Böylelikle ormanlık alanların tarıma açılmasındaki hukuki engeller tek tek kaldırılmaya başlandı. Sonucunun ormanların

²¹⁷ TBMM Kanunlar Dergisi Cilt: 38, No: 6831. Kabul Tarihi. 31. VII.1956.

²¹⁸ Çağlar, *Türkiye Ormanları*, 106.

²¹⁹ T.C. Resmi Gazete, Sayı. 9358, 14 Temmuz 1956.

²²⁰ Çağlar, *Türkiye Ormanları*, 111.

tahribine yol açacağı bilinse de halkın gözünde itibar kaybetmek istemeyen hükümet bu durumu kabul etti.

2.3. 1946 – 1956 DÖNEMİ POLİTİKALARI

Bir yandan 3116 sayılı orman kanunu uygulanırken diğer yandan da günün sosyal ve politik ihtiyaçlarına uygun olarak çıkarılan 1950 tarihli 5653 sayılı kanunla;

3116 sayılı Orman Kanununa aşağıdaki maddeler eklenmiştir

Yapı ve telefon tesisleriyle kuruluşunun tamamlandığı il ve ilçe merkezlerinde bir ihbar ve takip sebebine uymadıkça orman ürünlerine ait nakliye ve tezkere kontrolü yapılmaz. Ormancılık tekniği ve kıymetlendirme ekonomik zaruretler olmadıkça mamul veya yarı mamul mal yapılamaz. Ormancılık işleri ormana yakın olan köylerden gelen işçilerle yapılır.²²¹

7 Nisan 1948 tarihinde Yeni Sabah Gazetesi'nde ilginç bir başlık dikkat çeker. Habere göre orman kanunu bir sefaleti doğurdu.²²² Geçimini ormandan elde ettiği kaynaklarla sağlayan halk ormanların devletleştirilmesinden sonra zor duruma düştü. 1945 yılında ormanların devletleştirilmesi halk tarafından ağır tepkilere neden oldu. Daha önceki ve sonrasında orman yangınları bölümünde bahsedildiği üzere kasıtlı çıkarılan yangınlar sonucunda ormanların büyük oranda yok olduğu bilinmektedir. Ancak birde halkın içinde olduğu zor şartların değerlendirilmesi gereklidir. CHP Hükümetinin ormanları devletleştirme kararı ile köylünün elinden ormanların alınması zor şartlarda hayatlarını sürdüren halkı daha da elim durumlara sevk etti. Bu durum muhalefette olan DP tarafından da fazlaca eleştirildi ve siyaset malzemesi olarak kullanıldı. Aynı konu üzerine yine aynı gazetenin 8 ay sonraki haberi ise şu şekildedir: “Bugünkü orman mevzuatı ormanları tarihte görülmemiş şekilde tahrib eder.” Haberin içeriğine bakıldığında ormandan geçinen halkın imkânsızlıklar içinde bırakılmasından dolayı elleriyle yetiştirdikleri ormanları hunharca yakmasından bahsetmektedir. Ayrıca hükümetin etkili tedbirler almaması sonucu ormanların yanlış politika ile yok olduğuna dikkat çekmektedir.²²³

24 Nisan 1951 tarihinde Akşam Gazetesinde “Yeni Orman Tasarısı Meclise verildi” şeklinde bir haber yer alır. Bu haberin içeriğinde; hususi teşebbüse iş görme imkânı sağlanacak ve hususi ormanlar iade edilecek Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulunca

²²¹ TBMM. Kanunlar Dergisi Cilt: 32. 5653 Orman Kanunun Bazı Maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun.

²²² Yeni Sabah, “Orman kanunundan doğan sefalet”, (7 Nisan 1948), s. 1-5.

²²³ Yeni Sabah, “Memleket Meseleleri Orman Davamız”, (20 Ocak 1949), s.5.

kabul edilen yeni orman kanunu tasarısı, Büyük Millet Meclisine sevk edildi. Bakan Nadim Ökmen'in verdiği izahata göre; *tasarı il milli hususiyetler nazarı itibare alınarak, amme menfaatleri haleldar edilmemek şartıyla işletmeciliğe yer verilmiş, bu suretle hususi teşebbüse iş görme imkanı sağlanmış bulunmaktadır....*²²⁴

5658 sayılı kanun ile de: Daha önce 4785 sayılı kanun hükümleri dâhilinde istimlak edilmiş ormanlardan Devlet Ormanları dışında kalanların bazıları şartlarla sahiplerine iadeleri kabul olunmuştur. Ancak bütün bu çalışmalara ve alınan tedbirlere rağmen 3116 sayılı Orman Kanunu, koruma, işletme, ağaçlandırma ve sosyal sahalardaki boşlukları dolduramamış ve dolayısıyla milli istek ve ihtiyaçların temini için 8 Eylül 1956 tarihinde çıkarılan 6831 sayılı kanunla Türkiye Ormancılığına yeni görevler verilmiş ve gerekli prensipler ortaya konulmuştur.²²⁵

²²⁴ Akşam, “Yeni Orman tasarısı”1-2.

²²⁵ T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, *Cumhuriyetimizin 50. Yılında*, 57-58.

Tablo 2. Türkiye’de Ağaçlandırma Faaliyetleri 1946 – 1956.

Yıllar	Orman içi (Hektar)	Orman dışı (Hektar)	Toplam (Hektar)
1946	3.083	-	3.083
1947	3.441	-	3.441
1948	4.203	-	4.203
1949	2.007	1.261	3.268
1950	3.299	311	3.610
1951	13.105	296	13.401
1952	1.303	295	1.598
1953	86	392	478
1954	1336	383	1.719
1955	2.639	567	3.206
1956	4.423	234	4.657

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2012. (Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2014), s.33.

Orman Genel Müdürlüğü 1948 yılında Orman Genel Müdür Vekili Mazhar Diker tarafından Orman Genel Müdürlüğüne bağlı işletmelerin uyması gereken çalışma esaslarını içeren rapor yayınlandı. Raporda eta ve istihsal çalışmaları, kesilecek ağaçların belirlenmesi, tespit ve deftere kayıt alınması, plan ve raporların tanzimi, ihtiyaçların karşılanması gibi başlıklar yer aldı. Bu plana göre 1948 yılında ormanların durumunu gösteren bir harita da yer aldı.²²⁶

²²⁶ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, T.C. Orman Genel Müdürlüğü, Dosya No: 506, Gömlek No:2 (506/2), Tarih: 1.1.1948.

Tablo 3: Silvikültür ve Ağaçlandırma Hizmetleri.

Ağaçlandırma Faaliyetleri 1946-1991		1946-1991 devamı	
Türkiye	1 550 511	Düzce	-
İstanbul	42 788	Bolu	37 348
Tekirdağ	18 968	Yalova	9 722
Edirne	34 131	Ankara	35 138
Kırklareli	28 581	Konya	38 635
Balıkesir	72 511	Karaman	19 123
Çanakkale	94 429	Antalya	63 663
İzmir	54 409	Isparta	34 132
Aydın	32 841	Burdur	29 811
Denizli	58 019	Adana	64 037
Muğla	72 387	Mersin	32 370
Manisa	49 095	Hatay	31 288
Afyonkarahisar	22 607	Kahramanmaraş	42 037
Kütahya	39 850	Osmaniye	4 013
Uşak	16 487	Kırıkkale	8 551
Bursa	34 876	Aksaray	1 188
Eskişehir	15 273	Niğde	7 873
Bilecik	9 646	Nevşehir	3 347
Kocaeli	26 214	Kırşehir	3 066
Sakarya	23 190	Kayseri	6 688
		Sivas	4 638

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2009. (Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2011), s.16.

2.4. 1956-1961 DÖNEMİ DEVLET ORMAN İŞLETMECİLİĞİNİN YENİ DÜZENİ

Bu bölüme kadar yer yer bahsettiğimiz “orman davası” terimini açıklayarak giriş yapmak gerektiği düşüncesi belirdi. Neden orman davası? Neden dava sözcüğü kullanıldı? Orman sözcüğünü ilk bölümde detaylı olarak açıklamıştık. Burada Dava sözcüğü üzerine yoğunlaşmalıyız.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre,

Dava: Hak aramak maksadıyla mahkemeye müracaat etme. 2. Mahkeme toplantısı, duruşma, celse. 3. Mesele, problem. 4. İddia. 5. Gerçekleşmesi için çalışılan fikir, ülkü: Davamız belli, insanı kurtarmak.²²⁹

Neden Orman davası sorusunu yanıtlamaya çalışalım. TDK sözlüğünün anlamlarına bakıldığında orman için 5. Sırada ‘gelen gerçekleşmesi için çalışılan fikir’ olduğu anlaşılmakta. Bu nedene bağlı olarak ormana bu anlam yüklenmiş olmalı. Orman öyle büyük bir meseledir

²²⁹ D. Mehmet Doğan, “dava”, *Büyük Türkçe Sözlük Türkçe / Osmanlıca / Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen ve En çok Kullanılan Kelimeler*, İstanbul 1989, 231.

ki kimi dönemlerde padişahların halka karşılıksız bağışladığı kimi dönemlerde siyasete alet edilmişliği göz önüne alınırsa her dönemde ilgi odağı olmuştur. Oy toplamak maksadıyla orman suçu işlemiş suçluları affetmek ise bu davanın diğer bir ayağıdır. Devlete isyan eden topluluklar orman içlerine çekilmiştir. Ülkeye gelen göçmenler ormanlık alanlara yerleştirilmiştir. Öte yandan ormandan ekonomik kazanç elde etmek uğruna kuralsız kısımların yapılmasına göz yumulmuştur. Yiyeceğini, içeceğini, barınma ihtiyacını ormandan sağlayan halk ise kendi malı gibi tasarrufta bulunmuştur. Bu örneklerle bakıldığında ormanın ne denli önemli olduğu görülmektedir. Genelden özele doğru gidildikçe ormandan faydalanma biçimleri değişse de ormanın devlete ve insana sağladığı yarar değişmemektedir. Bu nedenle ormana saygı gösteren, ormanın değerini bilen özellikle ormancılar bu konuyu dava olarak nitelendirmekte haklılar. Orman ve ormancılık konusu ülkemizin büyük davalarındandır. Bu davanın esası: Elimizde bulunan ormanları emniyet altına almak, harap olanları yeniden düzenlemek, ormansız yerleri ağaçlandırmaktır.²³⁰

Hasan Saka Başbakan iken: *“Ben birçok davaların kolayca halledileceğine inanırım, fakat orman davası bir zihniyet davası olduğu için benim gözümde pek büyüktür.”* Der.²³¹

Orman konusu veya davasını her türlü politik düşüncenin üstünde planlı şekilde ele almak gerekir. Orman davası ekonomik, sosyal ve kültürel hayatla sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle tek bir meslek dalının çözebileceği bir mesele şeklinde değil hep birlikte el ve gönül birliği gerektiren bir dava olarak yaklaşılmalıdır.²³²

1960 yılına gelindiğinde Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Yeşil Türkiye Ormancılar Cemiyeti ve Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti tarafından hazırlanan ‘Orman Bakanlığı Kurulmalıdır’ broşüründe amaçlarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

*Ormancılık konusunun özellikle memleketimiz için olan hayati önemini geçmişi ve günümüzün realitelerine göre Türk Ormancısının ağzından bir daha duyurmak ve belirtmek ve bu suretle ormancılığımızın yönelmesi iktiza eden istikamete ışık tutmak olacaktır.*²³³

²³⁰ Fikret Vural, “Devlet Orman İşletmeciliğinde Orman Yetiştirme Davası” *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı* Cilt.6 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 56-84.

²³¹ M. Mesut Erden, “Ormancılık, Orman Mevzuatı ve Memleketimizdeki Tatbikatı,” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, Cilt 5, S. 17 (1966):118-140.

²³² Erden, “Ormancılık, Orman Mevzuatı,” 125.

²³³ Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya Ek: E12, Tarih: 1960.

2.5. 1961 ANAYASASI'NDA ORMANLAR VE ORMANCILIK POLİTİKALARI

1937 yılından itibaren kapsamlı ormancılık uygulamalarına geçilmiş olmasına rağmen var olan sorunlar çözülemediği gibi orman ve halk arasındaki ve halk ile devlet arasındaki problemlerde günden güne artmaktaydı. Özellikle ormanların kullanım alanlarının ekonomik kaynaklı olmasından süregelen sorunlar siyasi partilerce propaganda aracı yapılmıştır. Böylelikle oy devşirme eylemleri yine ormanların aleyhine sonuçlanmıştır.

Orman davasının partiler üstü olmasını isteyen çevreler, ormanın güvenliği ve geleceği için kaygılarını çeşitli toplantılarda dile getirmişlerdir. Bu kaygı, 1960 yılında yaşanan Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihini de derinden etkileyen askeri darbe sonrasında Milli Birlik Komitesi tarafından kabul edilen 1961 Anayasası'nda kendine yer bulmuştur. 1961 Anayasası'nda temel hak ve özgürlükler en geniş haliyle yer alsa da bir askeri darbe sonucunda meydana geldiği için eleştirilere maruz kalmıştır. Türk Anayasa Hukuku literatüründe bir ilktir.²³⁴ Bu noktadan bakıldığında ülkedeki yaşanan siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal değişimler her alanı etkilediği gibi şüphesiz orman ve ormancılık alanlarını da olumlu veya olumsuz etkilemiştir. Bunun en dikkat çekici örneği de 1961 Anayasası ve onun içindeki ormancılık ile ilgili kanunlardır. Çünkü Türkiye'de ormancılık konusu ilk defa 1961 Anayasası'nda yer almıştır.²³⁵ 1961 Anayasası'nın 37., 38. ve 131. Maddelerinde ormancılık hükümleri eklenmiştir.²³⁶

1960'lı yıllar özellikle kırsal nüfusun artışına sahne olmuştur. Bu durum ise daha fazla ormanlara yük binmesine neden olmuştur. Daha çok tarımsal alana ve yapacak-yakacak oduna ihtiyaç duyan köylüler ağaç kıyımlarına devam etmekten geri durmamıştır.

Milli Birlik Komitesi tarafından 1961 Anayasası'nın hazırlık çalışmalarına ormancı çevrelerde dâhil edilerek bir komisyon oluşturuldu. Sonrasında ormancılık ile ilgili konuların görüşülmesi için Ankara'da Tarım Bakanlığı bünyesinde bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıya katılım sağlayanlar Selahattin İnal' in verdiği bilgilere göre sırasıyla;

“Orman Fakültesi dört öğretim üyesi, Tarım Bakanlığı Tetkik ve İstişare Heyeti, Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü, Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü,

²³⁴ Fatih Özkul, “ 1961 Anayasası'nın Türk Anayasacılığındaki Yeri ve Önemi ”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 25 (Ocak: 2023):15-61.

²³⁵ Sezgin Özden, *“İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa'da Orman”*, (Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, Haziran 2016.), 13.

²³⁶ Selahattin İnal, *Türkiye'de Anayasa-Ormancılık İlişkileri* (İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1971.), 1.

*Veteriner İşleri Umum Müdürlüğü, Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Orman Mühendisleri Odası, Yeşil Türkiye Ormancılar Cemiyeti ve Türkiye tabiatını Koruma Cemiyeti Temsilcileri” katıldı.*²³⁷

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi boyunca ormancıların katılım sağlayıp, komisyonlar oluşturarak orman kanunu hazırlığı içinde bulunduğu ilk etkinliktir. Bu ve benzeri çok fazla toplantı sonucunda hazırlana ön taslakta ormanların korunması, orman varlığının arttırılması ve bu süreçte orman içinde ve kenarında yaşayan halkında memnun olacağı bir kanuna ihtiyaç olduğu sonucuna varıldı.

1961 Anayasası’nın Toprak Mülkiyeti Başlığı altında yer alan 37. Maddesi’ne göre;

Devlet, toprağın etkili ve verimli şekilde tarıma uygun işletilmesini sağlayacak, topraksız üreticiye tarım alanları gösterecek tedbirleri alır. Çiftçini tarım araçlarına ulaşımını kolaylaştırır. Toprak sağlama uygulamasının sonucunda ormanların küçülmesi söz konusu olamaz.

Kamulaştırma başlığı altındaki 38. Maddeye göre ormanlar ise;

*Çiftçiye toprak sağlanması, ormanlık alanların devlete intikal etmesi, kamulaştırılan yerlerin ödeme şekli kanuna tabiidir. Ödemeler taksitle eşit bir şekilde yapılabilir. Ödeme süresi on yılla sabittir.*²³⁸

Anayasaya 131. Maddenin eklenmesinin en önemli nedeni de ormanların korunması ve alanlarının arttırılmasına yönelik olmuştur.

1961 Anayasa’sının “Ormanların korunması ve geliştirilmesi” başlığını taşıyan 131. maddesi şu şekilde açıklanmıştır.

Madde 131: Devlet, ormanlık alanların korunmasını ve genişletilmesini sağlar. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devredilemez. Bu ormanlar zaman aşımıyla mülk edinilemez. Ormanlık alanlara zarar verecek uygulamalara izin verilmez. Ormanlar içinde ikamet eden halk ormanın yararı söz konusu olduğunda başka yere nakli kanunla sağlanır. Orman yangınlarıyla zarar gören ormanlık sahalar yeniden ağaçlandırılır. Tarıma ve hayvancılığa izin verilmez. Ormanları koruma

²³⁷ İnal, “Türkiye’de Anayasa,” 6.

²³⁸ T.C. Resmi Gazete, Sayı: 10816 31 Mayıs 1961.

noktasında problem yaratacak siyasi söylemlere yer verilmez. Orman suçlarını kapsayan genel af çıkarılamaz.²³⁹

1961 Anayasası orman ve ormancılık ile ilgili olan 131. maddesi 6 fıkradan oluşur. Birinci fıkra da yer alan ifadesi ile genel hatlarıyla ormancılık politikasının amacını ortaya koymaktadır.²⁴⁰ 131. Madde meclis görüşmeleri esnasında tek bir itiraz olmadan kabul edilmiştir.²⁴¹

2.6. ORMANCILIK POLİTİKALARININ UYGULANMASI

Dönemin kaynaklarının verdiği bilgiler incelendiğinde elde edilen sonuçlara göre 1961 Anayasası ormanların geleceğini koruma açısından önemli bir adımdır. Ormancı camianın hoşnut olduğu bir dönemdir. Ancak uygulamalar, seçim döneminin yaklaşmasıyla duraklamaya uğramış milletvekilleri tarafından yeniden kanunun değişikliği taleplerini gündeme getirmiştir. Bu talepler karşılık bulmaya başlayınca Orman Mühendisleri Odasına mensup orman mühendisleri tarafından bir rapor hazırlandı. Orman ve ormancılık ile ilgili sorunlara değinerek bu konular üzerine görüş ve önerilerini bildirdiler. Raporda yer alan bilgiler dönemin orman varlığını rakamsal ifadelerle vermesi açısından da oldukça önemlidir. Rapora göre o dönem için Türkiye'nin orman varlığı 10.583.687 hektardır. Ayrıca ormanlık alanların ülke sınırları içinde kapladığı alan ise % 13.7 oranındadır.²⁴² Verilen oranlara bakıldığında orman kaynaklarının ihtiyaçları karşılama noktasında yetersizliği göze çarpmaktadır.

Kanun değişikliği teklifleri ve yeni kanun talepleri 1963 yılında Orman Genel Müdürlüğü tarafından 663 Sayılı Kanun tasarısı hazırlanmasına neden oldu. Bu kanun tasarısının Meclise gönderilmesinin ardından Tarım Bakanlığı 'da bir Talimatname yayınlayarak Belirtme Heyetlerinin kurulmasını sağladı. Bu heyetlerin görevi orman alanı dışına çıkacak alanları belirlemektir. Bu kanun tasarısına özellikle Orman Mühendisleri Odası ile mesleği ormancılık olanlar ve yazarlar şiddetle karşı çıktılar. Ancak kanun kabul edildi ve 1965 yılında yürürlüğe girdi.²⁴³

²³⁹ Sezgin Özden, "İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa'da Orman," içinde *Türkiye Ormancılar Derneği'nin Anayasada Yer Alması Gereken Ormancılıkla İlgili Hükümler Konusundaki Görüşü* (Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, Haziran 2016.), 13-14.

Selahattin İnal, *Türkiye'de Anayasa-Ormancılık İlişkileri* (İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1971.), 1-17.

Mustafa Konukçu, *Türkiye'de Ormancılık* (Ankara: Form Ofset, 1984.), 8-9.

²⁴⁰ Cantürk Gümüş, Hüseyin Ayaz, "İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa'da Orman" içinde *Yeni Anayasa Hazırlık Çalışmaları Çerçevesinde Ormancılıkla İlgili Hükümler*, ed. Sezgin Özden (Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, Haziran 2016.) 48.

²⁴¹ T.C. Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, Cilt:6 Seksen Altıncı Birleşim. S.4.

²⁴² Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 512, Gömlek No: 3 (81/3) , Tarih: 08.07.1963.

²⁴³ İnal, *Türkiye'de Anayasa*, 27-28.

BÖLÜM 3. HALK VE ORMAN İLİŞKİLERİ

Ormanlar tüm insanlığın ortak alanıdır. Ancak orman içinde veya ormana bitişik olan köylerde hayatını sürdüren orman köylüleri için durum biraz daha farklıdır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en temel unsur ise ormana bakış açısıdır. Orman köylüsü en temel veya en küçük ihtiyacını dahi ormandan karşılamak zorunda. Şehir merkezlerine yakın köyler ile orman köylerinin farkı da bu noktada açığa çıkar. Şehre yakın köyler ormanı hammadde alanı ve doğal güzellikleri içinde barındırdığı için cazibe merkezi olarak görür. Ancak orman köylüsünün ormana bakışı hayatta kalma amacına yöneliktir. Orman köylü için orman; ısınma demek, yiyecek yemek ve içecek su demektir. Dolayısıyla ormana bakış açısından iki farklı köy ve burada yaşayan halkın ormandan anladığı şey de farklı olmakta.

Orman köylüleri ormanın gerçek güzelliğinden çok maddi getirisine önem verir. Orman köylerinin sosyo-ekonomik durumu değerlendirildiğinde bölgesel olarak alanların elverişli olduğu yerlerde tarım ve hayvancılık yapılır. Tarım alanlarının yetersiz ve verimsiz olduğu yerlerde kerestecilik yapılır ve bu alanlarda ormana olan zorunluluk artış gösterir. Bu durum ise devletin ormanlar üzerindeki tasarruf hakkını kullanmasıyla birlikte halk ile arasında karmaşaya yol açar. Devletin uygulamaları köylü tarafından her zaman olumlu karşılanmaz. Çünkü köylü ormandan yararlanırken özgür olmak ister. Her ne kadar devlet ekonomik durum için destek verse de odununu istediği ölçüde kesemeyen köylü çetin kış şartlarına hazırlıksız yakalanabilir. Bu durumun verdiği endişe ile gereğinden fazla odunu alabilir.

Devletin orman köylülerinin refah durumlarını arttırmak ve uygulamalarda sorun çıkmasını engellemek amacıyla gündeme getirdiği bazı önlemleri mevcuttur. Bunlar özellikle ormandan ürün sağlayan köylünün maliyetinin çok altında ödeme yapmasına imkân vermekte ve düşük faizle krediler sunarak destek olmaktadır. Ayrıca yan gelir kazanmak isteyenlere devlet veya şirket bünyesinde orman işçisi olma yolu açıktır. Özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra köylü üzerinde yeni gelişmeler yapmak üzere devlet yöneticiler bir takım tedbirlere başvurdu. Bir gazete haberine göre eski ile yeni arasında kıyas yapmak suretiyle köylünün durumu değerlendirilerek yeni düzene övgüler yağdırdığı görülür. Haberin içeriğine bakıldığında Akdeniz kıyıların da özellikle Antalya tarafında yaşayan köylü orman muhtaçtı. Ağaç kesmek, salep çıkarmak, ormanda hayvan otlatmak gibi ilkel işlerle uğraştığı ifade edilerek yeni yani Cumhuriyet köylüsünün ise tarlasını pullukla sürmesi ve teknik aletler ile yılda birkaç kez ürün almasından bahsedilmektedir.²⁴⁴ Ormanın köylü için ne demek olduğunu

²⁴⁴ Ulus, “Akdeniz Kıyılarımızda Kalkınma”, (12 Ağustos 1936), s.6.

belirten en önemli örnek ise Ulus Gazetesi'nde yer alan bir haberin ifade şeklidir: Köylünün gündelik ekmeği: orman meselesi.²⁴⁵

3.1.ORMAN, KÖYLÜ VE DEVLET İLİŞKİLERİ

Çalışmamızda bu bölüme kadar incelediğimiz konular genel hatlarıyla ormanların korunması ve devlet tarafından işletilmesi, ormancılık politikasının amaçları, orman ürünlerinden elde edilecek gelirin tarifesı gibi devlet ve ormanın ekonomik boyuttaki ilişkileri üzerineydi. Bu bölümde bakış açımızı değiştirerek halkın ormana yaklaşımını değerlendireceğiz. Devlet tarafından kanunlar çıkarmak kolay olsa da uygulamanın zorlaştığına yer yer değinmiştik. Bu durumun meydana gelmesinde özellikle orman köylerinde yaşayan, geçimini ormana bağlamış halkın ihtiyaçları söz konusu olduğunda en etkili tedbirlerin bile yetersiz kaldığını derinlemesine işleyeceğiz. Yol haritamız olan soruyu sorarak başlamak faydalı olacaktır. Halk neden ormanlardan faydalanmak ister? Halk orman ilişkisi son derece karmaşık ve çok kapsamlıdır.²⁴⁶ Ormancılık alanında politika ve uygulamalar yapılmaya karar verildiğinde orman içinde veya bitişiğinde yaşayan köylüyü bu bağlamdan ayrı düşünemeyiz. Dolayısıyla yapılacak her türlü eylem köylünün içinde bulunduğu zaruri durumları da kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir. Ancak köylüyü de tam anlamıyla merkeze almak doğru değildir. Tüm insanlığın istifade ettiği ormanların devamlılığı ve sürdürülebilirlik durumu da göz önüne alınmalıdır. Bu ve benzer durumlar bu meselenin karmaşık olmasına zemin hazırlar.

Orman köyü; ormanlık alan içinde bulunan veya ormanın hemen yanında yer alan köy şeklinde tanımlanır. Orman köylüsü ise; orman köyü nüfusuna kayıtlı olup sürekli olarak bu köylerde ikamet eden halktır. Kanuni tanımlamalarda orman köyü ve orman köylüsü için belirlenen öge ormanlık alan ile yakınlık uzaklık bağlamıdır.²⁴⁷ Bu bağlam çerçevesinde orman ile köylü ayrı değerlendirilemez.²⁴⁸ Dolayısıyla devlet tarafından orman kaynaklarının planlanması, işletilmesi ve kullanılması durumlarına orman köylüsü dâhil edilmek zorundadır.

Ülkenin, doğal olarak var olmuş ve ekonomik değerinin çok yüksek olması açısından önemli kaynaklarından olan ormanlar ile insanoğlu her dönemde yakından alakadar oldu. Bu

²⁴⁵ *Ulus*, “Köylünün gündelik ekmeği: orman meselesi, (11 Eylül 1938), s.1-7.

²⁴⁶ Ünal Eler, “Ülkemizde Tarihsel Süreçte Halk - Orman İlişkilerinin Durumu”, (II. Ormancılıkta Sosyo – Ekonomik Sorunlar Kongresi, 19-21 Şubat),48.

²⁴⁷ Ali Durkaya vd.,”Orman Köylüsü ve Yaylacıların Sosyo Ekonomik ve Sosyo Kültürel Yapısı ile Çatışmaların İncelenmesi (Giresun ve Manisa Yöresi Örneği),” *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 19, S. 1 (Haziran 2017): 252-267.

²⁴⁸ Hasan Karaok, “Hukuki Bakımdan Orman, Köy ve Köylü”, *Orman ve Av*, S.2 (Şubat 1951):37-38.

durum ise bir takım kuralları ve tedbirleri beraberinde getirdi.²⁴⁹ İnsanlar ormandan sadece yiyecek, içecek ve barınma noktasında yararlandılar. Uzun süre en önemli yapı malzemesi orman kaynakları oldu. Öyle ki ormanlardan ağaç keserken kullandıkları baltaların sapları da orman ürünüdür. Hayatta kalmak için, barınmak için, geçinmek için ormanı hoyratça kullandılar. Sonuç olarak insanoğlu ormanı tüm hayati ihtiyaçları karşılamak maksadıyla deyim yerindeyse sömürdü.

Bugün gelinen nokta itibariyle dünyada 1.6 milyar insan orman köylerinde veya ormana bağımlı olarak yaşamaktadır. Türkiye’de ise 21.723 orman köyünde 7.157.826 insan orman köylerinde yaşamaktadır. Bu insanların büyük çoğunluğu orman kaynaklarına bağımlı olarak hayatını devam ettirmektedir.²⁵⁰ Ormana dayalı ekonomi içinde yaşayan halkın en temel sorunu gelir dağılımı içerisinde en yoksul olanlarıdır. Orman köyleri olarak belirlenen köyler, diğer köylerle aynı özellikler gösterse de coğrafi ve hukuki olarak çok sıkı uygulanan kanunlara tabidirler. Hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti Devletinde ormanlar devlet ile köylü arasında çıkar çatışması olarak kalmıştır. Köylüler ormandan yararlanmayı hak olarak görürken devlet ise kanunlar ve sıkı tedbirlerle korumayı ve sanayi ürünleri için kullanmayı yeğlemiştir.²⁵¹

Türkiye ormancılığının çözümü en zor olan sorunu, orman içinde ve kenarında oturan köylülerin geçimlerinin sağlanması bakımından sahip oldukları imkânlar ile ihtiyaçlar arasındaki açığın kapanması ve bu açığı arttıran nedenlerin acilen ortadan kaldırılmasıdır.²⁵²

3.2.KÖYLÜNÜN ORMANDAN FAYDALANMA DURUMLARI

Orman; iklim, yağış, toprak tutulumu, erozyonun önlenmesi ve içinde bulundurduğu ekosistem ile insan hayatının önemli bir parçasıdır. Orman insan yaşamına verdiği ürünler sayesinde hem temel ihtiyaçları karşılama noktasında hem de ekonomik olarak refah sağlaması açısından değerlidir. Ancak orman varlığı sınırsız değildir. Günlük hayatta en basit aletten sanayi ve ticaret alanlarındaki orman ürünlerine kadar bakıldığında orman ürünleri her alanda

²⁴⁹ Bülent Köprülü, “Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti,” *Journal of Istanbul University Law Faculty* 14 (1948): 700-754.

²⁵⁰ Mehmet Korkmaz, Hasan Alkan, Ayhan Akyol, “İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa’da Orman ” içinde *Yeni Anayasa Hazırlıkları Kapsamında Ormanlar ve Ormancılık*, ed. Sezgin Özden (Ankara: 2016):111-118.

²⁵¹ Abdurrahman Yılmaz, “Orman Köylü ve Devlet: Ormandan Faydalanma, Koruma ve Orman Suçluları Bağlamında Orman Köylüsü ve Devlet İlişkileri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 S. 4 (2018). 665-690.

²⁵² Selahattin İnal, “Orman ve Ormancılık Problemlerimize Toplu Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17 S.2 (1967):31-44.

kullanılmaktadır. Etkinlik alanının bu denli geniş olması beraberinde koruma ve geliştirme önlemlerinin alınmasını gerektirdi.

Kanun koyucu olan devlet ile ormandan geçimini sağlayan halk arasında bazı problemler ortaya çıktı. Ormanların devlet tekeline alınması halka sınırlayıcı önlemlerin getirilmesi sonucunda ormanlar tahribe açık hale geldi. Devlet ile halk arasındaki çatışma ormanların zararına sonuçlandı. Çıkarılan kanunlar ve alınan tedbirler yeterli olmadı. Halkın sadece kullanım alanlarının sınırlandırılması var olan problemleri çözmeye değil aksine daha da fazla olmasına neden oldu. Ormanları koruma noktasında halk-orman ilişkilerinin düzenlenmesi, ormanların sınırlarının belirlenmesi ve devlet ormanı ile özel ormanların ayrımlarının yapılması gerekirken bunlar göz ardı edildi. Polisiye tedbirler ve uygulamalarla süreç idare edilmeye çalışıldı.

Orman köylüsünün ormandan ürün olarak faydalanması durumu: 6831 sayılı kanununda belirtilen hükme göre orman içinde yaşayan halk ile ormana 10 km uzaklıkta bulunan köylerdeki cami okul vb. gibi ortak ihtiyaçların giderilmesinde kullanılacak kerestelik odun için bedel alınmaz. Ancak köylünün şahsi ihtiyaçları olan konut, ahır, ağıl ve diğer inşaları için onda bir tarife bedeli alınır. Ayrıca doğal afetler sonucunda mülkü zarar gören halka bir defa olmak üzere orman ürünlerinden ücretsiz yararlanma hakkı tanınır.²⁵³

Orman köylüsünün orman işçisi olarak faydalanması durumu: Devlet orman işleri için işçi bulmakta zorlanmaktadır. Şehir merkezinde ikamet eden halk iş yerinin uzak olması nedeniyle ormanda çalışmak istememektedir. Bu durum zaten maddi gücü sınırlı olan köylünün iş alanının artması anlamında gelir. Ayrıca orman işlerinden anlayan köylüyü bu alanda çalıştırmak eğitimli personel bulmakta zorlanan devlete kolaylık sağlar. Ormanların bakımı, kesilmesine onay verilen ağaçları kesme işlemi, ürünlerin toplanması ve nakliyesi ile ağaçlandırma çalışmalarında orman köylüleri iş sahibi olmaktadır.

Yukarıda sayılan köylünün ormandan faydalanma durumlarının yanında para olarak verilen imkânlarda mevcuttu. Devlet orman arazisinde ağaç yetiştirmek isteyen kişilere teşvik kredileri verilmek suretiyle destek olur. Ayrıca ziraat araçlarına ulaşmayı da kolaylaştırır. Görüldüğü üzere ormanlar insan hayatının büyük ve önemli bir parçasıdır. Vazgeçilemeyecek kadar hayatidir. Başta temel ihtiyaçlar olmak üzere yiyecek, barınma, güvenlik, sağlık, turizm, ulaşım ve haberleşme ve tıp gibi çok fazla faaliyet alanına hammadde sağlaması nedeniyle de

²⁵³ İnal, Türkiye’de Anayasa, 67-68.

gelir kapısıdır.²⁵⁴ Dolayısıyla ormanların korunması ve sürdürülebilir olması işi büyük önem arz etmektedir.

3.3. ORMANLARIN KORUNMASI

Türkiye büyük bir merkezi platodan oluşmaktadır. Kuzeyden Karadeniz kıyılarına paralel uzanan dağlar, güneyden kavis şeklinde gelen Toroslar ile doğuya doğru ilerleyen Ege dağlarının sınırladığı alandır. Bu birbirinden değişik doğal oluşumlar ekonomik ve ormancılık şartları için farklılık arz etmektedir.²⁵⁵ Ülkemizin 21.2 milyon hektar olarak bilinen orman varlığı ve içinde barındırdığı canlılar çeşitli tehditlere maruz kalmaktadır. Bu tehditlerin ana unsuru insandır.²⁵⁶

Ormanların korunması meselesi, orman ve ormancılık politikasının en temel ilkesi ve en önemli adımıdır. Çünkü orman varlığı gerektiği şekilde korunmadıkça mesleki hiçbir başarıya ulaşılamayacağı açıktır. Aksi durumda çalışmalar yarım ve sonuçsuz kalmaya mahkûmdur.²⁵⁷ Orman ve ormancılık politikasının oluşmasındaki en önemli etken kuşkusuz orman kaynakları ile bu kaynaklara yönelik beklentiler arasındaki dengenin bozulmasıdır. Politika oluşturma temel amacı ise bu dengenin sağlanmasıdır.²⁵⁸

Ormanların korunmasında esas olan adım öncelikle onları nelerden korumak gerektiğinin iyi bilinmesiyle başlar. Ormanların tahribine ve yok olmasına neden olan etmenleri şöyle sıralayabiliriz.

²⁵⁴ Mustafa Konukçu, *Ormanlar ve Ormancılığımız "Faydaları, İstatistiki Gerçekler Anayasa, Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Yıllık Programlarda Ormancılık"* (DPT Yayın No DPT: 2630 2001),3.

²⁵⁵ Franz Heske, " Türkiye’de Orman Davası", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, S.1-2 (1950): 148-188.

²⁵⁶ Beşir Yüksel vd., "Türkiye’de Orman Kaçakçılık Suçları ve Kaçakçı Profiline Değerlendirilmesi: Akyazı ve Hendek Örneği." *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University* 59 (2009):1-14.

²⁵⁷ Halil Kutluk, " Orman Korunmasının Tarihi Gelişimine Bir Bakış Korunmayan ve Korunan Ormanlar" *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, Cilt 5, S. 17 (1966):212-249.

²⁵⁸ Erdönmez, Cihan, Erdoğan Atmış ve Sezgin Özden, " Ormancılık Politikası" içinde *Türkiye Ormancılık Politikası*, (Ekim 2010): 100-145.

Tablo 4: Ormanların Yok Olmasına Neden Olan Etmenler

Doğal Etmenler	Beşeri Etmenler
1. Yangın	1. Yangın (Kasıtlı)
2. Deprem	2. Ağaç Kesme (Usulsüz)
3. Fırtına	3. Tarla Açma
4. Sel	4. Plansız Yerleşme
5. Hayvanların ve zararlı böceklerin Tahribatı	5. Hayvan Otlatma (Mera)
6. Bitkilerin Hastalanması	6. İlkel Üretim

İnsanların hayvancılık ve tarıma başlaması ormanların azalmasına neden oldu. Tarla yapılan alanlar verimsizleşince terkedilerek yeni alanlara geçildi.²⁵⁹ Bu düzen böyle devam ettikçe ormanlara verilen zararın boyutlarını tahmin etmek zor değildir.

Ülkemizde orman, bir tabiat vergisi sayılır. Adeta hava gibi, başıboş akan sular gibi ormanlarda tabiatın bir parçası ve tabiatın bir nimeti olarak görülür.²⁶⁰ Ormana bakış bu yönde olduğu için ormandan faydalanmayı da hak olarak gören orman köylüleri, alınmaya çalışılan koruma önlemlerine de direnç göstermekten geri durmadılar. Bir gazete haberinde ağacı kesenler şu şekilde sıralanmıştır: *Ağaca kıyanalar; yaylacılar, külekçiler, çam sakızı çıkaranlar, kök sökenler, meşelikte tarla açanlar, kıl geçileri.*²⁶¹ Öte yandan ormanı koruma sorunu sadece insanlardan yani köylü veya geçimini ormandan sağlayan tüccarlardan koruma değil aynı zamanda orman içerisinde bulunan ormana daha fazla zarar veren hayvanlardan da korunması işidir.

Orman varlığına ve bütünlüğüne zarar veren canlılardan en önemlileri keçi ve böceklerdir. Böcekler büyüme üzerinde etkili oldukları gibi kalitenin düşmesine de neden olmaktadır. Ormanın dengesini bozmaktadır.²⁶² Böcekler çok küçük olmalarına rağmen iktisaden ormana önemli zararlar verebilirler. Böcekler yetişmiş şekildeki bitki ve ağaçlara

²⁵⁹ Devlet Toksoy, “*Türkiye’de Orman ve Ormancılık Faaliyetlerini Özelleştirme İmkânları Üzerine Bir Çalışma*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi., (Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1994).

²⁶⁰ Ali Kemal Yiğitoğlu, *Türkiye İktisadiyatında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti*, (Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Matbaası, 1941), 4.

²⁶¹ Ulus, “*Ağaca kıyanlar*”, (15 Ocak 1937), s.2.

²⁶² M. Mesut Erden, “Ormancılık, Orman Mevzuatı ve Memleketimizdeki Tatbikatı,” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, Cilt 5, S. 17 (1966):118-140.

saldırmak ve hastalıkları taşımak suretiyle zarar verebilirler. Bitkilerin öz suyunu emmek, kök ve odun kısımlarına zarar vererek anormal şekiller almasına neden olmaktadır.²⁶³

“Orman yurdun mücevheri, insanoğlunun da beşikten mezara kadar ihtiyaç hissettiği ağacın yetişme yuvasıdır.” Diyerek kendisine has bir şekilde ormanın ne denli önemli olduğunu belirten Orman Umum Müdürlüğü mühendislerinden Adil Gökşin ormanların 2 nolu düşmanı olarak gördüğü ve bu konuyu kaleme aldığı kara keçi meselesine değinmeden bu yazılarımız anlamsız kalacaktır. Öylesine önem vermiştir ki yazının başlığında Ya orman! Ya keçi! Şeklinde attı. *Keçi burnunun dibindeki otu bırakıp genç ağacın en lezzetli yeri olan tepe sürgünlerini, filizlerini koparır. Genç fidanların kökleri sathi ise onları sivri uçlu tırnağı ile zedeler. Toprağı sertleştirir, boynuzlarıyla genç fidanların odunlaşmamış kabuklarını soyar.*

264

Yüzyıllardır oluşan cibali mübaha anlayışının 1960lı yıllarda da hala terkedilmemiş olması, orman üzerindeki baskının kalkmamış olmasını söylemek üzücüdür. Bugün artan nüfusun ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda aynı hızla ormanların azalması ve ihtiyaca karşılık veremeyecek duruma gelmesi ise ürkütücüdür. Kanunlar yapıp, yasaklar koyarak halkın zihniyet değiştirmesini beklemek yanlış bir yöntemdir. Özellikle geçimini ormandan sağlayan orman köylülerinin orman ve ormancılık bilincine sahip olması gerekmektedir. Bunu da sağlayacak olan eğitimidir. Eğitim tek başına yeterli değildir. Köylünün ihtiyaç listesinde en başa tutturulan geçim problemine etkili çözümler üretilerek eğitimle birlikte yürütülmesi esastır.

İhtiyaçları ağır basan köylü ormanın yok olma tehlikesini gelecekte herhangi bir zamanda algılaması suretiyle günlük geçim için gerekli malzemeleri ön plana alacağından bu soruna en acil çözüm planını sunmak şarttır. Sonrasında eğitim ile desteklenmeli gelecek nesillere aktarılması sağlamalıdır. Ülkenin maddi ve manevi değeri olan orman bilincinin yerleşmesi ve bu değeri yerinde koruması için diğer yöntemlere başvurulmalıdır. Aksi takdirde hayatını günlük ihtiyaçlarla idame ettirmeye çalışan köylüden öteden beri getirdiği alışkanlıkları bir anda terk etmesini beklemek fazla ütöpiktir.

²⁶³ Gafur Acatay, “Milli Ekonomi ve Ormancılıkta Zararlı Böcekler” *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı*, Cilt 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 38-40.

²⁶⁴ Adil Gökşin, “Ormanlarımızın 2 No.lu Düşmanı Kara Keçi,” *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı*, Cilt 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 83-

Ormanların tahribine büyük oranda ve hızla yok olmasına neden olan etmen: Yangındır. Yangınların çıkmasının en büyük nedeni insanların bilinçsiz ve dikkatsiz davranmasıdır. Ancak bir de yaz aylarının aşırı sıcak geçtiği bölgelerde çıkan orman yangınlarını göz ardı etmemek gerekir. Ülkemizde orman yangının olmadığı yıl neredeyse yoktur. Bu durum mevcut orman kaynağının her yıl kaybına neden olmaktadır.²⁶⁵ Türkiye'nin sadece % 13 gibi küçük bir bölümünün ormanla kaplı olması²⁶⁶ ve yangınlarla bu miktarın daha da azalması büyük bir sorundur. 1937 ve 1944 yıllarında çıkan yangınlarını tablo halinde veren Niyazi Acun yangının ormanlara ne kadar zarar verdiğini gözler önüne sermiştir.²⁶⁷

Tablo 5: 1938- 1944 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangınları

Yıllar	Yangın Sayısı	Yanan ormanlık alanlar Hektar	Yanan Ağaç Sayısı
1938	398	14.416	4.983.728
1939	510	12.304	1.263.828
1940	419	18.732	540.809
1941	858	31.235	1.999.496
1942	834	89.740	3.682.227
1943	950	35.108	7.663.044
1944	607	16.254	2.124.949

1938-44 Top: 4.576

217.789

23.191.171.

Kaynak: Niyazi Acun, Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası,

(Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi, 1945). 229.

Yangın, orman varlığına bir anda çok büyük bir alana yayılmasıyla müthiş boyutta zarar veren ormanın düşmanıdır. Orman yangınları sadece yanan alana zarar vermez. Yangın sonucunda o alanda bulunan ekosistemi de derinden etkiler. Bitkilerin, böceklerin ve diğer hayvanların yaşam alanları da yok olur. Ayrıca ülke ekonomisine de ağır kayıplar vermektedir.

²⁶⁵ Mesud Defne, "Orman Yangınları ve Propaganda", *Orman ve Av*, S.4 (Nisan 1951):91-93.

²⁶⁶ Muttalip Uslu, "Türkiye'de İnumaralı Orman Düşmanı: Orman Yangınları", *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı*, Cilt 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945):78-82.

²⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt:19. Doksanıncı Birleşim 7. Dönem: 151-152. Niyazi Acun, Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası , (Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi, 1945). 229.

Orman gibi değerli bir varlığın korunması sadece devletin değil her ferdinde görevidir. Bu bahse en iyi örnek ise Bodrum Gümrük Müdürlüğü memurlarından olan Niyazi Kıvılcım'dır. Niyazi Bey Muğla'da yaz mevsiminin aşırı sıcak geçmesinden kaynaklı olarak çıkan orman yangınlarının ormanlık alana verdiği zararı bildirmek ve yangın anında uçak kullanmanın önemine dikkat çekmek için dönemin Başbakanı Recep Peker'e bir dilekçe yazdı. Dilekçesinde şu ifadelerle yer verdi:

*“Yurdumuzun bir servet menbaı olan zümrüd gibi ormanlarımızın dört beş senedenberi yangın afatı yüzünden mavf olmakta... Bir Türk çocuğu olmaklığım dolayısıle naçiz yazılarımı yüksek huzurlarınıza arz etmeği bir yurd borcu telekki ederim... ormanlık ölgelerin sahile yakın yerlerinde birer yangın söndürme uçağının bulundurulması halinde yangın afetinin kısa bir zamanda önleneceği ve Milli servetimizin yanmaktan kurtulacağı....”*²⁶⁸

1963 yılında Orman Mühendislerinin hazırladığı rapordan alınan bilgilere göre 1950 - 1959 yılları arasında ortama her yıl 33.000 hektar ormanlık alan yangınlar sonucu yok olmaktadır.²⁶⁹ Mustafa Konukçu'nun Türkiye'de Ormancılık adlı kitabında 1963- 1983 yılları arasında çıkan yangınlar tablo halinde verilmiştir. Çalışmamızın belli bir bölümünü aydınlatması düşüncesiyle sadece 1963-1970 arası dönemini kapsayacak şekilde yer vermekle yetineceğiz.²⁷⁰

²⁶⁸ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No:504 Gömlek No: 10 (504/10), Tarih: 15.08.1946.

²⁶⁹ Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, (81/3).

²⁷⁰ Mustafa Konukçu, *Türkiye'de Ormancılık*, (Ankara: Form Ofset, 1984). 120.

Tablo 6: 1963-1973 Arası Dönemde Çıkan Orman Yangınları

Yıllar	Yangın Sayısı	Yanan Alan	Zarar	Kule-kulübe Sayısı
1963	455	5.178	3.448	433
1964	768	13.348	8.800	463
1965	415	3.945	2.633	489
1966	433	6.664	4.438	559
1967	473	8.441	5.622	589
1968	387	7.540	5.022	615
1969	714	16.354	10.892	671
1970	790	15.019	10.003	651

Kaynak: Mustafa Konukçu, Türkiye’de Ormancılık, (Ankara: Form Ofset, 1984). 120.

Türkiye, konumu gereği sıcak orta kuşak iklim kuşağında bulunur. Bunun sonucu olarak özellikle yaz aylarında sık sık orman yangınlarıyla karşılaşılır.²⁷¹

1945 yılında Mecliste Orman yangınları üzerine konuşma yapan Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu şu önemli noktalara değinmiştir: *...Ülkemizde her yıl orman yangınlarına rastlanır. Bu senede yaz ayları aşırı derecede kurak geçti. Bu durum orman yangınlarının kolaylıkla ortaya çıkmasına ortam hazırlamaktadır. Şeklindeki konuşmasının devamında ise; yangınların nedenlerini sıralar. Birinci gruptaki sebepler: Çobanların çıkardığı yangınlar. Bunlar ateş yakarak yangın çıkarırlar. Ormana içtikleri sigarayı söndürmeden atarak yangına neden olurlar. İkinci grup olanlar; tarım alanı elde etmek amacıyla bilinçli yapılan yangınlar. Bazı vatandaşlar küçük ormanlık alanları belirledikten sonra oralarda ateş çıkarırlar. Böylelikle yangınlar, büyük orman alanları yok eder. Üçüncü grup ise orman yakınında geçen dikkatsiz insanların ateş yakmak veya sigara izmaritini atmak suretiyle çıkardığı orman yangınlarıdır.*²⁷²

²⁷¹ Türkiye Ormancılar Derneği, *Türkiye Ormancılığı:2019*. (Ankara: Kuban Matbaacılık Yayıncılık, 2019): 49.

²⁷² TBMM Tutanak Dergisi 7. Dönem Cilt:19. Toplantı:2. Doksanıncı Birleşim: 152.

3.3.ORMAN SUÇLARI VE NEDENLERİ

Ormanlar bilindiği üzere toplumun tüm bireylerinin müşterek haklarının olduğu doğal kaynaklardır. Ormanların tüm insanlığı faydasına olan özelliklerini saymakla bitirmek mümkün değildir. Elbette bu kaynaklar sonsuz değildir. Gerek ülke ekonomisi için değeri gerekse sıradan insanların gündelik ihtiyaçlarını karşıladıkları önemli bir kaynaktır. Ormanlar orman yakın köylerde veya ormana bitişik olan köylerde yaşaya halk içinde adeta bir yaşam kaynağıdır. Bu meskenlerde hayatını sürdürmeye çalışan köylüler deyim yerindeyse ormanın etinden sütünden yararlanırlar. Orman köylülerin hayatta kalmasını sağlar. Fakat bu doğal hazine çeşitli sebeplerden ötürü kullanılamadığında köylüler zaman zaman zor durumda kalırlar. Kış aylarının çetin geçtiği bölgelerde yaşayan köylüler ormandan yeteri kadar odun elde edemez ise soğuk kış mevsiminde müşkül duruma düşebilir. Bu durum ısınmayı engellediği gibi yiyecek, içecek sorununu da gündeme getirir. Örneğin: Son Posta Gazetesi'nde yer alan bir habere göre Kızılcahamam mevkiinde yiyecek ve yakacak kıtlığı olduğu bildirilmektedir. İlçenin etrafında birçok olmanın karşın orman vergisini yatıracak ekonomik durumu olmayan köylünün yeterli odunu kesip depo edememesinden kaynaklı kötü yaşam koşulları içinde kaldığı ifade edilmektedir.²⁷³ Diğer bir örnek ise 1946 yılında Tarım Bakanlığı'na gönderilen dilekçe metnidir. Kışın gelmekte olduğu ifade edilerek henüz kendilerine belirli alanın gösterilmediği ve köylünün odun ve kömür birikimi noktasında zor durumda kaldıklarını belirttiler.²⁷⁴

Köylüler ormanı ihtiyaçları doğrultusunda kesip kullandıktan sonra ağaçtan mahrum olan bölgeleri de tarla açmak suretiyle işgal ederler. Bu süreci biraz daha kısaltmak isteyen kötü niyetli kişiler kasıtlı orman yangınları çıkarabilirler.²⁷⁵ Ormanda yangın çıkarmak ciddi suçlardan olsa da zaman zaman affa maruz kaldığı bilinmektedir. Gazete de orman yangınıyla ilgili çıkan bir haber incelendiğinde orman yakan birkaç köylü yakalanarak mahkemeye sevk edildiği görülür. Haberin içeriğinde yer alan bilgilere göre Paşaköy ile Ömerli'ye kadar devam eden ormanlık alanda 100 hektar olduğu tahmin edilen sahada orman yangının çıktığı ifade edilir. Yangını çıkaran kişilerin ise Şaban, Necip ve Mustafa adlı köylüler olduğu belirlenerek mahkemeye gönderildikleri bilgisine yer verilmişti.²⁷⁶ Orman yangını ile ilgili başka haberler incelendiğinde yılan yalamak isteyen bir gencin çıkardığı yangın ormana sıçrayarak büyük bir

²⁷³ Son Posta, " Kızılcahamamda yiyecek ve yakacak buhranı var", (24 Şubat 1938) s.5.

²⁷⁴ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 504, Gömlek No: 12 (504/12), Tarih: 26.9.1946.

²⁷⁵ Son Posta, " Karasuda Orman yangını", (7 Nisan 1937), s.5.

²⁷⁶ Milliyet, "Yangın Yapanlar Mahkemeye Verildiler", (14 Nisan 1932), s.3.

ormanlık alanın yanmasına neden olduğu görülür.²⁷⁷ Ormanın ortasında bulunan tarlasına domuz girmesini istemeyen kişinin ormanda yangın çıkarması da hayli ilginçtir.²⁷⁸ Ormanın bazı alanlarını yok ederek tarla açmış olması muhtemel olan bu kişiyi ormanı işgal etmesinin yanı sıra açtığı tarlaya ormanda barınan hayvanın girmesini istememesinden dolayı ormanı yakması ormanlar üzerinde oluşan tahribatın aynı anda birkaç örneğini teşkil eder.

Ormanların önemini halka anlatmak, çıkan yangınları azaltmak için özellikle orman köylülerini bu konuda bilinçlendirmek maksadıyla bir takım adım atıldı. Bunlardan bir tanesi ise gazetelerde bulunan hikâye köşelerinde ilgi çekici şekilde kaleme alınan yazılar aracılığıyla halka mesajlar vermektir. Örneğin Haber Gazetesi'nin hikâye köşesinde *Yeşil Ankara ve bir orman yangını* başlıklı yazıdır.²⁷⁹ Başka bir gazetenin çocuk bölümünde de yine bir orman yangını hikayeleştirilerek anlatıldı.²⁸⁰ Ancak bu uygulamaların yetersiz olduğunu söylemek yerindedir. Orman kanunun yeni çıkmasından dolayı henüz anlaşılmamış olduğunu gösteren haberlerde mevcuttu. Orman kanunu vesile tutularak odun ihtikârı* yapılmağa başlandı. Şeklinde gazetede haberler yer almaya başladı.²⁸¹ Adliye Vekâleti odun ve kömür kaçakçıları için yeni emirler çıkartarak kaçakçılık suçundan dolayı zor durumda kalan hayvan ve mahsul için önlemler aldığı haberi de kaçakçılığın diğer unsurlara verdiği zararın örneği olması açısından önemlidir.²⁸²

Halkın orman ve orman ürünlerinden faydalanması noktasında yapılan değişiklikler her zaman olumlu tutumla karşılanmadı. Çeşitli tepkilere ve eleştirilere maruz kaldı. 1938 yılında İsmet İnönü esnaf ve köylüler ile buluştu. Köylülerin sıkıntılarını dinlediği bir anda köylünün biri orman kanunundan duyduğu rahatsızlığı ifade etti. Başka bir köylüsü ise odun sıkıntısının köylünün başına bela olduğunu söyledi.²⁸³

Tarım Bakanı yaptığı gezi sırasında orman ve zeytincilik kanunundan şikâyet eden köylüler ile görüşmelerde bulundu. Yapılan konuşma esnasında köylüler orman ve zeytincilik kanunu üzerine bakana dert yandılar. Bakan bir takım vaatler vermek suretiyle problemin halledileceğini ifade etti.²⁸⁴

²⁷⁷ *Son Posta*, “İstanbul’da Bir Orman Yangını Daha”, (8 Eylül 1935), s.2.

²⁷⁸ *Son Posta*, “Tarlaya Domuz Girmemesi İçin Kocaman Bir Orman yakıldı”, (15 Eylül 1935), s.4.

²⁷⁹ *Haber*, “Yeşil Ankara ve bir orman yangını”, (13 Mayıs 1937), s.5.

²⁸⁰ *Son Posta*, “Orman Yangını ile Yarış”, (30 Ağustos 1936), s. 7.

* Vurgun, vurgunculuk.

²⁸¹ *Haber*, “Odun ihtikârı yapılmağa başlandı”, (20 Haziran 1937), s.1-2.

²⁸² *Son Telgraf*, “Odun ve Kömür Kaçakçıları”, (7 Mayıs 1938), s.2.

²⁸³ *Son Posta*, “Sayın İnönü köylü ve esnafla karşı karşıya” (12 Aralık 1938), s7.

²⁸⁴ *Son Posta*, “Çanakkaleliler orman ve zeytincilik kanundan şikâyet ettiler”, (13 Temmuz 1949) s.1-7

Yukarıda verilen örneklere bakıldığında orman her dönemde köylü ve devlet arasında büyük sorun oldu. Bu sorunun çözülmesi için çeşitli tedbirler alınsa da ne köylü vazgeçti ne de devlet. Dolayısıyla ormana karşı işlenen suçlar uygulamalar neticesinde azalsa da hiçbir zaman son bulmadı.

Orman suçu mevzuatta tanımlanmış bir suç değildir.²⁸⁵ Dolayısıyla orman suçu kavramı kapsam ve içerik olarak geniştir. Orman suçları hakkında eserler kaleme alan araştırmacılar kendilerine göre bir takım tanımlamalar yapmaktadır. Bu çalışma kapsamında orman ve ormancılık hakkında edinilen bilgiler dikkate alındığında orman ve içinde barındırdığı ekosisteme zarar veren her türlü eylem orman suçudur.

6831 Sayılı Kanunun 17. Maddesine göre suç sayılan fiiller:

Ormanların korunması amacıyla yapılacak olan tesisler hariç olmak üzere, yıllık otlatma süreci dışında hayvan otlatılması, hayvanların güvenliği için ayrılan alanlar dışında her türlü bina ahır, ağıl yapılması, tarım arazisi açılması ve bunların ekilip biçilmesi yasaktır.

6831 Sayılı Kanunun 93. Maddesine göre:

Bu Kanunun 17 nci maddesinde yasak edilen fiilleri işleyenler, izne bağlı işleri izinsiz yapanlar, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. İşgal ve faydalanma suçunun orman kadastrası sınırları içerisinde işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır. Bu maddede tanımlanan suçların konusunu oluşturan, işlenmesiyle elde edilen eşya veya ürün Türk Ceza Kanununun müsadereye ilişkin hükümlerine göre müsadere edilir.²⁸⁶

Ormanlara karşı işlenen suçlar, bu suçların takibi ve engellenmesi, orman suçluları ile mücadele ormancılık etkinliklerinin önemli aşamasıdır.²⁸⁷ Orman suçları denilen suçlar sırasıyla; Ağaç Kesme Suçu, Ağaç Yaralama Suçu, Fidanları Kesme Suçu, Yaş Ağaçlardan Yalamuk, Pedavra ve Hartama Çıkarma Suçu, Orman Yakma Suçu, Orman Yangınlarını Önleme Konusunda Tedbirlere Uymamak, Taksirle Orman Yakma, Kasten Orman Yakma, Terör Amacıyla Orman Yakma, Kabahat Türünden Olan Orman Suçları.

²⁸⁵ Sedat Ayanoğlu ve Yusuf Güneş, *Orman Suçları Ders Kitabı* (İstanbul: İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, 2003),4.

²⁸⁶ Orman Mevzuatı, “Orman Kanunu” <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6831.pdf>

²⁸⁷ Ayanoğlu ve Güneş, *Orman Suçları*, 1.

Orman varlığını tehdit eden diğer bir unsur ise orman kaçakçılarıdır. Türkiye’de halk-orman ilişkilerinin düzensiz ve bozuk olması ormancılığın önemli sorunlarından. Bu sorunun belirgin özelliklerinden biri de kaçakçılıktır. Kaçakçılık eyleminin meydana gelmesinin nedenlerinin başında maddi problemler yer almaktadır. Diğer nedenler ise eğitimsizlik ve kolay para kazanma arzusu olarak karşımıza çıkar.²⁸⁸ Her ne amaçla yapılırsa yapılsın kaçakçılık büyük bir suçtur. Bu suç ile mücadelede bölgeler ve iller bazında araştırmalar yapılmalı ve suç eğilim oranlarının azaltılmasına katkı sağlayacak etkili önlemler alınmalıdır. Orman koruma politikaları açısından kaçakçılık suçunun ekonomik ve sosyal olarak değerlendirilmesi çok önemlidir. Ülke ekonomisine verdiği zarar boyutu da ayrı bir çalışma konusudur. Ormanların korunması politikasını da zedelemektedir.

1960 yılında Türk Ceza Kanunu ve özel kanunlarla mahkûmların % 31’i ve özel kanunlara göre mahkûm olanların %62’ini orman suçundan hüküm giymiş olanlar oluşturdu.²⁸⁹ Bu durum halkın aylarca mahkemelerle uğraşmasına neden oldu.

1961 Anayasası’nın ormanları koruma ve orman alanlarının daraltılmasını güvence altına alan içeriklerinin yanında orman suçlarının affedilmesini de önleyici maddeleri vardı.²⁹⁰ Bu hüküm kapsamında daha önce çıkarılan orman suçlarının affedilmesini sağlayan af kanunlarının ormanların aleyhine sonuçlanması ve af kanunun verdiği rahatlıkla suçları işlemekten geri durulmaması gibi durumları ortadan kaldırmak amaçlandı.

25 Nisan 1961 Hürriyet ve Milliyet Gazetelerinde yer alan haber şöyle idi: “Orman Suçları Affedilmeyecek” bu iddialı haberler ormancılardan oluşan komisyonun kanun tasarısı oluşturmaya çalıştığı süreçte halka duyuruldu.²⁹¹ Öte yandan 1963 yılında Orman Mühendisleri tarafından hazırlanan Ormancılık Meseleleri İle İlgili Görüşler adlı raporda 1955 ile 1959 yılları arasında açmacılık ile tarla oluşturma, hayvan otlatma ve usulsüz yararlanmaların ormanlık alana verdiği zarar 5300 hektar olarak açıklandı. Tomruk kaybının yıllık oranı ise 231.000 m³’tü.²⁹²

1961 Anayasası’nın ilgili hükmü zaman içinde ihtiyaçları karşılamadığı gerekçesiyle değiştirilmesi teklif edildi. Gelen teklifler ve talep üzerine Tarım Bakanlığı ilki 1967 yılında

²⁸⁸ Yüksel vd., “Türkiye’de Orman,” 2.

²⁸⁹ İnal, *Türkiye’de Anayasa*, 5.

²⁹⁰ Yavuz Güloğlu, “*Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü*.” Yayınlanmamış Doktora Tez., (Gazi Üniversitesi, 2010).

²⁹¹ *Hürriyet*, “Orman Suçları Affedilemeyecek” s.1, *Milliyet*, “Orman Suçları Affedilmeyecek”1. 25 Nisan 1961.

²⁹² Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, (81/3).

ikinci ise 1969 yılında olmak üzere iki kanun tasarısı hazırladı.²⁹³ Bu kanun tasarıları anayasaya aykırı olmasından dolayı büyük tepkilere yol açtı. Ancak değişiklik talepleri son bulmadı. Üç partinin* ortaklaşa oluşturduğu kanun maddesi 1970 yılında 1255 sayılı kanun olarak kabul edildi. Böylece orman suçları için af kanunu çıkarmaya zemin hazırlandı.

²⁹³ İnal, *Türkiye’de Anayasa*, 29.

* Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Güven Partisi.

SONUÇ

Bu çalışma ile incelenen orman ve halk ile orman ve devlet unsurlarının birbirleri üzerinde nasıl etki bıraktığı ortaya konuldu. Ormancılık politikalarının oluşum aşaması ve sonuçları değerlendirildi. Çalışmada kullanılan kaynakların büyük çoğunluğu bu sürecin başında da ifade edildiği orman fakültelerinin yaptığı araştırmalardı. Çok az miktarda tarih alanında yapılan araştırma eserler olduğu tekrar teyit edildi. Dolayısıyla araştırmanın ilk ortaya çıktığı dönemde tarih alanında ormancılık tarihinin geri plana atılması iddiası yerini korudu. Literatürde Tarih bilimi açısından 1937 ile 1961 dönemini kapsayan ormancılık işleri ile ilgili müstakil bir çalışma yoktu. Özellikle bu dönemin siyasi tavırlarının incelenmesi ve tarih perspektifinden verilmesi ortaya çıkan ormancılık kanunları ve uygulamaları noktasında büyük önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti geleneksel yapı içerisinde ormanları kendiliğinden oluşan ‘Hüday-i Nabit’ tabiriyle nitelendirirdi. Dini inanç gereği Allah’ın lütfu gözüyle baktı. Bu neden dolayı ormanları deyim yerindeyse başıboş bıraktı. Toplum ise bu ormanları kesinlikle bedelsiz ve süresiz hoyratça tahrip etmekten geri durmadı. Bu doğal kaynağın bir gün bitebileceği düşüncesi zihinlerde hiç belirmedi. Devlet bazı kanunnamelerde belli belirsiz ifadelerle anlatılan maddelerle korku ve şiddetle dayalı olarak vergi kaçırınlara uygulanacak kıstaslara değinmekle yetindi. Bunlar dışında ormanları koruma veya genişletme çabasına düşmedi. 1839 Tanzimat Fermanı ile devletin işleyiş mekanizmaları köklü değişikliklere uğradı. Özellikle dönemin yazını da bir takım fikri değişimlere ortam hazırladı. Bu bağlamda ilk defa yabancı uzmanlar modern yöntemleri uygulamak ve Türk ormancılığının aşamalarını başlatmak amacıyla ülkeye geldi. Yaptıkları çalışmalarda dönüşümün esas olduğunu vurguladılar. Bu noktadan bakıldığında Osmanlı Devleti klasik yönetim anlayışını 19. yüzyılda terk etmeye başladığı görülür. Bu anlayış siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları etkilerken kendine yer edinmeye çalışan ormancılık işleri de artık yavaş yavaş gün yüzüne çıktı. Bütün bu ifadeler dikkatle incelendiğinde içinde bulunduğu zaman dilimine geç de olsa ayak uydurmaya gayret eden moderniteyi sindirmeye çalışan bir devlet görmekteyiz. Tanzimat Dönemiyle ortaya çıkan aydınlar Cumhuriyet rejimini kuran kadrolara örnek oldular. Devletteki işlersizliği iradenin beceri sınırlılığı ve başlayan savaşlar ülkenin yabancılara teslim olmaya başlamasıyla yeni bir siyasi ve toplumsal mücadele ortaya çıktı.

Cumhuriyet’in kurucu unsurları değişen siyasi mekanizma ile gerek halkın desteği ile gerek halka rağmen radikal kararlara imza attılar. Ormancılık işleri adına 1920 yılında 39 Sayılı Baltalık Kanunu ile düşmanla ve iç çatışmalarda halkın desteğine talip oldular. Süreç içerisinde değişen şartlarla birlikte hem ekonomik hem de toplumsal gereklere uygun olarak 1937 yılında

3116 sayılı Orman Kanunu yeni modernitenin kapılarını araladılar. Ülke içindeki hareketli dönemler yeniden başladı. Meclisteki muhalefete rağmen 1945 yılında 4785 sayılı kanun ile tüm ormanlar devletleştirildi. Bu hareket henüz kırılmayan tek parti otoritesini hissettirdi. Gücü elinde bulunduran siyasi irade hala “halka rağmen halk için” düsturunu korusa da artık halk eski hal olmadığından bu politika kabul görmedi. Mecliste başta beliren cılız sesler sonrasında kalabalık insan kitleleri ile yeni bir siyasi partinin kurulmasına giden süreci başlattı. Artık iktidar halkın güçlü sesine kulak vermek zorunda kalarak geri adım atsa da değişime engel olamadı. Yeni bir siyasi döneme girildiğini fark eden halk yönetime ortak olma hayali ile toplumsal hareketleri hızlandırdı. Bütün bunlara bakıldığında eski ve yeni çatışmasının alevlendiği aynı zamanda ezilen halk katmanlarının toplum içinde seslerinin yükseldiği yeni bir dönem yaşandı. İktidar mücadelesine giren partiler ise farklı ve yeni bir siyasi harekete geçiş verdiler. Çok partili hayat halkı da arkasına alarak bütün şiddetiyle ortaya çıktı. 1950 ile 1960 yılları hem siyaset hem de ormancılık işleri açısından oldukça hareketli geçti. Halkın sesini kısmak amacıyla af kanunları gündeme geldi. 1956 yılında 6831 sayılı Orman Kanunun da çıkınca dönem biraz daha sakinleşti denilebilir. Artık sansasyonel olaylar ile çalkalanmalar yeniden başladı ve dönemin sonu 1960 Askeri Darbesi ile gelmiş oldu.

Bu tez çalışması arşiv belgeleri, zabıt cerideleri, hükümet programları, komisyon raporları ve liderlerin meclis konuşmalarından alınan bilgiler ile basında çıkan orman haberleri ile destelendi. Bu çalışma tarihi belgeler ışığında literatüre katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmadan edinilen bilgilere kısaca değinmek gerekirse elde edilen tespitler şöyledir: Orman halk nazarında “varlığı doğal karşılandığı için kullanımı da hak olarak görülen sınırsız ve bedelsiz bir hazinedir.” Ancak bu hazineye ortak olmak isteyen devlet devreye girdiğinde dengeler değişmek durumunda kaldı. Ormanlar ise bu iki kıskaç arasında kalmaktan ve dolayısıyla yok olmaya mahkûm olmaktan kurtulamadı. Devlet tedbirleri sıkıştırdıkça halkta tahribin boyutunu arttırdı. Bu durum zaten orman bakımından fakir sayılan Türkiye ormanlarının daha fazla yok olmasına neden oldu. Özellikle her dönemde siyasal alanda yaşanan gelişmeler orman ve ormancılık işlerini büyük oranda etkiledi. Bu etkilenme ortamında uzun vadeli ormancılık politikaları oluşmadı. Öte yandan ormandan yararlanmayı sürdüren halk için işlerliği yüksek önlemler alınmadı.

Bu tez çalışmasının kapsamı ve önemi Tarih bilimi açısından değerlidir. Devlet uygulamalarının sonuçları, halkın genel ve özel ihtiyaçları ve ormanların geleceğimiz açısından içinde bulunduğu durumu tek bir çatı altında verecek bilim elbette ki Tarihtir. Dolayısıyla Tarihi

insanın olduğu her alanda görmek mümkündür. Bu gerekçeler doğrultusunda bakıldığında literatür açısından var olan boşluğun doldurulduğu görölmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler ışında önerilerde bulunmak gereklidir. Öncelikle ormancılık politikalarının amacı orman kaynaklarının sürdürülebilir olmasıdır. Bunun nedeni ise dünya nüfusunun sürekli artması ve var olan kaynakların yetersiz olmasıdır. İnsan sağlığı, erozyon, su kaynaklarının verimi gibi durumlar dikkate alınmalıdır. İnsanların ormana yakın veya bitişik olarak yaşaması özellikle kentlerde hayatını devam ettiren toplumun imkânlarına sahip olmamasından dolayı eşit bir yaşam standardı yoktur. Dolayısıyla bu yerleşim yerlerinin belirli düzen çerçevesinde iskân edilmesi gereklidir. Politikalar güncel ve çağın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalıdır. Ormancılık politikaları ormanı korumayı, faydalanmanın sınırını belirlemeyi ve yetiştirmeyi esas almalıdır. Bu faktörler birbirleriyle dengeli bir bütün oluşturursa hem devlet kazanç sağlar hem de halkın baskısı ortadan kalkar. Sonuçta ormanların yok olması durdurulmuş olur ve geleceğe miras bırakacak bir hazinenin devamlılığı sağlanır.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri ve Resmi Yayınlar

Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bunlardan Mütevellit İdare Şahsi Haklarının Sukutuna Dair Kanun Layihası ve Ziraat ve Adliye Encümenleri Mazbataları (1/131). Kanun No: 7132, Kabul Tarihi: 23.06.1958.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No: 13, Gömlek No: 1 (13/1), Tarih:27.09. 1920.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No:20, Gömlek No:18 (20/18), Tarih:31.03.1925.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1920 – 1928), Dosya No:16, Gömlek No: 14 (16/14), Tarih: 03.03.1926.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 516, Gömlek No: 16 (516/16).

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), Dosya No: 58, Gömlek No: 20 (58/20), Tarih:18.07.1935.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No:264, Gömlek No: 4 (264/4), Tarih: 28.10.1935.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No: 539, Gömlek No: 9 (539/9), Tarih: 17.06.1939.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü, Dosya No: 471, Gömlek No: 12 (471/12), Tarih: 15.09.1945.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 504, Gömlek No: 12 (504/12), Tarih: 26.9.1946.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No:504 Gömlek No: 10 (504/10), Tarih: 15.08.1946.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Hususi Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 504, Gömlek No: 12 (504/12), Tarih: 17.10.1946.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, T.C. Orman Genel Müdürlüğü, Dosya No: 506, Gömlek No:2 (506/2), Tarih: 1.1.1948.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Muamelat Genel Müdürlüğü, Kararlar Daire Başkanlığı, Dosya No: 97, Gömlek No:3 (97/3), Tarih: 13.06.1949.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya Ek: E12, Tarih: 1960.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Dosya No: 512, Gömlek No: 3 (81/3) , Tarih: 08.07.1963.

Düstur I. Tertip, Cilt 2, s. 404-414.

T.C. Başbakanlık Muamelat Genel Müdürlüğü, Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyon Raporu (1/30), Kanun No: 5677. Kabul Tarihi: 14.07.1950.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 15, 27.1.1937.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt:19. Doksanıncı Birleşim 7. Dönem: 151-152.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt:19. Seksen Dördüncü Birleşim VII. Dönem:74.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 1, Cilt 5, TBMM Basımevi 1920, s.18.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 15 TBMM Basımevi, 1927, s. 108-135.

Türkiye Cumhuriyeti Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 3, 7.4.1958.

TBMM Başkanlığı, Bolu Mebusu İhsan Gülez ve 3 Arkadaşının, Orman Suçlarından Mütevellit Bazı Cezaların Affı Hakkında Kanun Teklifi ve Muvakkat Encümen Mazbatas (2/619). Kanun No: 6385, Kabul Tarihi:11.03.1954.

TBMM. Kanunlar Dergisi Cilt: 32. 5653 Orman Kanunun Bazı Maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun.24/03/1950.

TBMM Kanunlar Dergisi Cilt: 38, No: 6831 Orman Kanunu. Kabul Tarihi. 31. VII.1956.

TBMM Kütüphanesi, Demokrat Parti Meclis Genel Kurul Toplantı Tutanağı. 19.12.1950.

T.C. Resmî Gazete Sayı: 3537, 18 Şubat 1937.

T.C. Resmi Gazete, Sayı. 7473, 3 Nisan 1950.

T.C. Resmi Gazete, Sayı. 9358, 14 Temmuz 1956.

T.C. Resmi Gazete, Sayı: 10816 31 Mayıs 1961.

T.C. Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, Cilt:6 Seksen Altıncı Birleşim.

Ziraat Vekâleti Mecmuası: 1. Yıl, 1. Sayı. İstanbul: Ziraat Vekâleti Neşriyat Müdüriyeti, 1924.

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c003/tbmm11003056.pdf>

Araştırma ve İnceleme Eserler

Acatay, Gafur. “Milli Ekonomi ve Ormancılıkta Zararlı Böcekler”, *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı* 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 38-40.

Acun, Niyazi. *Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası*, Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi, 1945.

Adalı, Fuat. “Ziraat Vekâleti’nin Bu Seneki Teşebbüsü ve Yurdun Ağaçlandırılması”, *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı* 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945): 52-97.

Afet İnan, A. *İzmir İktisat Kongresi 17şubat- 4 Mart 1923*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.

Ahmad, Feroz. *Modern Türkiye’nin Oluşumu*, İstanbul: Kaynak Yay. 2019.

Akgül Kovankaya, Başak. “ *Negotiating Nature: Ecology, Politics, and Nomadism in the Forest of Mediterranean Anatolia, 1870-1920*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi., Boğaziçi University, 2019.

Akis Dergisi, “İktisadi ve Mali Sahada” 29 Eylül 1956.

Akşam, “Orta Anadoluda yeniden orman yetiştirilecek”, 20 Aralık 1934.

Akşam, “Orman Umum Müdürlüğü ile Zingal Şirketi Arasında Bir Dava” 11 Şubat 1945.

Akşam, “ İki fundalık yandı”, 12 Temmuz 1945.

Akşam, “ Orman yangını söndürüldü”, 14 Temmuz 1945.

Akşam, “Orman yangınları ve önlenmesi işi”, 5 Ağustos 1945.

Akşam, “Yeni Orman tasarısı” 24 Nisan 1951.

Akşam, “ Orman Tasarısı”, 27 Nisan 1951.

Akşam, “ Orman Suçları”, 1 Mart 1954.

Ardıç, Kamuran. “Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 36, S.1 (Ocak 1986): 98-114.

Arslan, Zühtü. *Türk Parlamento Tarihi TBMM – XI. DÖNEM (1957-1960) I. Cilt* Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu no:156.

Atay, İbrahim. “Ağaç Bayramı”, *Orman ve Av*, S.1 (Nisan 1951): 101-103.

Atayakul, Fatma Alev. “Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler(1950-1954-1957),” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., İstanbul Üniversitesi, 2007.

Ayanoğlu, Sedat ve Yusuf Güneş, *Orman Suçları Ders Kitabı*. İstanbul: İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, 2003.

Ayanoğlu, Sedat. “Orman ve Çevre Üzerine Olumsuz etki Yaratan Yasal Düzenlemeler”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 45, S. 1-2 (1995):53-59.

Ayaz, Hüseyin. “ Türkiye Ormancılığında 4785 Sayılı Yasanın Uygulanması ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma (Doğu Karadeniz Örneği),” Yayınlanmamış Doktora Tezi., Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2004.

Aydı, Mehmet Akif. “Arazi Kanunnamesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.3, TDV Yayınları, İstanbul 1991.

Aydın, Mehmet Korkud. “CHP ‘de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği: Çiftçiye Topraklandırma Kanunu ve TBMM’de Yaşanan Tartışmalar”, *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S.41 (Sonbahar 2018):359-384.

Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bunlardan Mütevellit İdare Şahsi Haklarının Sukutuna Dair Kanun Layihası ve Ziraat ve Adliye Encümenleri Mazbataları (1/131), s.119.

Bayır, Muhsin Zeki. “Cumhurbaşkanı Orman Tesislerini Gezdi”, *Orman ve Av*, S10 (Ekim 1951): 290-291.

Benli, Mehmet “*Türkiye Cumhuriyeti ’nde Ormancılık Politikaları 1923-1946.*” Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., İstanbul Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2014.

Bernhard. *Türkiye Ormanları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1927.

Bingöl, İsa. *Geçmişten Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız - Cilt I*. İstanbul: Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı, 1990.

Bingöl, İsa H. *Ülkemiz Ormanları ve Ormancılığı*. Ankara: Baran Ofset, 2005.

Birben, Üstüner. “Türkiye’de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 58, S.1 (Ocak 2008): 1-16.

Boratav, Korkut. *Türkiye’de Devletçilik*, Ankara: Savaş Yay. 1982.

----- *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2015*. Ankara: İmge Kitabevi Yay. 2018.

Bozkurt, A. Yılmaz. “istihsal”, *Ormancılık Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1990.

Bugün, “Ağaç Bayramı Dün Köprü Köyünde Kutlandı” 22 Mart 1941.

Cumhuriyet, “Siyasi müsteşarlıklar ve orman kanunları”, 9 Şubat 1937.

Cumhuriyet, “Orman Fakültesinde bir gün Ekim seferberliği yanında ağaç seferberliği de lazım”, 5 Mart 1942.

Cumhuriyet Halk Partisi 7. Büyük Kurultayı
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/842?show=full>

Çağlar, Yücel. *Türkiye’de Ormancılık Politikası (dün)*, Ankara: Çağ Matbaası, 1979.

----- “Tanzimat’tan Cumhuriyete Ormancılık ve Gelişimi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

----- *Türkiye Ormanları ve Ormancılık*, Ankara: İletişim Yayınları, 1992.

----- *Hukuksal Kısaçtaki Ormanlar*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2014.

Çakıroğlu, İ. Selçuk. “Ormancılık ve Turizm”, *Orman ve Av* S.1 (Ocak 1951): 6-10.

Çetin, Türkan. “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Sonrası Türkiye'nin Tarım Politikasındaki Arayışlar: Birinci Türkiye Ziraat Kongresi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2 (1996): 0-0.

Dağdaş, Said ve Sinan Bilge. “Türkiye Cumhuriyetinin Orman Alanlarını Gösteren İlk Haritası ve Orman Varlığımız Üzerine-1926", *Orman Mühendisliği Dergisi*, 52, S. 1-2-3, (Ocak/Şubat/Mart 2015): 28-32.

Dalay, Fazıl. “Atatürk, Ankara Orman Çiftliğini Nasıl ve Niçin Kurdu?”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* S.4 (1988): 503-510.

Dalgın, Taner, Levent Karadağ ve Zekeriya Bingöl, “Türkiye’de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 4, S.1 (Haziran 2015): 174-184.

Defne, Mesud. “Orman Yangınları ve Propaganda”, *Orman ve Av*, S.4 (Nisan 1951):91-93.

Demirel, Tanel, *Türkiye’nin Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

Demokrat	Parti	Programı	1946
https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/917?show=full			

Diker, Mazhar. *Türkiye’de Ormancılık. Dün-Bugün-Yarın*, Ankara: TC Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları 1947.

Doğan, D. Mehmet, “dava”, *Büyük Türkçe Sözlük Türkçe / Osmanlıca / Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen ve En çok Kullanılan Kelimeler*, İstanbul 1989.

Durkaya, Ali, Sinan Kaptan, Birsen Durkaya, Gökhan Önal, Samet Erdoğan. “Orman Köylüsü ve Yaylacıların Sosyo Ekonomik ve Sosyo Kültürel Yapısı ile Çatışmaların İncelenmesi (Giresun ve Manisa Yöresi Örneği),” *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 19, S. 1 (Haziran 2017): 252-267.

Dursun, Selçuk. “*Forest and The State: History of Forestry and Forest Administration in The Ottoman Empire.*” Yayınlanmamış Doktora Tezi., Sabancı University, 2007.

Eken, A. Kazım Karabekir Paşa ve İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923-4 Mart 1923). ([Http://devlet.com.tr/makaleler/y261](http://devlet.com.tr/makaleler/y261))

Eler, Ünal. “Ülkemizde Tarihsel Süreçte Halk - Orman İlişkilerinin Durumu”, II. Ormancılıkta Sosyo – Ekonomik Sorunlar Kongresi, 19-21 Şubat.

Erdem, Sevim ve Ahmet Başkan. " Osmanlı Devleti'nde Ormanlar - Ormanların Kullanımı ve Buna Bağlı Hukuki Düzenlemeler", *The Journal of Academic Social Science Studies* (2016): 283-303.

Erden, M. Mesut. “Ormancılık, Orman Mevzuatı ve Memleketimizdeki Tatbikatı,” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni* 5, S. 17 (1966):118-140.

Erdönmez, Cihan, Erdoğan Atmış ve Sezgin Özden, “ Ormancılık Politikası” içinde *Türkiye Ormancılık Politikası*, Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, 2010.

Erdönmez, Cihan ve Seçil Yurdakul Erol. “Türkiye’de Ulusal Ormancılık Politikasının Tarihsel Gelişimi Açısından Bir Dönüm Noktası:1255 Sayılı Yasa,” *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 23, S.1 (2021): 182-201.

Gülen, İlhan ve Metin Özdonmez. “Türkiye’de Orman ve Ormancılık”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 31, S. 2 (1981): 1-18.

Güloğlu, Yavuz. “*Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü.*” Yayınlanmamış Doktora Tez., Gazi Üniversitesi, (2010a).

----- “Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 10, S.2 (2010 b): 180-194.

Gümüş, Cantürk, Hüseyin Ayaz, “*İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa’da Orman*” içinde *Yeni Anayasa Hazırlık Çalışmaları Çerçevesinde Ormancılıkla İlgili Hükümler*, ed. Sezgin Özden, Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, Haziran 2016.

Gümüş, Cantürk. *Türk Orman Devrimi*. Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, 2018.

Güneş, İhsan, "II. Meşrutiyet Dönemi hükümet Programları" (1908-1918)". *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 1 (1990): 171-269.

Haber, “*Yeşil Ankara ve bir orman yangını*”, 13 Mayıs 1937.

Haber, “*Odun ihtikârı yapılmaya başlandı*”, 20 Haziran 1937.

Haber, “*Ne kadar ormanımız var?*”, 4 Ağustos 1937.

Hafızoğulları, Z. İzmir İktisat Kongresi Görüşler ve Değerlendirmeler, <https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/Zeki-HAFIZO%C4%9EULLARI-%C4%B0zmir-%C4%B0ktisat-Kongresi-G%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fler-ve-De%C4%9Ferlendirmeler.pdf>

Heske, Franz. “Türkiye’de Orman Davası”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 12 S.1-2 (1950).

Hürriyet, “Orman Suçları Affedilemeyecek” 25 Nisan 1961.

İnal, Selahattin. “Orman ve Ormancılık Problemlerimize Toplu Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 17, S.2 (1967):31-44.

-----, *Türkiye’de Anayasa-Ormancılık İlişkileri*. İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1971.

İnan, Afet. *Devletçilik ilkesi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Birinci Sanayi Planı 1933*. Ankara: TTK 1972.

Karaok, Hasan. “Hukuki Bakımdan Orman, Köy ve Köylü”, *Orman ve Av*, S.2 (Şubat 1951): 37-38.

Kayıran, Mehmet ve Selami Saygın. “İzmir İktisat Kongresi” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 2, S. 5 (Şubat 2019): 27-70.

Keskin, Özkan. “Orman ve Ma’adin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri.” Yayınlanmamış Doktora Tezi., İstanbul Üniversitesi, 2005.

----- "Osmanlı Ormancılığının Gelişiminde Fransız Uzmanların Rolü", *Tarih Dergisi* 0 (2012): 123-142.

Keskin, Yusuf Ziya. “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, Erzincan Bilim ve Sanat Merkezi Sosyal Bilimler Birimi 2012 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/68497>

Keyder, Çağlar, *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*, İstanbul: İletişim Yay. 2019.

Kılağız, N. *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2007.

Kılıç, Erhan. *Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Ağaç Bayramları*. İstanbul: Orman Mühendisleri Odası Kültür ve Sanat Yayınları, 2020.

Koç, Bekir. “ Osmanlı Devleti’nde Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma” *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 10 (1999):139-158.

----- “1870 Orman Nizamnamesi’nin Osmanlı Ormancılığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 24 (2005): 231-257.

Konukçu, Mustafa. *Türkiye’de Ormancılık*. Ankara: Form Ofset, 1984.

----- *Ormanlar ve Ormancılığımız “Faydaları, İstatistiki Gerçekler Anayasa, Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Yıllık Programlarda Ormancılık”* DPT Yayın No DPT: 2630 2001.

Korkmaz, Mehmet, Hasan Alkan ve Ayhan Akyol, “İkinci Yeşil Kitap Yeni Anayasa’da Orman.” içinde *Yeni Anayasa Hazırlıkları Kapsamında Ormanlar ve Ormancılık*, ed. Sezgin Özden, Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, 2016.

Kurdoğlu, Oğuz. *Ormancılık Tarihi Ders Notu*, 2017.

Kurt, Mutağa, Baki Çakır ve Kemal Demir. "Türkiye’de Modern Yönetimin Erken Dönemleri: Geç-Osmanlı Döneminde Fabrikalar, Sanayi Mektepleri ve Yabancı Uzmanlar". *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 45 (2016):154-165.

Kurun, “Büyük Millet Meclisinde Orman Kanununun ilk müzakeresi bitti”, 2 Şubat 1937.

Kurtaran, Uğur. “Sultan Birinci Mahmut ve Dönemi (1730-1754).” Yayınlanmamış Doktora Tezi., Selçuk Üniversitesi, 2012.

Kutluk, Halil. “ Orman Korunmasının Tarihi Gelişimine Bir Bakış Korunmayan ve Korunan Ormanlar” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni* 5, S.17 (1966):212-249.

----- “1926 – 1933 devresine ait Ormanlar Kanunu diğer adıyla Ormanların İdari ve Fenni Muamelesi Hakkında Kanun” *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni* 7, S. 28 (1968):212-234.

Küçükalfa, Ahmet. “Orman- Orman Etimolojisi üzerine”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi* 65, S.2 (2015): 69-79.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, çev. Boğaç Babür Turna. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2011.

Lund, H. Gyde. “Orman Nedir? Tanımlar Farklı Sonuçlar Doğurur Türkiye Örneği”, çev. *Avrasya Terim Dergisi* 2, S.1 (2014):9-16.

Milliyet, “Yangın Yapanlar Mahkemeye Verildiler”, 14 Nisan 1932.

Milliyet, “Orman Suçları Affedilmeyecek” 25 Nisan 1961.

Neziroğlu, İrfan ve Tuncer Yılmaz. *TBMM Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 1 (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950)*. Ankara: TBMM Basımevi, 2013.

Ok, Kenan. "Türkiye’de Ormancılığın Yapısı ve Sosyal Hayata Yansımaları", *Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları*, (2017): 69-152.

Oktar, Suat ve Arzu Varlı, “Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası,” *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* XXVIII, S.1 (2010): 1-22.

Orman Amenajman Yönetmeliği.

Orman Fakültesi Profesörleri ve Doçentleri, *Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler* (Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951), 79.

Orman Kanunu Layihası ve Ziraat ve Muvakkat Encümenleri Mazbataları(1/81) Devre: X İçtima:2 S. 298. 26/1/1955.

[Orman Mevzuatı, “Orman Kanunu” https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6831.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6831.pdf)

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, *Ormancılık İstatistikleri 2009*. (Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2011),

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, *Ormancılık İstatistikleri 2012*. Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 2014.

Özer, İsmail. “ Türkiye’ de Orman ve Ormancılık Politikaları I: İlanından İlgasına Kadar 1920 Baltalık Kanunu” *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar II*, ed. Hasan Selim Kiroğlu, Ankara: Gece Kitaplığı,2020.

Özkul, Fatih. “ 1961 Anayasası’nın Türk Anayasacılığındaki Yeri ve Önemi ”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 25 (Ocak: 2023): 15-61.

Özyurt, Hasan. “Atatürk Dönemi, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planları ve Türk Ekonomisindeki Yapı Değişikliğine Etkileri (1933-1938)”, *Istanbul Journal of Sociological Studies* 0, S. 19 (2011):119-148.

Polatoğlu, M. Gökhan. “Türkiye’de 1923-1945 Döneminde Uygulanan Ormancılık Politikaları” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23, S. 3 (2021):971-999.

Saatçioğlu, Fikret. “Türkiye’de Ağaçlandırma Çalışmalarının Planlanması Problemleri I Genel Ağaçlandırma Planlaması”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S. 1 Ormancılığımızın Yüzüncü Öğretim Yılı Münasebeti İle Yayınlanan Özel Sayı (1957). 55-79.

Sahillioğlu, Halil. “1524-1525 Osmanlı Bütçesi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 41, S.1-4 (1985).

Sarıcaoğlu, Fikret. “Hatt-ı Humayunlarına Göre Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamit (1774-1789).” Yayınlanmamış Doktora Tezi., İstanbul Üniversitesi, 1997.

Sarıçoban, Gülay. “Atatürk Döneminde (1923-1929) Türkiye Ekonomisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 44 (2020):222-236.

Sencer, Muzaffer. *Türkiye’de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*. İstanbul: May Yayınları, 1974.

Sevgi, Orhan. “Orman(-lar), Ormanlık Alan ve Orman Alanı Terimleri: Kullanım Sorunları ve Öneriler”, *Avrasya Terim Dergisi* 1 S.1 (2013): 59 – 73.

Son Posta, “İstanbul’da Bir Orman Yangını Daha”, 8 Eylül 1935.

Son Posta, “Tarlaya Domuz Girmemesi İçin Kocaman Bir Orman yakıldı”, 15 Eylül 1935.

Son Posta, “Orman Yangını ile Yarış”, 30 Ağustos 1936.

Son Posta, “Karasuda Orman yangını”, 7 Nisan 1937.

Son Posta, “Kızılcahamamda yiyecek ve yakacak buhranı var”, 24 Şubat 1938.

Son Posta, “Sayın İnönü köylü ve esnafla karşı karşıya” 12 Aralık 1938.

Son Posta, “Orman Yangınlarını Haber Veren Aletler”, 26 Eylül 1945.

Son Posta, “Çanakkaleliler orman ve zeytincilik kanundan şikâyet ettiler”, 13 Temmuz 1949.

Son Posta, “Hükümet orman davasını da esaslı şekilde ele aldı”, 18 Haziran 1950.

Son Posta, “Bayramiç orman Yangını genişliyor”, 30 Ağustos, 1950.

Son Telgraf, Yeni kanundan sonra, kaçakçılık çok azaldı”, 31 Ağustos 1937.

Son Telgraf, “ *Odun ve Kömür Kaçakçıları* ”, 7 Mayıs 1938.

Sönmez, Cahide Sınmaz. “ Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: ‘Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun’ ”, *Yönetim Bilimleri Dergisi* S.20 (2012):111-136.

Sükan. Faruk. *Başbakan Adnan Menderes’in Meclis Konuşmaları TBMM 1950-1960*, Ankara: Kültür Ofset, 1991.

Şahin Enis ve Bilal Tunç, “ Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasi Mücadelesi (1945- 1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* (2015): 31-69.

T.C. Orman Bakanlığı. *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, Ankara:1973.

Tan, “*Ormanlaşan Türkiyeden: Yeşil Türkiye’ye*”, 31 Ocak 1937.

Tan, “*Orman kanununun müzakeresi bitti*”, 2 Şubat 1937.

Tanışır, Mehmet. *Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği)* Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003.

Tolunay Ahmet. Korkmaz Mehmet, “ Orman Köylülerinin Orman Kaynaklarından Yararlanma Haklarının Tarihsel Gelişimi.” I. Çevre ve Ormancılık Şurası’nda bildiri olarak sunulmuştur, Antalya, 22-24 Mart 2005.

Toksoy, Devlet. “*Türkiye’de Orman ve Ormancılık Faaliyetlerini Özelleştirme İmkânları Üzerine Bir Çalışma*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi., Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1994.

Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859- 1952*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1952.

Türk Dil Kurumu (TDK) . *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları. 2015.

Türker, Mustafa Fehmi. “İkinci Yeni Kitap Yeni Anayasa’da Orman.” içinde *Anayasada Yer Alması Gereken Hükümler ve Gerekçeleri*, ed. Sezgin Özden, Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği, 2016.

Türkiye Ormancılar Derneği. *Yeşil Kitap Orman Davamız*, Ankara 2005.

----- *Ormancılıkta Yönetim ve Örgütlenme*, Ankara: Kuban Yayıncılık, 2020.

----- *Türkiye Ormancılığı:2019*. Ankara: Kuban Matbaacılık Yayıncılık, 2019.

Ulus, “*Gündelik orman İşleri*”, 29 Ocak 1935.

Ulus, “*Akdeniz Kıyılarımızda Kalkınma*”, 12 Ağustos 1936.

Ulus, “*Cumhuriyetin realizasyonları Ormanlarımız İçin: II*”, 17 Ağustos 1936.

Ulus, “*Ağaç Düşmanlığı*”, 2 Ocak 1937.

Ulus, “*Kamutay Orman Kanunun Projesini Dün görüşmeye başladı*”, 28 Ocak 1937.

Ulus, “*Atatürkün Kamutaya Teşekkürleri Kamutay dün orman kanunu projesinin ilk müzakeresini bitirdi*”, 2 Şubat 1937.

Ulus, “*Orman, siyasi müsteşarlık kanunları dün kabul edildi*” 9 Şubat 1937.

Ulus, “*Köylünün gündelik ekmeği: orman meselesi*, 11 Eylül 1938.

Ulus, “*Ormanlarda Bir Dolaşma*”, 24 Kasım 1944.

Ulus, “*Ormanlarımız... Vatan topraklarımızı ilgilendiren ikinci kanun da çıktı. Ormanları Devletleştirme Kanunu*”. 13 Temmuz 1945.

Uslu, Muttalip. “Türkiye’de 1 numaralı Orman Düşmanı: Orman Yangınları”, *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı*, Cilt 6, 117. Sayının ilavesidir. (Ocak 1945):78-82.

Uyar, Hakkı. *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul: Boyut Yayınları 2012.

Vakit Gazetesi, “*Türkiyenin Zenginlikleri Ormancılık*”, 6 Şubat 1939.

Vural, Fikret. “*Devlet Orman İşletmeciliğinde Orman Yetiştirme Davası*” *İktisadi Yürüyüş Orman Özel Sayısı* 6, 117. Sayının İlavesidir. (Ocak 1945): 56-84.

Yeni Asır, “*Tarım Bakanı bakanlık işleri Üzerine Kamutaya izahat verdi*”, 20 Mayıs 1935.

Yeni Asır, “*Orman kanununun tatbikatı için nizamname hazırlanıyor*”, 3 Mart 1937.

Yeni İstanbul Gazetesi, “*Af Kanunu Tasarısının Tam Metnini Veriyoruz*”, 12 Temmuz 1950.

Yeni Sabah, “*Orman kanunundan doğan sefalet*”, 7 Nisan 1948.

Yeni Sabah, “*Memleket Meseleleri Orman Davamız*”, 20 Ocak 1949.

Yeni Sabah, “Yeni hükümet, Programını neşretti”, 28 Ocak, 1949.

Yiğitoğlu, Ali Kemal. *Türkiye İktisadiyatında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti*, Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Matbaası, 1941.

Yiğitoğlu, Ali Kemal. *Ormancılığa Giriş*, Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Matbaası, 1940

Yılmaz, Abdurrahman. “Orman, Köylü ve Devlet: Ormandan Faydalanma, Koruma ve Orman Suçları Bağlamında Orman Köylüsü ve Devlet İlişkileri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20, S.4 (2018): s.665-690.

Yılmaz Cevdet ve Mutlu Kaya,” Bir Mikrotoponimi Denemesi; Sinop – Ayancık’ta Zingal Orman İşletmesinin Yer Adlarına Etkisi.” *Doğu Coğrafya Dergisi* 23, (Haziran 2018) 149-164.

Yurtoğlu, Nadir. “Demokrat Parti (DP) Döneminde Türkiye’de Orman Politikaları (1950-1960)” *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 4, S.2 (2014):111-126.

----- “ II. Dünya Savaşı Döneminde Türkiye’de Orman ve Ormancılık Politikası Hakkında Bir Araştırma (1939-1945),” *Çağdaş Türkiye tarihi Araştırmaları Dergisi* 44 (Bahar 2022): 363-407.

----- “Atatürk Dönemi’nde Türkiye’de Orman ve Ormancılık Politikası (1920-1938)” *Atatürk Araştırma Dergisi*, S.107 (Bahar 2023): 125-176.

Yüksel, Beşir, Süleyman Akbulut, Ahmet İpek, İsmail Baysal. “Türkiye’de Orman Kaçakçılık Suçları ve Kaçakçı Profiline Değerlendirilmesi: Akyazı ve Hendek Örneği.” *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University* 59 (2009):1-14.

Zafer, “Af Kanunu hazırlığı süratla ilerliyor”, 2 Haziran 1950.

Zafer, “DP Meclis Grupunda Dün af tasarısı görüşüldü.”, “ Doğacak af güneşini bekleyenler”, “Orman ve Kanun” 12 Temmuz 1950.

1930 Sanayi Kongresi Raporlar-Kararlar-Zabıtlar Neşreden, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Umum Merkezi Ankara.

1931 Birinci Ziraat Kongresi Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Ankara
https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/pdf_goster?file=29e923cf9b821a64e843721111968895#book/1011

EKLER

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MEARİF VEKÂLETİ
MİLLÎ TALİM VE TERBİB DAİRESİ
HALK TERBİYESİ ŞUBESİ

HALK KONFERANSLARI

TÜRKİYE ORMANLARI

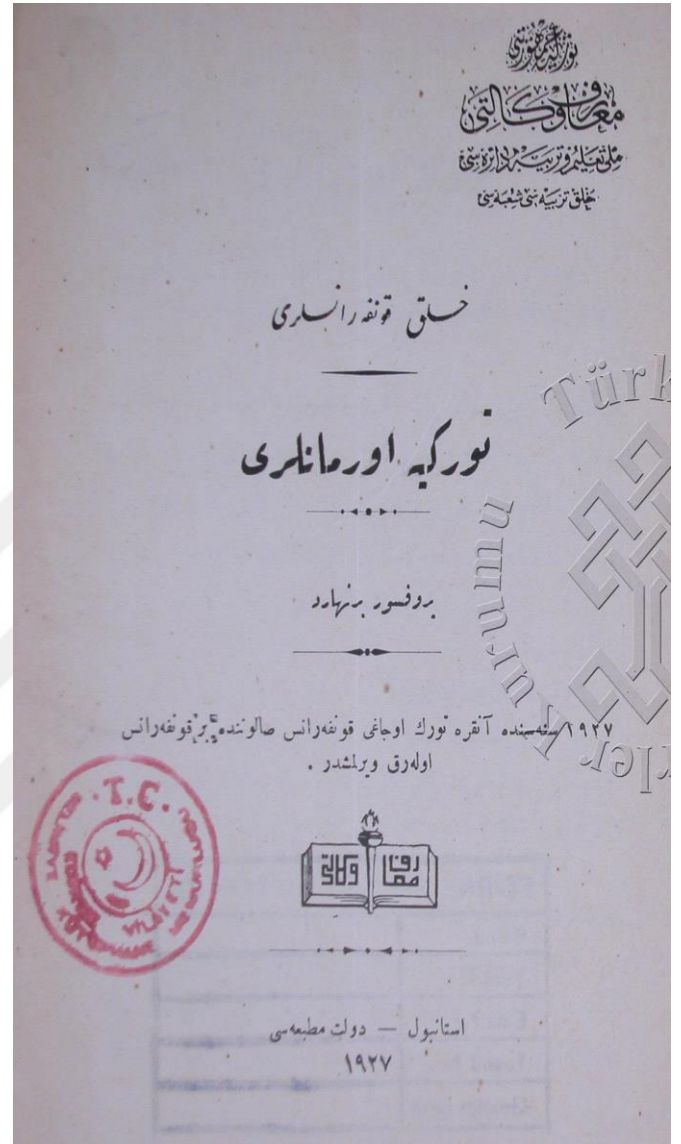
Profesör Bernhard

1927 senesinde Ankara Türk Ocağı
Konferans Salonu'nda bir konferans olarak
verilmiştir.

Maarif Vekâleti (mühür)

İstanbul--Devlet Matbaası

1927

3. Sayfa

TÜRKİYE ORMANLARI

1927 senesi 17 Mart Perşembe günü
Ankara Türk Ocağı Konferans Salonu'nda
Ziraât Müttehassısı Profesör Bernhard
tarafından verilmiştir.

.....

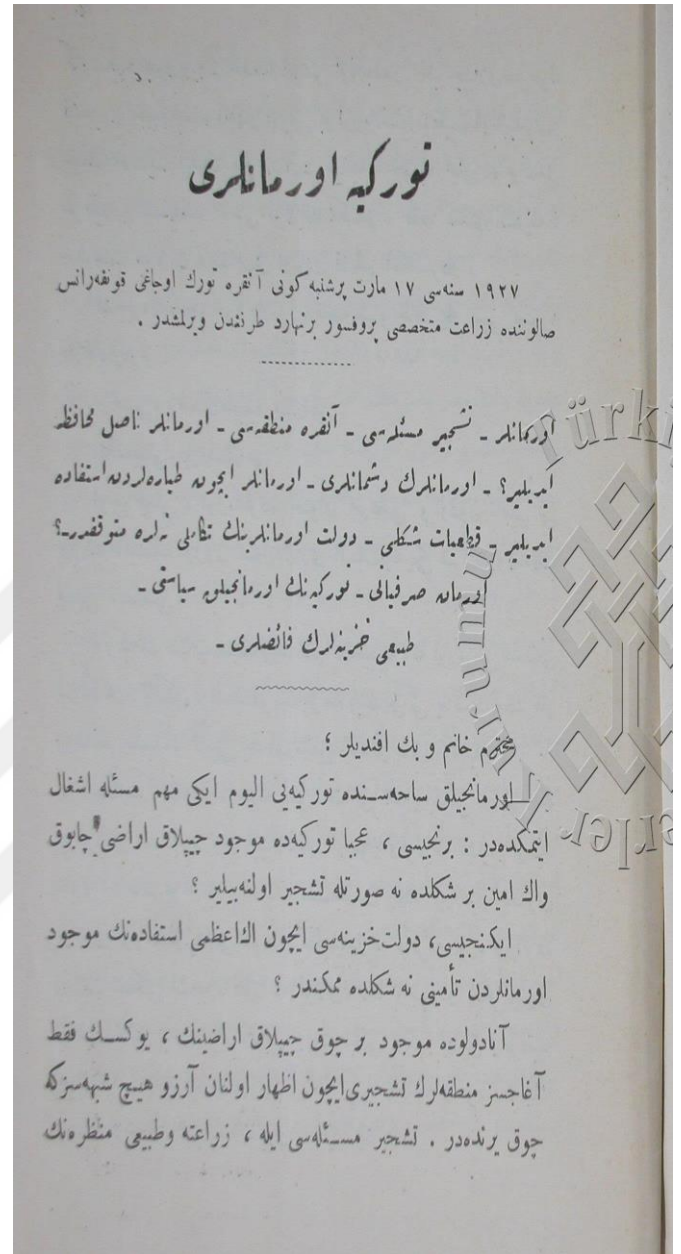
Ormanlar – Teşcir Meselesi- Ankara
Mıntıkası- Ormanlar Nasıl Muhafaza Edilir
– Ormanların Düşmanları- Ormanlar İçin
Tayyarelerden İstifade edilir- Katiyât
Şekli- Devlet Ormanlarının Tekâsülü
Nelere Mütevakkıfdir?- Orman Sarfiyatı –
Türkiye'nin Ormancılık Siyaseti- Tabîi
Hazinelerin Fâizleri

Muhterem hanım ve bey efendiler;

Ormancılık sahasında Türkiye'yi el yevm
iki mühim mesele işgal etmektedir.:
Birincisi, Acaba Türkiye'de mevcut çıplak
arazi çabuk ve en emin bir şekilde ne suretle
teşcir olunabilir?

İkincisi, Devlet hazinesi içün en azamî
istifâde mevcûd ormanlardan te'minine
şekilde mümkündür?

Anadolu'da mevcûd birçok çıplak arâzînin,
yüksek fakat ağaçsız mıntıkâların teşcîrî
içün izhâr olunân arzû hîç şübhesiz ki çok
yerindedir. Teşcîr meselesi île, zirâa'te ve
tabîi' manzaranın

4. Sayfa

güzelliğine çok büyük hizmetler eylemiş olacaktır. Acaba çıplak suretlerin teşcîri husûsunda izhâr idilen bû arzû muntec muvaffakîyet olabilir mi? Halkın ünsiyet îdegeldiği şerâid-i hayâtîyyeye çokça tecâvüzde bulunmâk şartıyla bû meselenin te'minî kolâyca mümkündür. Fakat kendî kendine hükümet muâvenet ve muzâheretî olmadan teşcîr imkânsızdır.

Teşcîre âid mevcûd plânlar bilhassa şu nokâd ile sıkı sıkıya alâkadârdırlar:

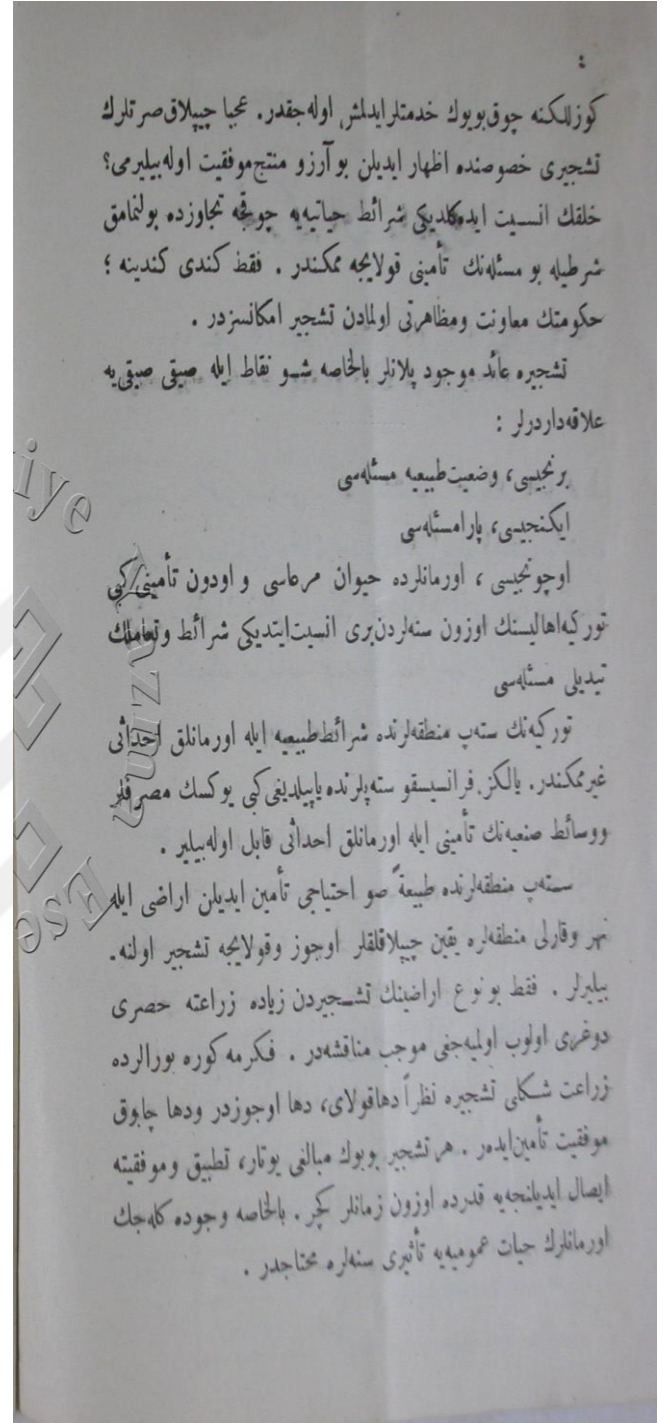
Birincisi, Vaziyet-i tabîiye meselesi

İkincisi, Pâra meselesi

Üçüncüsü, Ormanlarda hayvân merâsî ve odûn te'minî gibî Türkiye ahâlîsinin uzûn senelerden berî ünsiyet îtdiği şerâid ve teâmülün teydilî meselesi

Türkiye'nin step mıntıkâlarında şerâid-i tabîiye ile ormanlık ihdasî gayr-ı mümkündür. Yalnız, Fransisko steplerinde yapıldığı gibî yüksek masraflar ve vesâid-i sînâiyyenin te'minî ile ormanlık ihdâsî kâbil olâbilir.

Step mıntıkalarında tabîiaten su ihtiyâcî te'min idilen arâzî ile beher vakârî mıntıkalara yakîn çıplâklıklar ucuz ve kolayca teşcîr olunabilirler. Fakat bû nevi' arâzînin taşcîrinden ziyâde zirâte hasrîdoğrî olûb olmayacağı mûcib münâkaşadır. Fikrime göre bûrâlarda zirâat şekli teşcîre nazarân dahâ kolây, dahâ ucuzdur ve dahâ çabûk muvaffakîyet te'min îder. Her teşcîr büyük mübâligâyûtâr, tatbik ve muvaffakiyete îsâl idîlinceye kadar da uzun zamânlar geçer. Bi'l-hassa vücûda gelecek ormanların hayat-ı umumîyye tesirsenelere muhtacdır.

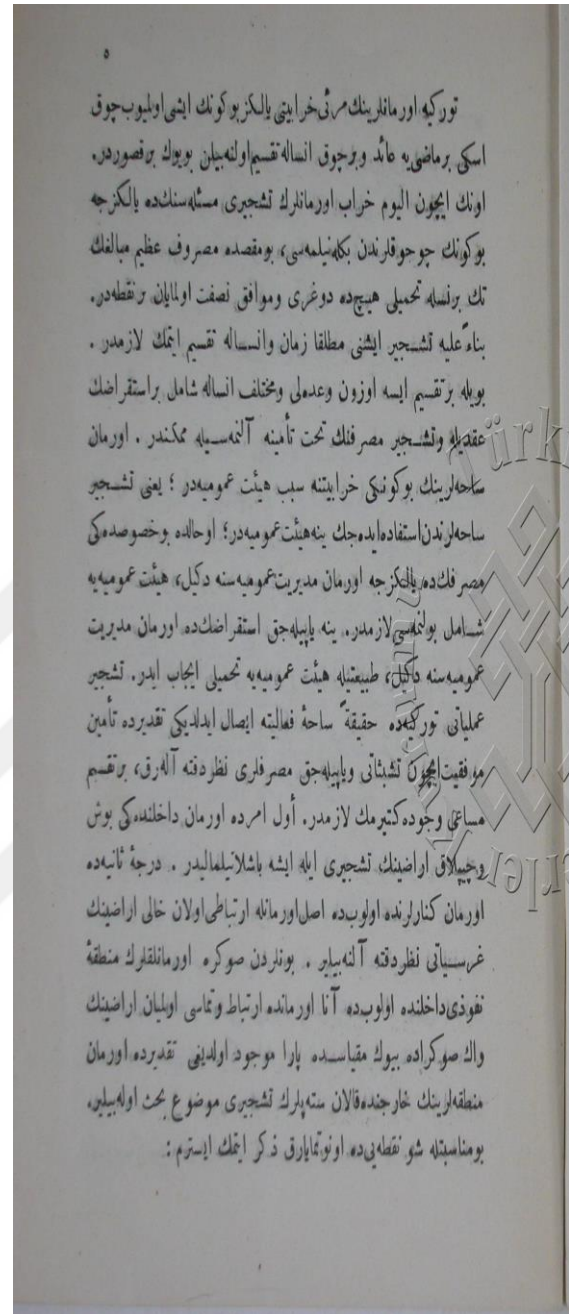

5. Sayfa

Türkiye ormanlarının meri harabiyeti yalnız bugünün işi olmayub çok eski bir maziye aid ve birçok insanla taksim olunabilen büyük bir kusurdur onun için el yevm harab ormanların teşciri meslesinin de yalnızca bu günün çocuklarından beklenebilmesi, bu maksada masruf-ı azim mübalağa tek birisiyle tahmili hiç de doğru ve muvafık nusfet olmayan bir noktadır.

Binaenaleyh teşcir işini mutalaka zaman ve insanla taksim etmek lazımdır. Böyle bir taksim ise uzun vadeli ve muhtelif insanla şamiş bir istikrazın akdiyle ve teşcir masrafının taht-ı te'mine alınmasıyla mümkündür. Orman sahalarının bu gününü harabiyetine sebep heyet umumiyesidir; Yani teşcir sahalarında istifade yalnızca orman müdüriyet-i umumiyesine değil heyet-i umumiyeye şamil bulunmaması lazımdır. Yine yapılacak istikrazında orman müdüriyet-i umumiyesi değil, tabiyetiyle heyet-i umumiye tahmili icab ider teşcir umumiyeti Türkiye'de hakikatensaha-i faliyete isal edildiği takdirde te'min-i muvaffakiyet için teşebbüsâtı ve yapılacak masrafları nazar-ı dikkate alarak bir taksim mesai vücuda getirmek lazımdır evvel emirde orman dahilindeki boş ve çıplak arazinn taşcırı ile işe başlanılmalıdır. Derece-i saniyede orman kenarlarında olub da asl ormanla irtibatı olan hali arazinin garasiyatı nazar-ı dikkate alınabilir. Bunlardan sonra ormanların mıntika tefvizi dahilinde olub da ana ormanda irtibat ve teması olmayan arazinin ve en sonrada büyük mukayasada para mevcud olduğu takdir de orman mıntikalarının haricinde kalan steplerin teşcırı mevzu bahis olabilir.

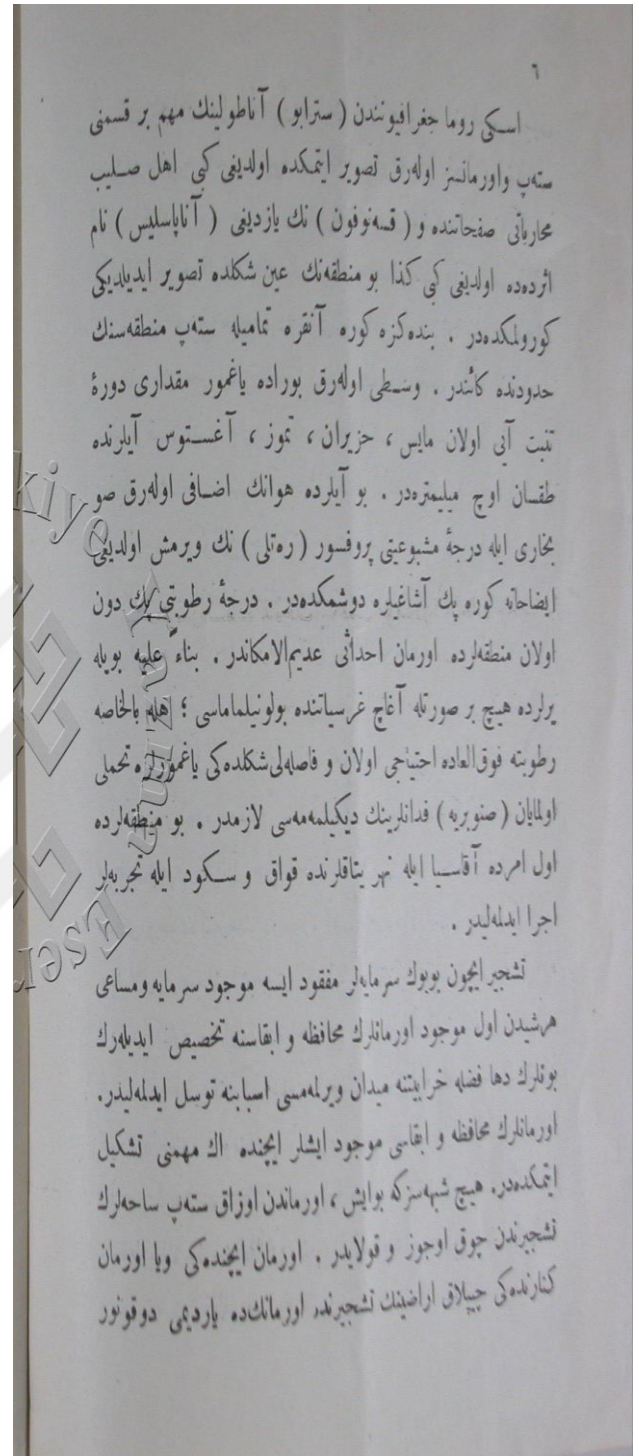
Bu münasebetle şu noktayı da unutmuyarak zikr etmek isterim:

6. Sayfa

Eski Roma coğrafyonundan (Strabo) Anadolu'nun mühim bir Kısmını step ve ormansız olarak tasvir etmekte olduğu gibi Ehl-i Salib muharrebat-ı safihatından (Ksenofon)'un yazdığı (Anapaslis) nam eserde de olduğu gibi keza bu mıntikanın Aynı şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Bendenize göre Ankara tamamıyla step mıntikasının hududunda kairdir ve Satı olarak burada yağmur miktarı daire-i tenbit ayı olan Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında 93 milimetredir. Bu aylarda havanın izafî olarak su Buharı ile derece-i meşbuaytı Profesör (Retli)'nin vermiş olduğu izahata göre pek aşağılara düşmektedir. Derece-i rutubeti Tek don olan mıntikalarda orman ihdası adimü'l imkandır. Binaenaleyh böyle yerlerde hiçbir suretle ağaç garsiyatında bulunulmaması; hele bilhassa rutubete fevkalade ihtiyacı olan ve fasılalı şekilde yağmurlara tahmili olmayan (Snoberya) fidanlarının dikilmemesi lazımdır. Bu mıntikalarda ol emir de Akasya, nehir yataklarında Kavak ve Söğüt ile tecrübeler icra edilmelidir.

Teşcir için büyük sermayeler mefkut ise mevcut sermaye ve mesai her şeyden evvel mevcut ormanların muhafaza ve ikasına tahsis edilerek bunların daha fazla harabetine meydan Verilmemesi esbabına tevessül edilmelidir. Ormanların muhafaza ve iks mevcut işler içinde en mühimini teşkil etmektedir. Hiç şüphesiz ki bu iş ormandan uzak step sahaların teşcirinden çok ucuz ve kolaydır. Orman içindeki veya orman kenarındaki çıplak arazinin teşcirinde ormanın da yardımı dokunur.

7. Sayfa

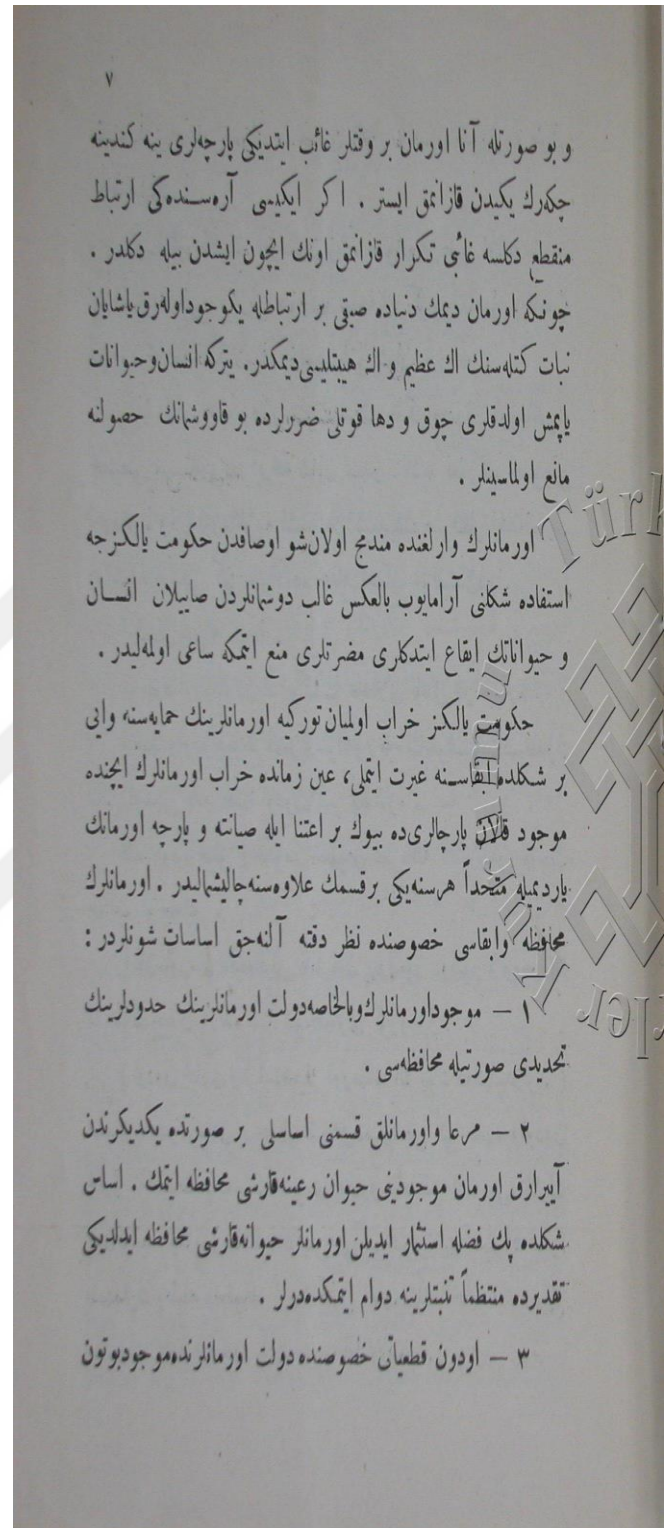
Ve bu suretle ana Orman bir vakitler gaip ettiği parçaları yine kendine çekerek yeniden kazanmak ister. Eğer ikisi arasındaki irtibat münkati değilse gaibi tekrar kazanmak onun için işten bile değildir. Çünkü orman demek dünyada sıkı bir irtibatla yek vücut olarak yaşayan nebat kitlesinin en azim ve en heybetlisi demektir. Yeter ki insan ve hayvanat yapmış oldukları çok ve daha kuvvetli zararlar da bu kavuşmanın husulüne mâni olmasınlar.

Ormanların varlığında mündemic olan şu evsafdan hükümet yalnızca istifade şeklini aramayıp bilakis galip düşmanlardan sayılan insan ve hayvanatın ika ettikleri muzırratları men etmeye Sai olmalıdır. Hükümet yalnız harap olmayan Türkiye ormanlarının himayesine ve iyi bir şekilde ikasına gayret etmeli, aynı zamanda harap ormanların içinde mevcut kalan parçaları da büyük bir itina ile sıyanete ve parça ormanın yardımıyla müttehiden her sene yeni bir kısmın ilavesine çalışmalıdır. Ormanların muhafaza ve ikazı hususunda nazar-ı dikkate alınacak esasat şunlardır:

1-Mevcut ormanların ve bilhassa devlet ormanlarının hudutlarının tehdit suretiyle muhafazası.

2- Mera ve ormanlık kısmını esaslı bir surette yek diğerinden ayırarak orman mevcudunu hayvan raina karşı muhafaza etmek. esas şekilde pek fazla istismar edilen ormanlar hayvana karşı muhafaza edildiği takdirde muntazaman tenbitlerine devam etmektedirler.

3- ormanı katiyatı hususunda devlet ormanlarında mevcut bütün

8. Sayfa

Müsadadı iptal ederek mevcudu yangın ve insan zararlarına karşı muhafaza etmek.

Devlet ormanlarında ormandan ziyade hayvan merası olmaya müsait fena kısımin tarh ve tenzili Suretiyle sahanın küçültülmesi bilhassa mevcut muhafaza teşkilatının azlığından naşı şayan arzudur.

Devlet himaye ve nezaretinin şimdilik yalnızca devlet ormanlarına tahsis meselesi de ayrıca şayan-ı teminidir. İş bu nezaretin hususu ormanlara ve kara ormanlarına teşmilinden şimdilik sarf-ı nazar edilmelidir. Her şeyde olduğu gibi burada da tehdit esbab-ı muvaffakiyettendir.

İkinci suale gelince:

Mevcut ormanlardan en yüksek hasılatı nasıl kazanabilirim?

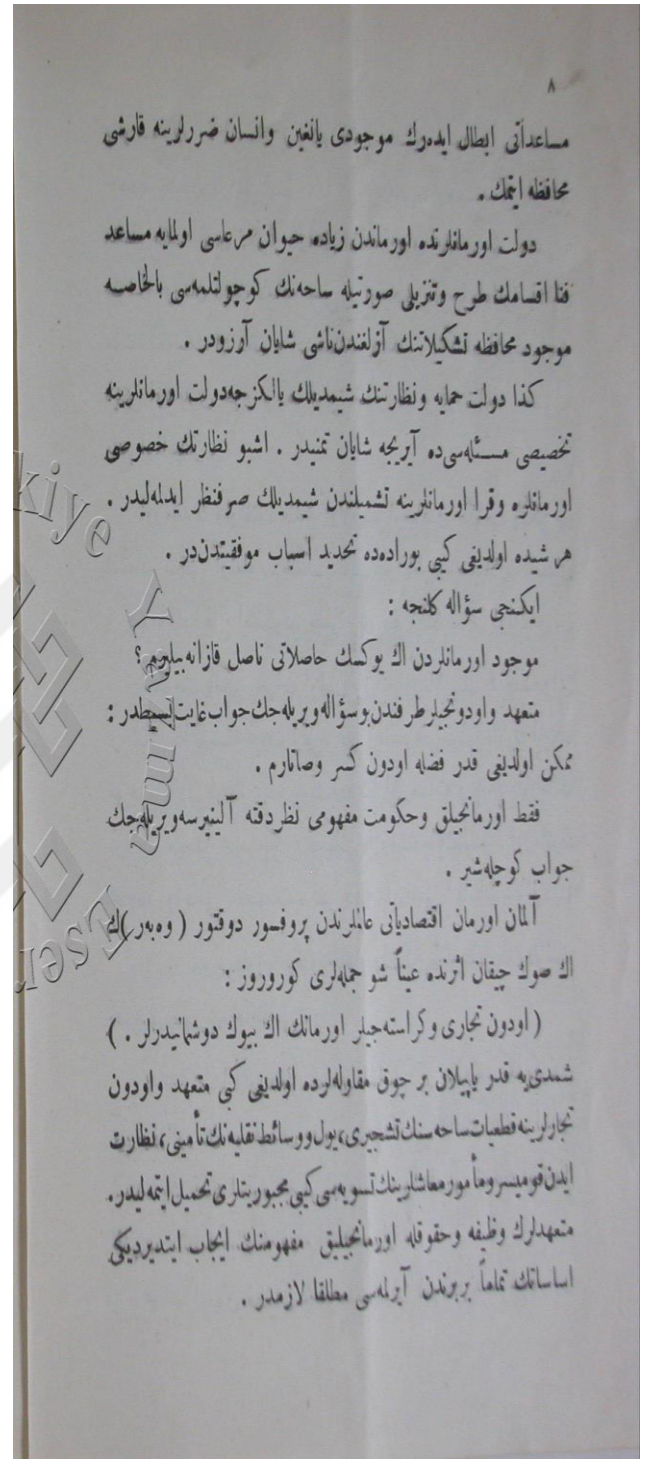
Müteahhit ve oduncular tarafından bu suale verilecek cevap gayet basittir:

Mümkün olduğu kadar fazla odun keser ve satarım.

Fakat ormancılık ve hükümet mefhumu nazar-ı dikkate alınırca verilecek cevap güçleşir.

Alman Orman iktisadiyatı Alimlerinden Profesör Doktor (Veber) 'in en son çıkan eserinde Aynen şu cümleleri görüyoruz:

(Odun tüccarı ve Keresteciler ormanın en büyük düşmanlarıdır.) Şimdiye Kadar yapılan birçok mukavelelerde olduğu gibi müteahhit ve odun tüccarlarına katiyyat sahasını teşciri yol ve vesaid-i nakliyenin temini nezaret eden komiser ve memur maaşlarının tasviyesi gibi mecburiyetleri tahmil etmelidir. Müteahhitlerin vazife ve hukukla ormancılık mefhumunun icab ettirmediği esasatın tamamen birbirinden ayrılması mutlaka lazımdır.

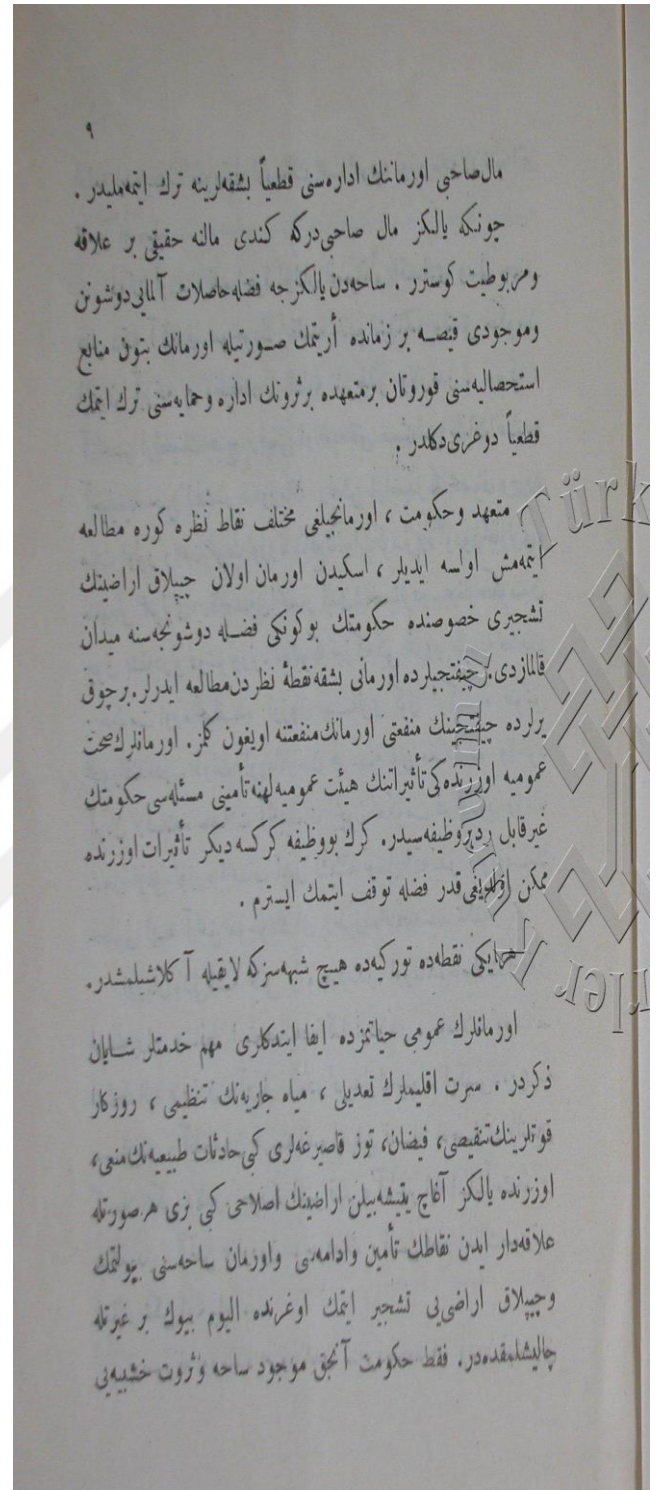

9. Sayfa

Mal sahibi ormanın idaresini katiyen başkalarına terk etmemelidir çünkü yalnız mal sahibidir ki kendi malına hakiki bir alaka ve merbutiyet gösterir. Sahadan yalnızca fazla hasılat almayı düşünen ve mevcudu kısa bir zamanda eritmek suretiyle ormanın bütün menabi-i ihtisaliyesini kurutan bir müteahhide bir servetin idare ve himayesini terk etmek katiyen doğru değildir.

Müteahhit ve hükümet ormancılığı muhtelif nokad-ı nazara göre mütalaa etmemiş olsa idiler. Eskiden orman olan çıplak arazinin teşciri hususunda hükümetin bugünkü fazla düşüncesine meydan kalmazdı çiftçilerde Orman başka nokta-i nazardan mütalaa ederler birçok yerlerde çiftçinin menfaati ormanın menfaatine uygun gelmez ormanların sıhhat-i umumiye üzerindeki tesiratinin Heyet-i Umumiye lehine temini meselesi hükümetin gayrı kabul rapor vazifesidir. Gerek bu vazife gerekse diğer tesirat üzerinde mümkün olduğu kadar fazla tevkif etmek isterim.

Her iki noktada hiç şüphesiz ki layıkıyla anlaşılmıştır. Ormanların Umumi hayatımızda ifa ettikleri mühim hizmetler Şayan kuvvetlerin tenkisi, Fizan Toz Kasırgaları gibi hadisat-ı tabiiyenin meni, üzerinde yalnız ağaç yetişebilen arazinin ıslahı gibi bizi her suretle alakadar eden nokatın temin ve idamesini ve orman sahasını büyültmek ve çıplak araziye teşcir etmek uğrunda el-yevm büyük bir gayretle çalışılmaktadır. Fakat hükümet ancak mevcut daha ve servet-i hesabiyeyi

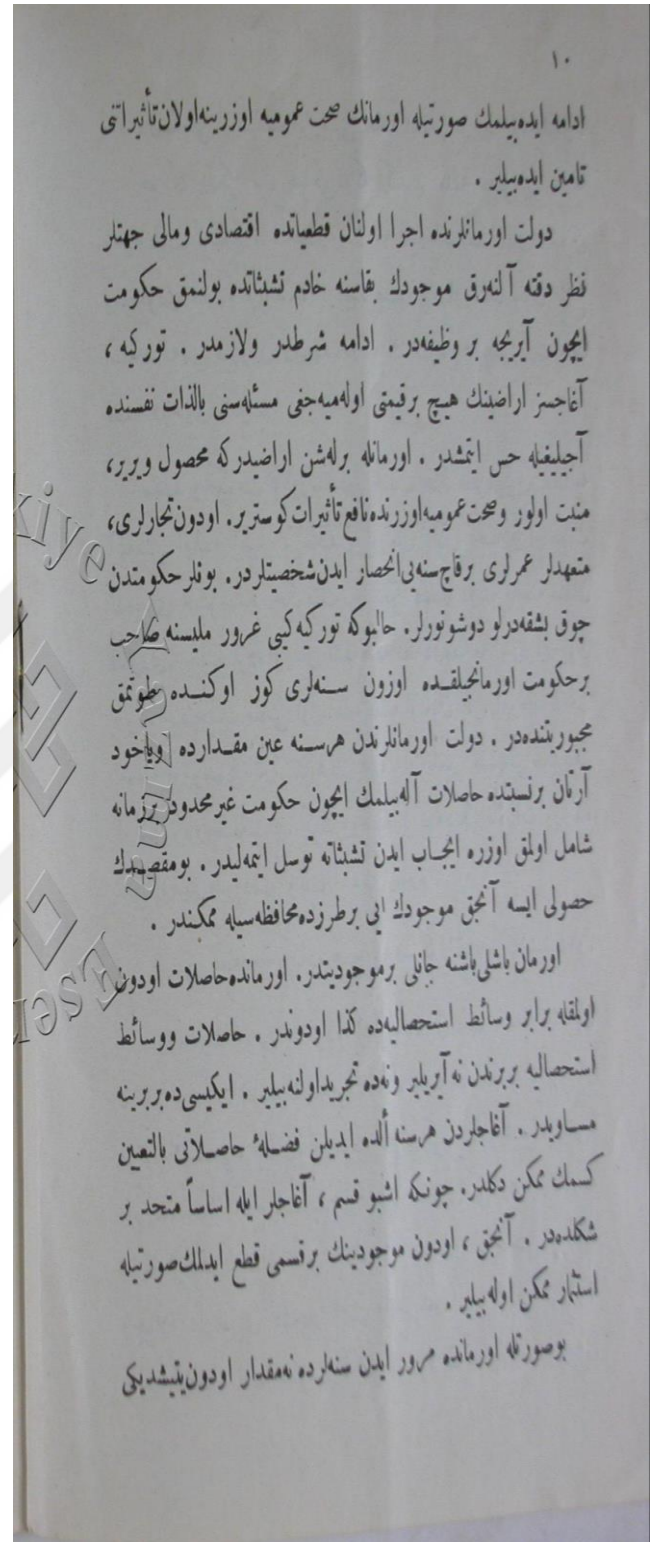

10. Sayfa

idame edebilmek suretiyle ormanın sıhhati umumiye üzerine olan tesiratını temin edebilir.

Devlet ormanlarında icra olunan katiyyatta iktisadi ve Mali cihetler nazar-ı dikkate alınarak mevcudun bekasına hadim teşebbüsatta bulunmak hükümet için ayrıca bir vazifedir. İdame şarttır ve lazımdır. Türkiye, ağaçsız arazinin hiçbir kıymeti olmayacağı meselesini bizzat nefsinde acılığıyla hissetmiştir. Ormanla birleşen arazidir ki mahsul verir, münbet olur ve sıhhat-i Umumiye üzerinde nafi tesirat gösterir. Odun tüccarları müteahhitler amirleri birkaç seneyi inhisar eden şahsiyetlerdir. Bunlar hükümetten çok başka türlü düşünürler. Halbuki Türkiye gibi Gurur milisine sahip bir hükümet ormancılıkta uzun seneleri göz önünde tutmak mecburiyetindedir. Devlet ormanlarından her sene aynı miktarda veya ot artan bir nispette hasılat alabilmek için hükümet gayri mahdud bir zamana şamil olmak üzere icap eden teşebbüsata tevessül etmelidir. Bu maksadın husulü ise ancak mevcudun iyi bir tarzda muhafazasıyla mümkündür.

Orman başlı başına bir mevcudiyettir. Ormanda hasılat odun olmakla beraber müsait-i istihsaliyede keza odundur. Hasılat ve vesait-i istihsaliye birbirinden ne ayrılır ve ne de tecrid olunabilir. İkisi de birbirine müsavidir. Ağaçlardan her sene elde edilen fasıla-i hasılatı bil tayin kesmek Mümkün değildir. Çünkü iş bu kısım ağaçlar ile esasen müttehit bir şekildedir. Ancak, odun mevcudunun bir kısmı kat edilmek suretiyle istismar mümkün olabilir. Bu suretle ormanda mürur eden senelerde ne miktar odun yetiştiği

11. Sayfa

Ölçülerek tayin olunmakla beraber istikbalde de aynı şerait tahtında mıntıkada ne miktar odun husule geleceği de tahmin olunabilir.

Ağaçların yaşlarını gösteren halakat-ı seneviyye-i kaşrın altında birbiri üzerine mevzu gizli vaziyettedirler. Keraste katiyle görülemez fakat müteahhitler mal hırsıyla mümkün olduğu kadar fazla katiyatda bulunmak isterler. Bunun için her ormanın iktidar kabiliyetini müstakbilin nefi lehine olmak üzere gayet dikkatle ölçmek ve tayin etmek lazımdır. Bu meseleyi de müteahhitlere terk etmeyip ancak bir fen memuruna tevdi etmelidir.

Evsaf-ı mevcudeye göre ormanlarda katiyyat miktarının tespitinde evvel emirde ber vech-i ati noktaların tevzihi lazımdır:

1-Ormanların vaziyet ve mevki.

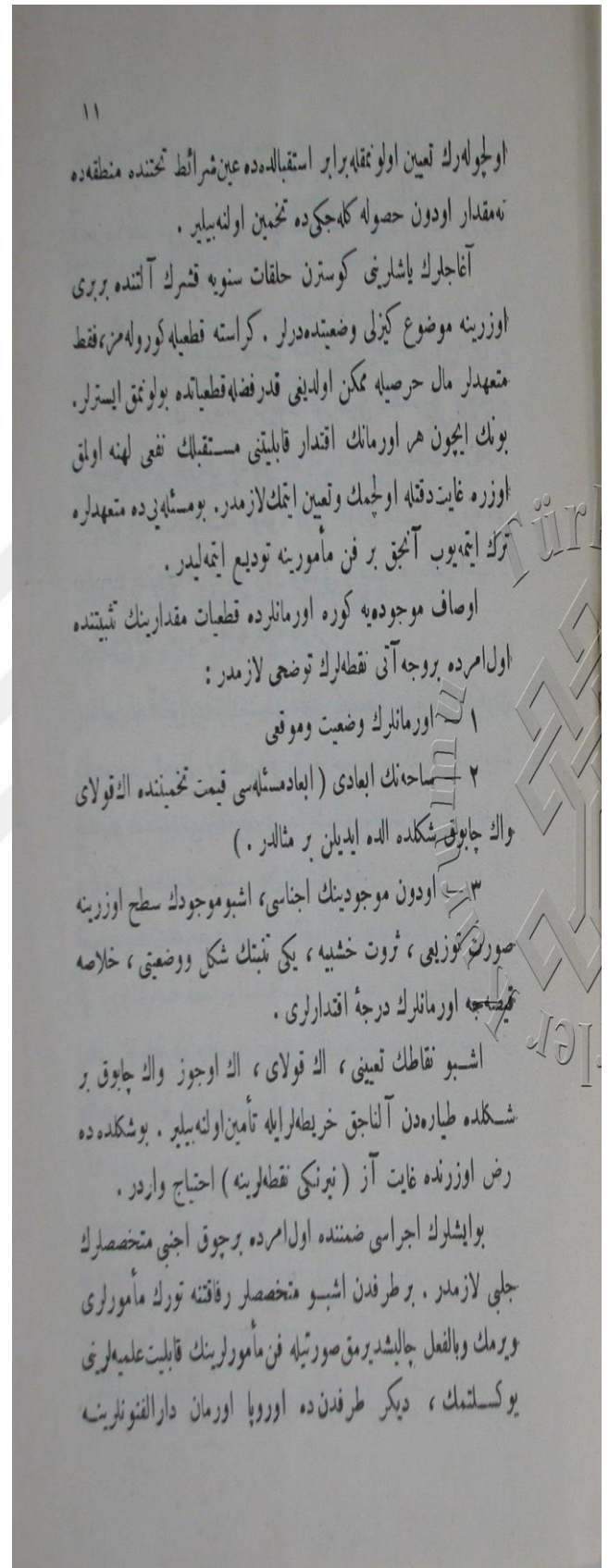
2- Sahanın ebadı (ebad meselesi kıymet tahmininde en kolay ve en çabuk şekilde elde edilen bir meseledir.)

3-Odun mevcudunun ecnası, iş bu mevcudun sath üzerine suret-i tevzii, servet-i haşebiye yeni tenbitin şekil ve vaziyeti hulasa kısaca ormanların derece-ii iktidarlari.

İş bu nokadın tayini en kolay en ucuz en çabuk bir şekilde tayyareden alınacak haritalar ile temin olunabilir. Bu şekilde de raz üzerine gayet az (nirengi nokadlarına) ihtiyaç vardır.

Bu işlerin icrası zımnında evvel emir de birçok ecnebi mütehassısların celbi lazımdır.

Bir taraftan bu mütehassıslar refakatini Türk memurları vermek ve bir fiil çalıştırmak suretiyle fen memurlarının kabiliyet-i ilmiyelerini yükseltmek diğer taraftan da Avrupa Orman Darülfünunlarına

12. Sayfa

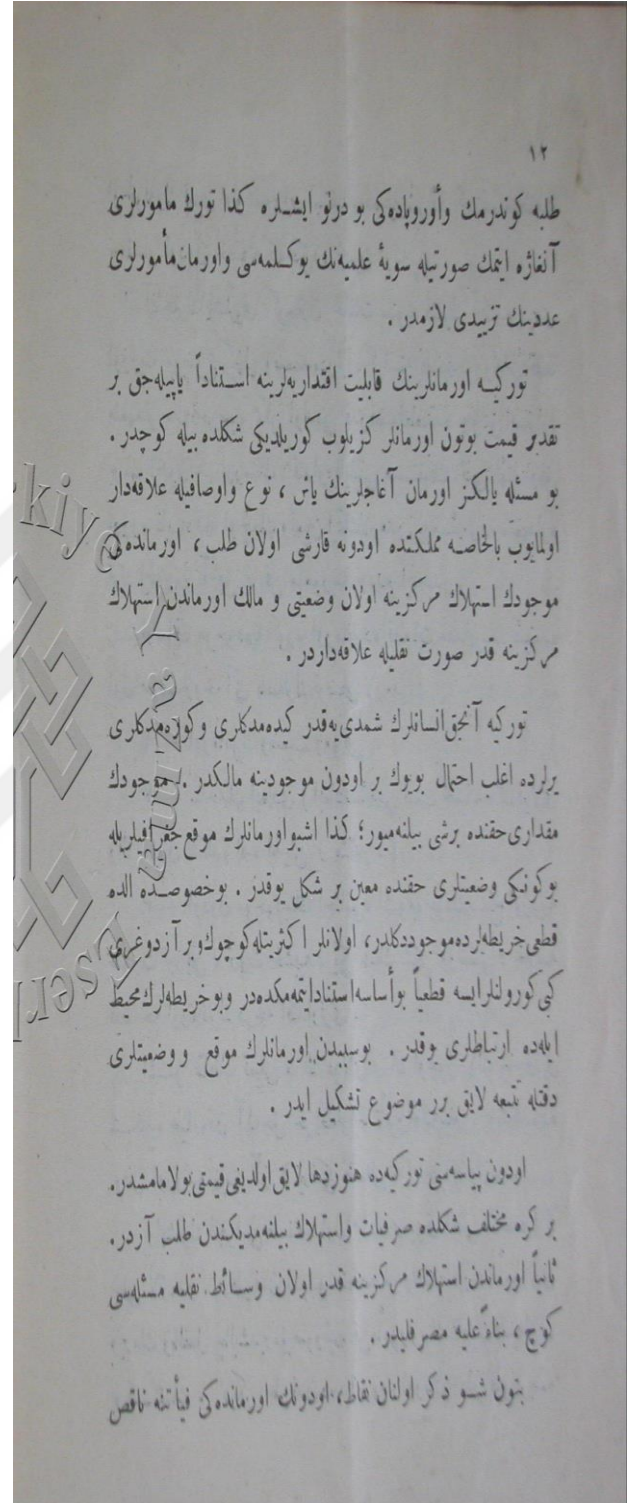
talebe göndermek ve Avrupa'daki bu türlü işlere keza Türk memurları angaje etmek suretiyle seviye-i ilmiyelerinin yükselmesi ve orman memurları adedinin tezyidi lazımdır.

Türkiye ormanlarının kabiliyet-i iktidarlarına istinaden yapılacak bir takdir-i kıymet bütün ormanlar gezilip görüldüğü şekilde bile güçtür. Bu mesele yalnız Orman ağaçlarının yaş, nev ve evsafıyla alakadar olmayıp bilhassa memlekette oduna karşı olan talep ormandaki mevcudun istimlak merkezine olan vaziyeti ve malın orman istimlak merkezine kadar suret-i nakliyle alakadardır.

Türkiye ancak insanların şimdiye kadar gidemedikleri ve göremedikleri yerlerde ağlab-ı ihtimal büyük bir odun mevcuduna maliktir. Mevcudun miktarı hakkında bir şey bilinmiyor; keza iş bu ormanların mevki-i coğrafyalarıyla bugünkü vaziyetleri hakkında main Bir şekil yoktur. bu hususta elde kati haritalar da mevcut değildir. Olanlar ekseriyetle küçük ve biraz doğru gibi görülür ise katiyen bu esasa istinat etmemektedir. Ve bu haritaların muhit ile de irtibatları yoktur. Bu sebepten ormanların mevki-i vaziyetleri dikkatle tetebbua layık bir mevzu teşkil eder.

Odun piyasası Türkiye'de henüz daha layık olduğu kıymeti bulamamıştır. Bir kere muhtelif şekilde sarfiyat ve istimlak bilinemediğinden talep azdır. Saniyen Ormandan istimlak merkezine kadar olan vesait nakliye meselesi güç binaenaleyh masraflıdır.

Bütün şu zikr olunan nokat odunun ormandaki kıymetini nakıs

13. Sayfa

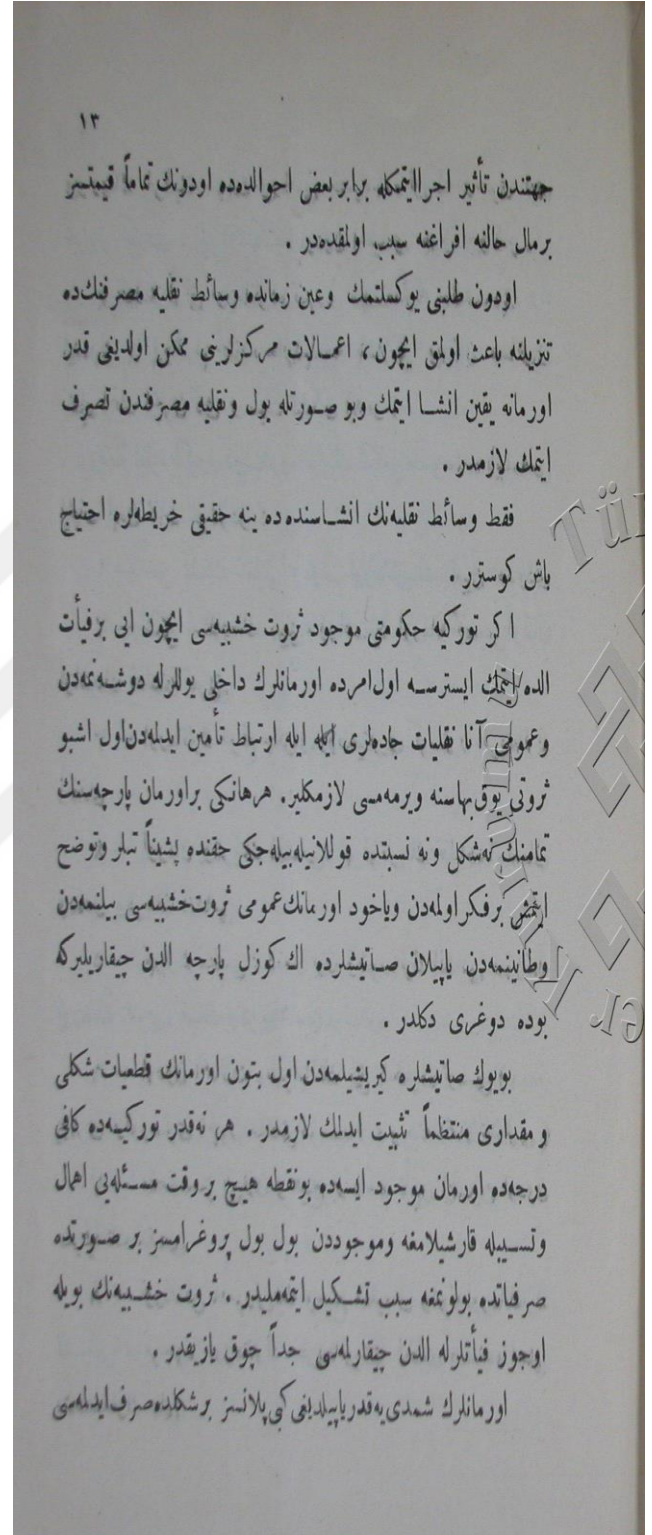
Cihetinden tesir icra etmekle beraber bazı ahvalde de odunun tamamen kıymetsiz bir mal haline ifrağına sebep olmaktadır.

Odun talebini yükseltmek ve aynı zamanda vesait nakliye masrafında tenziline bais olmak için, imalat merkezlerini mümkün olduğu kadar ormana yakın inşaat etmek ve bu suretle yol ve nakliye masrafından tasarruf etmek lazımdır.

Fakat vesait-i nakliyenin inşasında da yine hakiki haritalara ihtiyaç baş gösterir.

Eğer Türkiye hükümeti mevcut servet-i haşebiyesi için iyi bir fiyat elde etmek isterse ol emirde Ormanların dahili yollarla düşünmeden ve umumi ana nakliyat caddeleri ile irtibat temin edilmeden evvel iş bu serveti yok bahasına vermemesi lazım gelir. Herhangi bir orman parçasının tamamının ne şekilde ne nisbette kullanılabileceği hakkında peşinen tebler ve tevzih etmiş bir fikir olmadan veyahut ormanın umumi servet-i haşebiyesi bilinmeden ve tanınmadan yapılan satışlarda en güzel parça elden çıkarılır ki bu da doğru değildir

Büyük satışlara girişilmeden bütün ormanın katiyyat şekli ve miktarı muntazaman tespit edilmek lazımdır. Her ne kadar Türkiye'de kâfi derecede orman mevcut ise de bu nokta hiçbir vakit meseleyi ihmal ve tesible karşılamaya ve mevcuttan bol bol programsız bir surette sarı fiyatta bulunmaya sebep teşkil etmelidir. Servet-i haşebiyenin böyle ucuz fiyatlarla elden çıkarılması cidden çok yazıktır. Ormanların şimdiye kadar yapıldığı gibi plansız bir şekilde sarf edilmesi

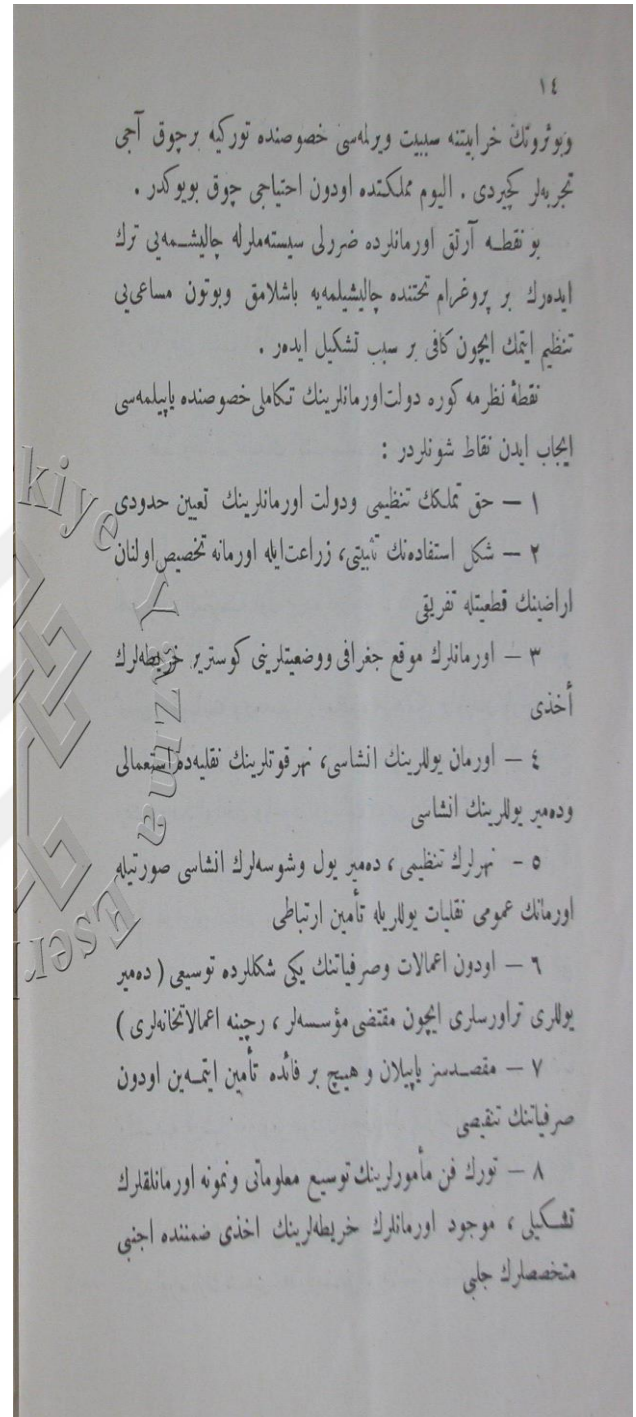

14. Sayfa

ve bu servetin harabetine sebebiyet verilmesi hususunda Türkiye birçok acı tecrübeler geçirdi. El yevm Memlekette odun ihtiyacı çok büyüktür. Bu nokta artık ormanlarda zararlı sistemlerle çalışmayı terk ederek bir program tahtında Çalışılmaya başlamak ve bütün mesaiyi tanzim etmek için کافی bir sebep teşkil eder.

Nokta-i nazarıma göre Devlet ormanlarının tekamülü hususunda yapılması icab eden nokat şunlardır.

- 1- Hakkı temellükün tanzimi ve Devlet ormanlarının tayin-i hududu
- 2-Şekl-i istifadenin tespiti ziraat ile ormana tahsis olunan arazinin katiyetle tefriki
- 3-Ormanların mevki-i coğrafi ve vaziyetlerini gösterir haritaların ahzı
- 4-Orman yollarının inşası nehir kotlarının nakliyyede istimali nakliyye bir
- 5-Nehirlerin tanzimi demiryol ve şoselerin inşası suretiyle ormanın umumi nakliyyat yollarıyla temin-i irtibatı
- 6-Odun imalat ve sarfiyatının yeni şehirlerde tevsi-i (Demiryolları traversleri için muktezi müesseseler, reçine imalathaneleri)
- 7- Maksatsız yapılan ve hiçbir faide temin etmeyen odun sarfiyatının tenkisi
- 8- Türk fen memurlarının tavsiye malumatı ve numune ormanlıkların teşkili mevcut ormanların haritalarının ahzı zamanında ecnebi mütehassısların celbi

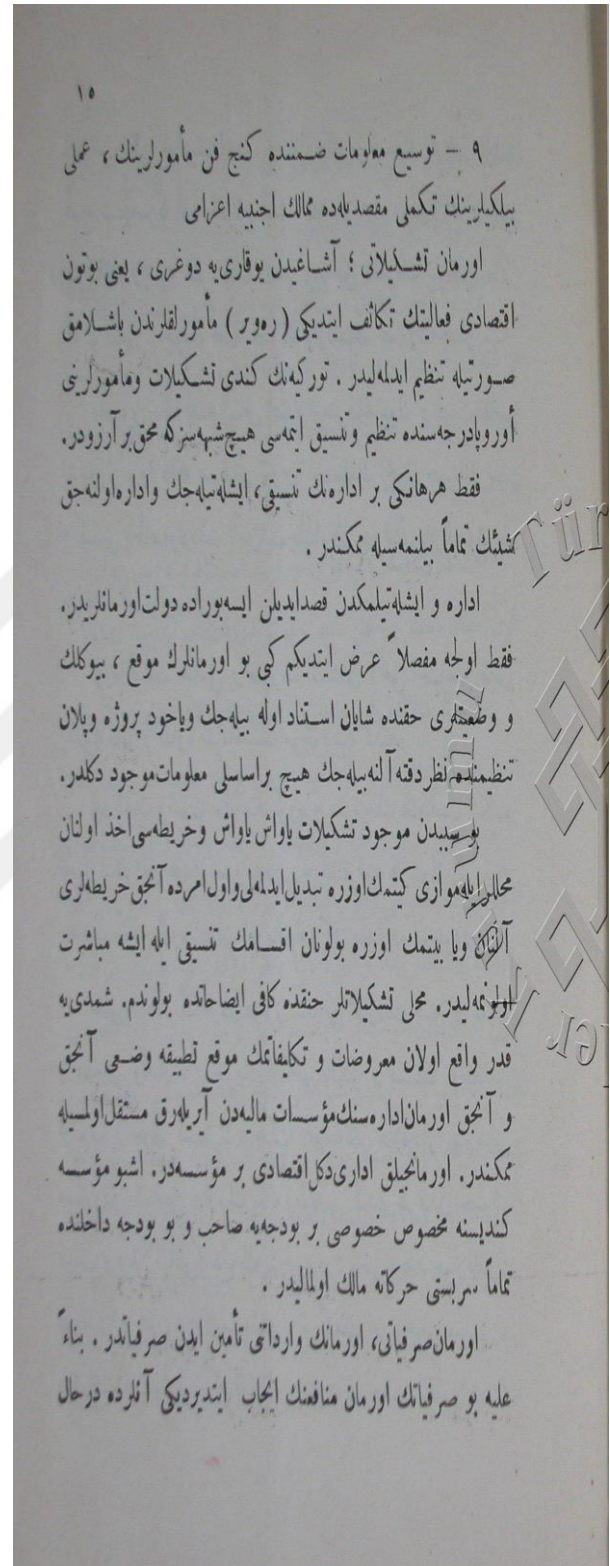
15. Sayfa

9- Tevsi malumat zamanında genç fen memurlarının amili bilgilerinin tekmeli maksadıyla da memalik-i ecnebiye izamı

Orman teşkilatı aşağıdan yukarıya doğru yani bütün iktisadi faaliyetin tekasüf ettiği (revir) Memurluklarından başlamak suretiyle tanzim edilmelidir Türkiye'nin kendi teşkilat ve memurlarını Avrupa derecesinde tanzim ve tensik etmesi hiç şüphesiz ki muhakk bir arzudur. Fakat herhangi bir idarenin tensiki işletilecek ve idare olunacak şeyin tamamen bilinmesi ile mümkündür.

İdare ve işletilmekten kast edilen ise burada Devlet ormanlarıdır fakat evvelce müfsilan arz ettiğim gibi bu ormanların mevki, büyüklük ve kabiliyetleri hakkında şayan-ı istinat olabilecek ve yahut proje ve plan tanziminde nazarı dikkate alınabilecek hiçbir esaslı malumat mevcut değildir Bu sebepten mevcut teşkilat yavaş yavaş ve haritası ahz olunan mahaller ile nevazi gitmek üzere tebdil edilmeli ve ol emir'de ancak haritaları alınan veya bitmek üzere bulunan aksamın tensiki ile işe mübaşeret olunmalıdır. Mahalli teşkilatlar hakkında kafi izahatta bulundum, şimdiye kadar vaki olan maruzat ve teklifatımın mevki tatbika vaz-ı ancak ve ancak orman idaresinin müessesat-ı maliyeden ayrılarak müstakil olmasıyla mümkündür. Ormancılık idari değil iktisadi bir müessesedir iş bu müessese kendisine mahsus hususi bir bütçeye sahip ve bu bütçe dahilinde tamamen serbesti harekete malik olmalıdır.

Orman sarfiyatı ormanın varidatı temin eden sarfiyattan binaenaleyh bu sarfiyatın orman menafiinin icab ettirdiği anlarda derhal

16. Sayfa

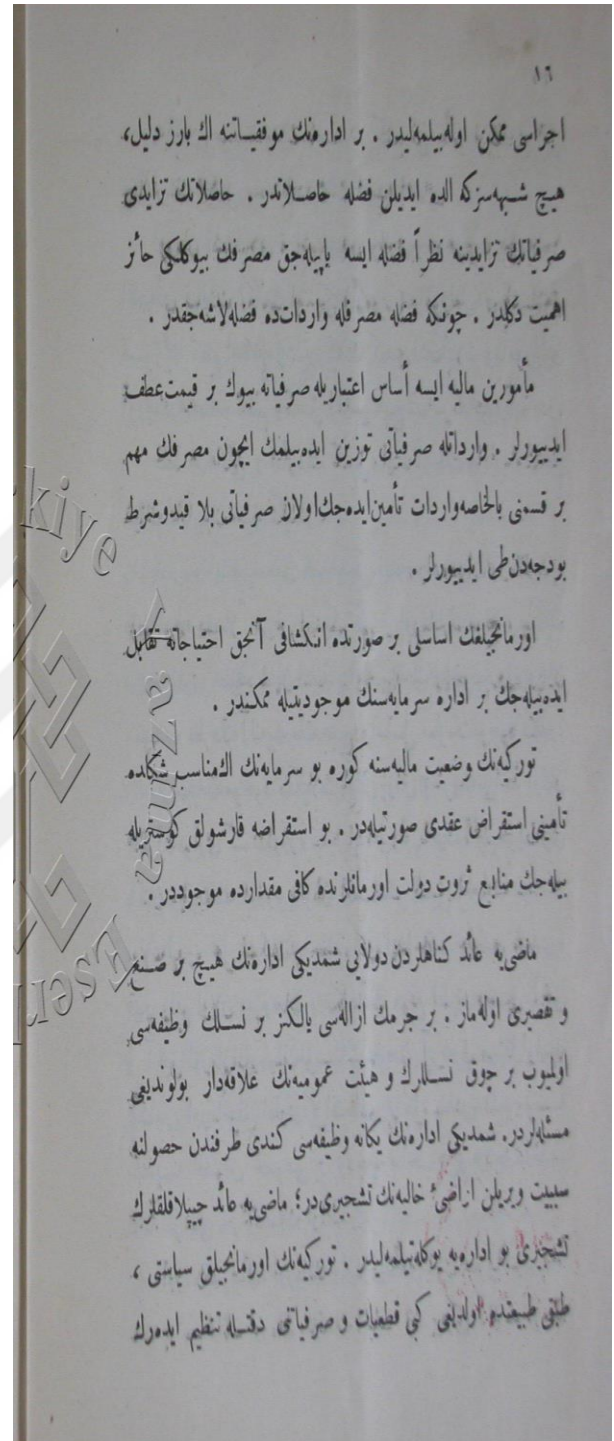
icrası mümkün olabilmelidir. Bir idarenin muvaffakiyetine en bariz delil hiç şüphesiz ki elde edilen fazla hasılattır. Hasılatın tezayidi sarfiyatın tezayidine nazaran fazla ise yapılacak masrafın büyüklüğü haiz ehemmiyet değildir. Çünkü fazla masrafla varidatta fazlalaşacaktır.

Memurin-i maliye ise esas itibariyle Sarfiyatı büyük bir kıymet atf ediyorlar. Varidatla sarfiyatı tevzin edebilmek için masrafın mühim bir kısmını bilhassa varidat temin edecek olan sarfiyatı bila kayıt ve şart bütçeden tayy ediyorlar.

Ormancılığın esaslı bir surette inkişafı ancak ihracata takbil edebilecek bir idare sermayesinin mevcudiyeti ile mümkündür.

Türkiye'nin vaziyeti maliyesine Göre sermayenin en münasip şekilde temini istikraz akdi suretiyledir. Bu istikraza karşılık gösterilebilecek menabi servet devlet ormanlarında kafi miktarda mevcuttur.

Maziye ait günahlardan dolayı şimdiki idarenin hiçbir sına-i ve taksiri olamaz. Bir cürmün izalesi yalnız bir neslin vazifesi olmayıp birçok nesillerin ve heyeti umumiyenin alakadar bulunduğu meselelerdir. Şimdi ki idarenin yegâne vazifesi kendi tarafından husulüne sebebiyet verilen araziye haliyenin teşciridir; Maziye ait çıplaklıkların teşciri bu idareye yükletilmelidir. Türkiye'nin ormancılık siyaseti tıpkı tabide olduğu gibi katiyat ve sarfiyatını dikkatle tanzim ederek

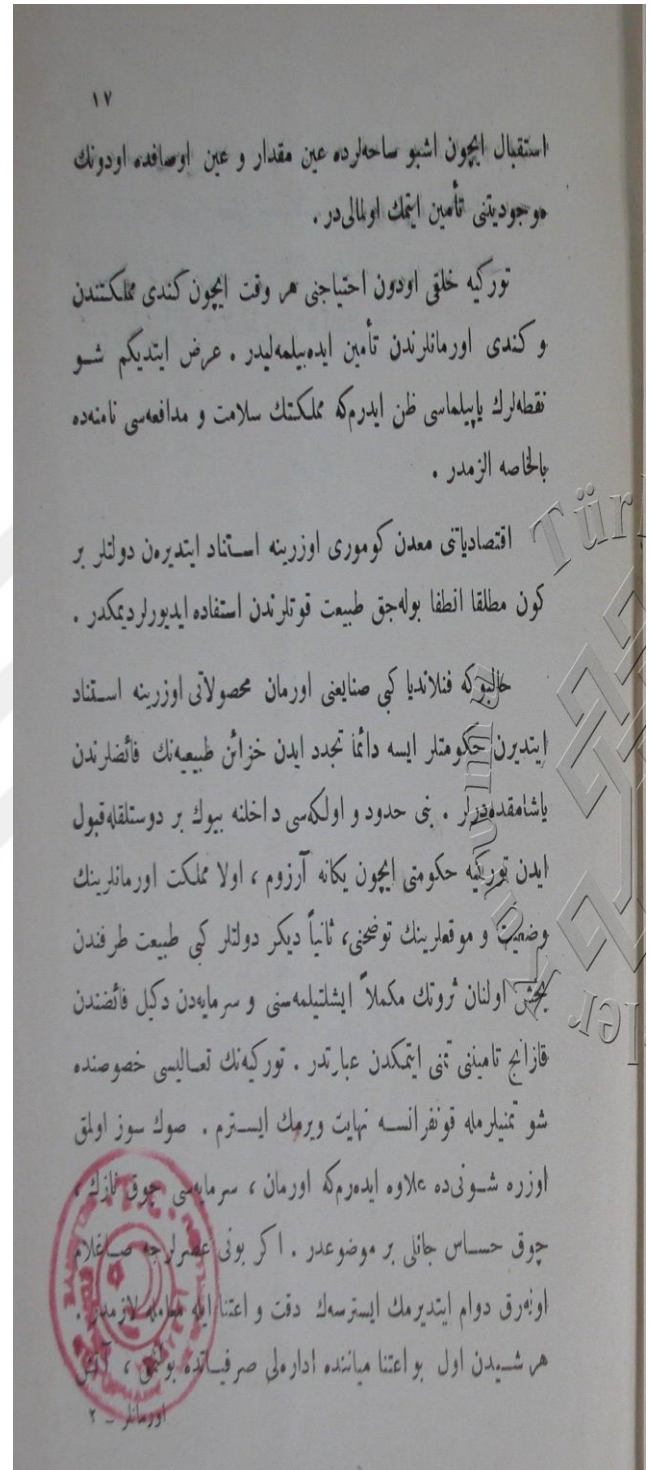
17. Sayfa

İstikbal için iş bu sahalarda aynı miktar ve aynı evsafta odunun mevcudiyetini temin etmek olmalıdır.

Türkiye halkı odun ihtiyacını her vakit için kendi memleketinden ve kendi ormanlarından temin edebilmelidir. Arz ettiğim şu noktaların yapılması zannederim ki memleketin selamet ve müdafaası namında bilhassa elzemdir.

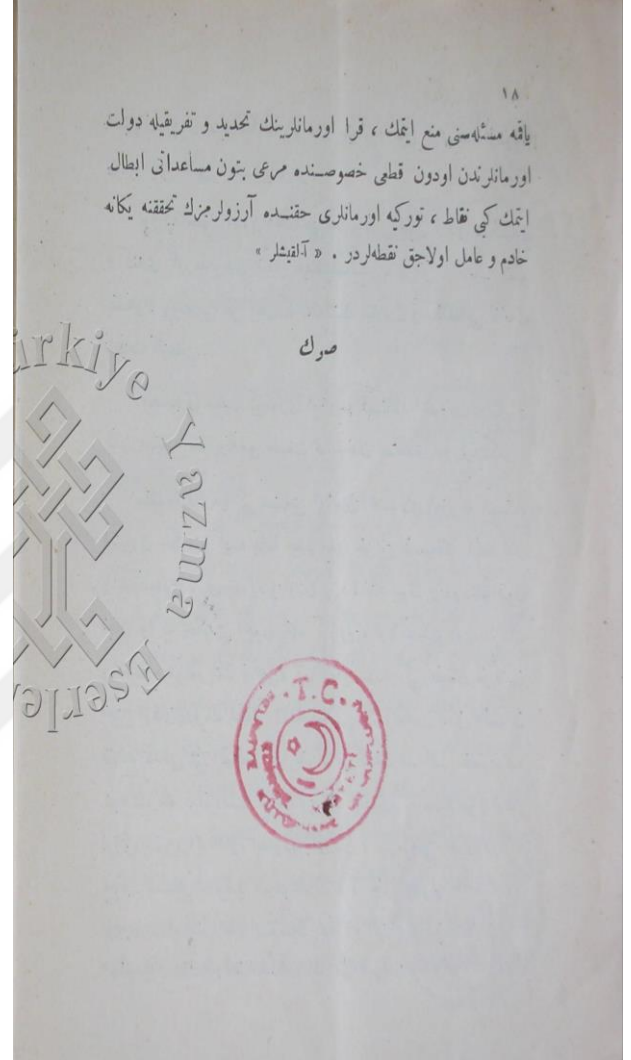
İktisadiyatını maden kömürü üzerine istinat ettiren devletler bir gün mutlaka intifa bulacak tabiat kutlarından istifade ediyorlar demektir.

Halbuki Finlandiya gibi sanayiini orman mahsulatı üzerine istinat ettiren hükümetler ise daima tecdid eden hazain-i tabiyeinin faizlerinden başlamaktadırlar. Yani hudut ve ülkesi dahiline büyük bir dostlukla kabul eden Türkiye hükümeti için yegâne arzum, evvela memleket ormanlarının vaziyet ve mevkilerinin tevzihini saniyan diğer devletler gibi tabiiyet tarafından bahş olunan servetin mükemmelen işletilmesine sermayeden değil faizinden kazanç temenni etmekden ibaretdir. Türkiye tealisi hususunda şu teminlerimle konferansa Nihayet vermek istiyorum. Son söz olmak üzere şunu da ilave ediyorum ki, Orman sermayesi çok nazik çok hassas canlı bir mevzudur. Eğer bunu asırlarca sağlam olarak devam ettirmek istersek dikkat ve itina ile muamele lazımdır. Her şeyden evvel bu itina meyanında idareli sarfiyatta bulunmak, ateş ormanlar-2

18. Sayfa

Yakma meselesini men etmek, kara ormanlarının tehdit ve tefrikiyle devlet ormanlarından odun katı hususunda meri bütün müsadaatı iptal etmek, gibi nokat-ı Türkiye ormanları hakkında arzularımızın tahkikine yegâne hadim ve amil olacak noktalardır. (Alkışlar)

ÖZGEÇMİŞ

